

פרק ז
מכת דם

(יד) לאחר שמשוה ואהרן באו לפני פרעה ועשו לפניו את אות התנין, ובסופו של דבר "ויבלע מטה אהרן את מטתם" של החרטומים- פרעה לא מוכן לשלח את העם, וכעת מתחלות המכות: **ויאמר ידוד אל משה עדיין כבד לב פרעה, מאן מסרב לשלח את העם:**

(טו) ולכן לך אל פרעה בבקר הנה פרעה יצא המימה כדרך המלכים לטייל ליד הנהרות והאגמים ונצבת ועמדת לקראתו על שפת היאר והמטה אשר נהפך לנחש תקח בידך:

(טז) ואמרת אליו ידוד אלהי העברים שלחני אליך לאמר שלח את עמי ויעבדני יעבדו אותי במדבר, והנה לא שמעת עד כה עד עתה:

(יז) כה כך אמר ידוד בזאת במכות הבאות עליך תדע פי אני ידוד (כנגד מה שאמרת: "לא ידעתי את ה'") הנה אנכי מכה במטה אשר בידי על המים אשר ביאר ונהפכו לדם:

(יח) והדגה (דגים) אשר ביאר תמות ובאש יסריח היאר בגלל ריבוי הדגים שימותו שם ונלאו ולא יוכלו מצרים לשנות מים מן היאר: ס

(יט) ויאמר ידוד אל משה אמר אל אהרן קח מטף הכוונה: קח את המטה שלי- שנהפך לנחש, וכעת כשאתה תקח אותו- יהפך להיות מטף ונטה הורד את ידך על מימי מצרים (כלל. והפירוט הוא:) על נהרתם כאשר הנילוס גואה- הוא מתפצל לנהרות על יאריהם אלו נהרות החפורים בידי אדם כדי להשקות את השדות ממימי הנילוס ועל אגמיהם אגם מים ועל כל מקוה מימיהם כל מקום שלשם נקוו מים (בשונה מאגם, שאגם נוצר ממי גשם וכד' והוא כעת עומד, אך למקוה מים המים נקוו וכך הוא נוצר) ויהיו דם והיה דם בכל ארץ מצרים ובעצים ובאבנים ובכלי עץ ובכלי אבן שיש בהם מים: אין הכוונה שאהרן ילך בכל מצרים ויכה על המים, אלא שבמקום בו הוא נמצא יטה את ידו על ארבע רוחות השמים וגם על היאור הנמצא לפניו.

(כ) ויעשו כן משה ואהרן כאשר צוה ידוד משה דיבר לאהרן ואהרן עשה ויך אהרן במטה על כל רוחות השמים, ולאחר מכן ויך את המים אשר לפניו ביאר לעיני פרעה ולעיני עבדיו ונהפכו כל המים אשר ביאר לדם:

(כא) והדגה אשר ביאר מתה ויבאש ויסריח היאר ולא יכלו מצרים לשנות מים מן היאר ויהי הדם בכל ארץ מצרים:

(כב) ויעשו כן חרטמי מכשפי מצרים בלטיהם בדברי סתר שרק הם ידעו אותם ויחזק לב פרעה (פירושו:) ולא שמע אלהים כאשר דבר ידוד כמו שה' אמר למשה: הילדים שאלו: מהיכן היה לחרטומים מים והרי כל המים נהפכו כבר לדם!! וענינו על פי מה שייכתב לקמן שהמצרים חפרו סביבות היאור מים לשנות, וכן עשו החרטומים. כי מכת הדם היתה רק על פני השטח- על המים הגלויים, אך כאשר חפרו מסביב- מצאו מים לשנות.

(כג) ויפן ויפנה פרעה ויבא אל ביתו ולא שת שם לבו לא התייחס גם לזאת גם למכת הדם וגם לאות התנין:

(כד) ויחפרו כל מצרים סביבת היאר מים לשנות והצליחו כי לא יכלו לשנות ממימי היאר:

(כה) וימלא ויגמרו שבעת זמנים אחרי הפות ידוד את היאר: פ

מכת צפרדע

(כו) ויאמר ידוד אל משה בא אל פרעה לארמונו ואמרת אליו כה כך אמר ידוד שלח את עמי ויעבדני:

(כז) ואם מאן מסרב אתה לשלח הנה אנכי נגף מכה במגפה את כל גבולך ארצך בצפרדעים:

(כח) ושרץ היאר היאור יתרבה במהירות ב צפרדעים ועלו מן היאור ובאו בביתך ובחדר משכבך ועל מטתך ובבית עבדיך ובעמך ובתונריך ובמשארותיך כלי הבצק: רואים כאן שהמכה תבוא ב"מעגלים", מהפנימי לחיצון; פרעה, עבדיו, עמו.

(כט) והצפרדעים לא רק יכנסו בבתיכם, אלא ממש ובכה ובעמך ובכל עבדיך על גופכם יעלו הצפרדעים:

פרק ח

(א) ויאמר ידוד אל משה אמר אל אהרן נטה הורד את ידך במטף על ארבע רוחות השמים על הנהרת על היארים ועל האגמים והעל ובכך תעלה את הצפרדעים על ארץ מצרים:

(ב) ויט אהרן את ידו על מימי מצרים ותעל הצפרדע כך נקראת החיה ותכס ותכסה את ארץ מצרים מרוב שעלו כ"כ הרבה צפרדעים:

(ג) ויעשו כן החרטמים בלטיהם ויעלו את הצפרדעים על ארץ מצרים: שאלו הילדים: מה הועיל לחרטומים בכך שהעלו את הצפרדעים? הרי רק עשו לעצמם רע יותר!! וענינו, שמה שהחרטומים מנסים להראות זה שמשוה ואהרן מכשפים (ח"ו) ולא אלהיהם הוא העושה כל זאת. וכיצד הם מראים זאת?- בכך שגם עושים כמעשיהם.

(ד) ויקרא פרעה למשה ולאהרן ויאמר העתירו התפללו אל ידוד ויסר הצפרדעים ממני ומעמי ואשלחה את העם ויזבחו לידוד: על פניו נראה שפרעה נשבר כאן לחלוטין.

(ה) ויאמר משה לפרעה התפאר התנשא עלי למתי אתה רוצה ש אעתיר לך ולעבדיך ולעמך להכרית הצפרדעים ממך ומבתיך? אך תדע לך ש רק ביאר תשארנה ששם זהו מקומם הטבעי:

(ו) ויאמר פרעה למחר ויאמר משה כדברך למען תדע כי אין בידוד אלהינו: מדוע לא מבקש פרעה ממשוה שיסיר ממנו את המכה היום? אלא שעוד מעיז לחשוב ברשעותו שזוהי סתם תופעת טבע מיוחדת, שכמו שבאה היום- כך גם תלך, ולכן אומר: למחר.

(ז) ויסרו הצפרדעים ממך ומבתיך ומעבדיך ומעמך רק ביאר תשארנה:

(ח) ויצא משה ואהרן מעם פרעה ויצעק ויתפלל משה אל ידוד על דבר ענין הצפרדעים אשר שם ה' לפרעה:

- (ט) ויעש ידוד כדבר משה וימתו הצפרדעים מן הבתים מן החצרות ומן השדות:
 (י) ויצברו ויאספו אתם חמרים חמרים ערמות ערמות ותבאש הארץ:
 (יא) וירא פרעה כי היתה הרוחה רוח לו, ולכן והכבד את לבו ולא שמע אלהים כאשר דבר ידוד: ס

מכת כנים

- (יב) ויאמר ידוד אל משה אמר אל אהרן נטה את מטף והך והכה את עפר הארץ והיה העפר לכנס בכל ארץ מצרים: מכה זו באה בלא התראה לפרעה.
 (יג) ויעשו כן ויט אהרן את ידו במטהו ויך את עפר הארץ ותהי הכנס באדם ובבהמה כל עפר הארץ היה כנים בכל ארץ מצרים:
 (יד) ויעשו כן החרטמים בלטיהם וניסו להוציא את הכנים כמו שעשו משה ואהרן ולא יכלו ותהי והמשיכה להיות מכת הכנס באדם ובבהמה:
 (טו) ויאמרו החרטמים אל פרעה אצבע אלהים הוא מכה זו- בהשגחת ה' היא, אך תדע לך שאין זו "יד ה'"- אין זו מכה חזקה, רק "אצבע אלהים היא"- מכה חלשה שתיכף תעבור, ולכן ויחזק לב פרעה ולא שמע אלהים כאשר דבר ידוד: ס

מכת ערב

- (טז) ויאמר ידוד אל משה השכם בבקר והתיצב לפני פרעה הנה יוצא המימה (כמו במכת הדם) ואמרת אליו כה אמר ידוד שלח עמי ויעבדני:
 (יז) כי אם אינך משלח את עמי הנני משליח שולח בך ובעבדך ובעמך ובבתיך את הערב ערבוב של חיות טורפות ומלאו בתי מצרים את הערב ואם המצרים יעזבו את ביתם? לכך נאמר גם כן וגם האדמה אשר הם עליה אפילו יהיו מחוץ לבית:
 (יח) והפליתי והבדלתי ביום ההוא את ארץ גשן אשר עמי עמד עליה לבלתי היות כדי שלא יהיה שם ערב למען תדע כי אני ידוד בקרב בתוך הארץ: אתה פרעה תדע, שאני ה' לא רק משגיח בשמים, אלא מתערב באופן מוחלט וישיר בארץ, ואתה תראה זאת כאשר הערוב לא יכנס לארץ גשן, ודבר זה לפלא הוא.
 (יט) ושמתי פדת הבדל בין עמי ובין עמך למחר יהיה האת הסימן הזה: לשם מה נאמר כאן "בין עמי ובין עמך" והרי בפסוק הקודם כבר נאמר: "והפליתי את ארץ גשן"? אלא שקודם דיבר על הארץ, אך מה יקרה אם יהיה עברי מחוץ לארץ גשן- האם הוא יוזק?! לכן בא הפסוק השני ואומר: ההבדל הוא לא רק בארץ, אלא גם ובעיקר בעם.
 (כ) ויעש ידוד כן ויבא ערב כבד ביתה לבית של פרעה ובית עבדיו ובכל ארץ מצרים תשחת הארץ מפני הערב:
 (כא) ויקרא פרעה אל משה ולא אהרן ויאמר לכו זבחו לאלהיכם בארץ הכוונה: במצרים:
 (כב) ויאמר משה לא נכון לעשות כן כי את תועבת הע"ז של מצרים נזבח לידוד אלהינו, הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם של המצרים- ולא יסקלנו ולא יחרגו אותנו?! ומדוע זה נקרא "תועבת מצרים"? א. משום שלעבוד ע"ז זה תועבה. ב. בשביל המצרים לזבוח את הע"ז שלהם זה תועבה.
 (כג) אלא דרך מרחק של שלשת ימים נלך במדבר וזבחנו לידוד אלהינו כאשר יאמר אלינו:
 (כד) ויאמר פרעה אנכי אשלח אתכם וזבחתם לידוד אלהיכם במדבר רק הרחק לא תרחיקו לקחת, העתירו התפללו בעדי:
 (כה) ויאמר משה הנה אנכי יוצא מעמך והעתרתי אל ידוד וסר הערב מפרעה מעבדיו ומעמו מחר רק אל יסר פרעה היתל לעוג עלינו ולרמותנו לבלתי שלח את העם לזבח לידוד:
 (כו) ויצא משה מעם פרעה ויעתר אל ידוד:
 (כז) ויעש ידוד כדבר משה ויסר הערב מפרעה מעבדיו ומעמו לא נשאר אחד: ומדוע לא מתו (כמו הצפרדעים)? כדי שהמצרים לא יהנו מעור הבהמות.
 (כח) ויכבד פרעה את לבו גם בפעם הזאת ולא שלח את העם: פ

פרק ט

מכת דבר

- (א) ויאמר ידוד אל משה בא אל פרעה לארמון (כמו במכת צפרדע) ודברת אליו כה אמר ידוד אלהי העברים שלח את עמי ויעבדני:
 (ב) כי אם מאן אתה לשלח ועודך ועדיין אתה מחזיק בם:
 (ג) הנה יד ידוד הוזה תהיה מצויה במקנך אשר בשדה (כלל. והפירוט הוא): בסוסים בחמרים בגמלים בבקר ובצאן דבר חולי כבד מאד שיגרורם למותם של הבהמות: יש לשים לב שהדבר יהיה רק במקנה אשר בשדה, ולא במקנה אשר בחצרות וברפתות וכד'.
 (ד) והפלה ויבדיל ידוד בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים ולא ימות מפל אשר יש לבני ישראל- לא ימות דבר:
 (ה) וישם ידוד מועד זמן לאמר מחר יעשה ידוד הדבר הזה בארץ:
 (ו) ויעש ידוד את הדבר הזה ממחרת וימת כל מקנה מצרים וממקנה בני ישראל לא מת אחד:
 (ז) וישלח פרעה שליחים לבדוק והנה לא מת ממקנה ישראל עד אפילו אחד ויכבד לב פרעה ולא שלח את העם:
 פ מדוע לא קורא פרעה במכה זו למשה ולא אהרן ומבקש שיתפללו עבורו? אלא שמכה זו היתה קצרה- מתו כל הבהמות בשדה, וזהו! לא היתה לו שהות לקרוא להם כלל.

מכת שחין

(ח) וַיֹּאמֶר יְדֹד אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהְרֹן קָחוּ לָכֶם מְלֵא חֲפִינֵיכֶם כְּפִיכֶם פִּיחַ כְּבָשָׁן אֶפֶר שְׁחֹר דָּק הָעוֹלָה בְּעֹשֶׂן הַכַּבְשָׁן וְזָרְקוּ וּזְרוּק אוֹתוֹ מֹשֶׁה הַשְּׁמַיִמָה לְעֵינֵי פְרַעֲהָ: כַּבְשָׁן זֶהוּ מְקוֹם שֶׁבּו שׁוֹרְפִים לַבְּנִים וּלְמִצְרַיִם הִיא צוּרֶךְ מִיּוֹחַד בִּלְבַּנִּים, כִּידוּעַ...

(ט) וְהָיָה הַפִּיחַ יִהְיֶה לְאַבְקָה עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם וְהָיָה עַל הָאָדָם וְעַל הַבְּהֵמָה לְשִׁחִין פְּצָעִים חָמִים, מִלְשׁוֹן שְׁנֵה שַׁחֲוֹנָה- שְׁנֵה חָמָה פִּרְחַת פִּרְיָחָה עַל הָעוֹר אֲבַעְבַּעַת עִם בּוּעוֹת עַל הָעוֹר בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם:

(י) וַיִּקְחוּ אֶת פִּיחַ הַכְּבָשָׁן וַיַּעֲמְדוּ לְפָנֵי פְרַעֲהָ וַיִּזְרַק אֹתוֹ מֹשֶׁה הַשְּׁמַיִמָה וְהָיָה שִׁחִין אֲבַעְבַּעַת פִּרְחַת בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה: אַחַד הַיְלָדִים שָׁאֵל: מַהִיכֶן הָיוּ לְמִצְרַיִם בַּהֲמוֹת, וְהָרִי כוֹלֵן מִתּוֹ בַּדָּבָר!! וְחִבְרוּ עֵנָה: שֶׁבַדְבֵּר מִתּוֹ רֵק הַבְּהֵמוֹת אֲשֶׁר בַּשְּׂדוֹת, אֲךָ עַדִּין נִשְׂאָר מְקַנָּה לְמִצְרַיִם.

(יא) וְלֹא יָכֻלוּ הַחַרְטָמִים לַעֲמֹד לְפָנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשִּׁחִין מְרֹב שֶׁהִתְגַּרְדּוּ כִּי הָיָה הַשִּׁחִין בְּחַרְטָמִים וּבְכָל מִצְרַיִם: (יב) וַיִּחַזְקוּ יְדֹד אֶת לֵב פְרַעֲהָ וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כְּאִשְׁרֵי דָבָר יְדֹד אֶל מֹשֶׁה: ס זֹו הַפְּעַם הָרִאשׁוֹנָה שֶׁה' מַחֲזִיק אֶת לְבוֹ שֶׁל פְרַעֲהָ. הִסְבְּרָנוּ בְּכִיתָהּ, שִׁפְרַעָה כִּ"כ הִרְשִׁיעַ שׁוֹב וְשׁוֹב, עַד שֶׁה' מְנַע מִמֶּנּוּ כִּאֵן דְרָךְ תְּשׁוּבָה וְרָצָה לְהַעֲנִישׁוֹ "עַד הַסּוּף".

מַכַּת בְּרַד

(יג) וַיֹּאמֶר יְדֹד אֶל מֹשֶׁה הַשֹּׁפָס קוֹם מִקֹּדֶם בְּבִקֹר וְהִתִּיצֵב לְפָנֵי פְרַעֲהָ כִּאֲשֶׁר יוּצָא לַטַּיִל (וְאֹוֹלִי גַם כִּאֵן יִפְגָּשׁוּ בִיאֹוֹר) וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה כַךְ אָמַר יְדֹד אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים שְׁלַח אֶת עַמִּי וַיַּעֲבָדֵנִי: (יד) כִּי אִם אֵינְךָ מְשַׁלַּח, אִזּוּ בְפַעַם הַזֹּאת אָנִי שְׁלַח אֶת כָּל רֹוב מְגִפְתֵי אֵל לְבָרֶךְ וּבְעֵבְדֵיךָ וּבְעַמְּךָ בְּעֵבוֹר לַמַּעַן תִּדְעַה כִּי אֵין אֱלֹהִים כְּמֹנִי בְּכָל הָאָרֶץ הָעוֹלָם:

(טו) כִּי רַק עַתָּה שְׁלַחְתִּי אֶת נְדִי וְאָךְ וְהִכִּיתִי אוֹתְךָ וְאֶת עַמְּךָ בַּדָּבָר לְפָנֵי שְׂתֵי מַכּוֹת, וְהִיִּית יִכּוֹל וְתִפְחַד לְהַכַּחַד מִן הָאָרֶץ בְּמַכָּה הִיא:

(טז) וְאֹלָם אֲבֵל בְּעֵבוֹר זֹאת הַעֲמֻדָתִיךָ הַשְּׂאֵרְתִּי אוֹתְךָ עוֹמֵד, חִי, בְּעֵבוֹר הָרָאֲתֶךָ לְהַרְאוֹת לְךָ אֶת כְּחֵי וּלְמַעַן סַפֵּר יִסּוּפֵר שְׁמִי כַּחַי בְּכָל הָאָרֶץ: וְאֵין הַכוֹוֹנָה כִּאֵן שִׁפְרַעָה יִסְפֵּר, אֵלֵא שִׁ"סוּפֵר".

(יז) עוֹדְךָ עַדִּין אַתָּה מְסַתְּוֹלָל מִתְּפֹאֵר בְּעַמִּי יִשְׂרָאֵל, וְמָה הַהַתְּפֹאֵרוֹת שֶׁלְךָ? לְבַלְתִּי שְׁלַחְסָם שֶׂאתָה לֹא שׁוֹמַע לִי וְאֵינְךָ מְשַׁלַּח:

(יח) אִם כֵּן, הִנְנִי הַנָּה אֲנִי מְמַטִּיר פְּעֵת בַּשַּׁעַר זֶו מִחֹר בְּרַד כְּבָד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא הָיָה כְּמָהוּ בְּמִצְרַיִם לְמִן הַיּוֹם הַיּוֹסְדָה שְׁנוֹסְדָה וְעַד עַתָּה:

(יט) וְעַתָּה שְׁלַח הַעַז אֲסוּף אֶת מְקַנְדֶּךָ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לְךָ בַּשָּׂדָה כְּגוֹן עֲבָדִים וְרוֹכוֹשׁ, כִּי כָל הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִמְצֵא בַּשָּׂדָה וְלֹא יֵאָסֵף הַבֵּיתָה אִזִּי וְיֵרֵד אֲלֵהֶם הַבְּרַד וְנִמְתּוּ: מַדּוּעַ מֹשֶׁה מַצִּיעַ הַצַּעַה טוֹבָה זֹו לְפְרַעָה הִרְשַׁע? מִשׁוֹם שֶׁמֹּשֶׁה רֹוצָה לְתֵת הַזְדַּמְנוּת לְאוֹתָם אֲנָשִׁים שֶׁכֹּבֵר כֵּן מִפְּחָדִים מֵה' לְחַזוֹר בַּתְּשׁוּבָה, כִּי אֵלֵה שֶׁלֹא מְאֵמִינִים בְּה'- מִמִּילָא עֲצָה זֹו לֹא תוֹעִיל לָהֶם.

(כ) הִירָא אֶת דָּבָר יְדֹד מַעֲבָדֵי פְרַעֲהָ הַנִּיס הַבְּרִיחַ אֶת עַבְדָּיו וְאֶת מְקַנְהוֹ אֶל הַבְּתִיִּים: (כא) וְאֲשֶׁר לֹא שָׁם לְבוֹ אֶל דָּבָר יְדֹד וַיַּעֲזֹב אֶת עַבְדָּיו וְאֶת מְקַנְהוֹ בַּשָּׂדָה: פ

(כב) וַיֹּאמֶר יְדֹד אֶל מֹשֶׁה נֹטָה אֶת יָדְךָ עַל הַשָּׁמַיִם וְהָיָה בְרַד בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל הָאָדָם וְעַל הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל עֶשֶׂב הַשָּׂדָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

(כג) וַיִּט מֹשֶׁה אֶת מְטָהוֹ עַל הַשָּׁמַיִם וַיִּדְוֹד נִתָּן קֶלֶת רַעֲמִים וּבָרָד וַתִּהְלָךְ וְהַלְכָה אִשׁ אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּמְטֵר יְדֹד בְּרַד עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם:

(כד) וְהָיָה בְרַד וְאִשׁ מִתְּלַקַּחַת נֹאחֲזוֹת וּבּוֹעֵרַת בְּתוֹךְ הַבְּרַד, וְהַבְּרַד הִיא כְּבָד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא הָיָה כְּמָהוּ בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם מְאֹד הָיְתָה לְגוּי לְעַם: הִיא כִּאֵן נֹס בְּתוֹךְ נֹס; א. עַצִּם זֶה שִׂיּוֹרֵד בְּרַד בְּמִצְרַיִם, זֶהוּ הַנֶּס הָרִאשׁוֹן, ב. שֶׁהִיִּתָה אִשׁ בְּתוֹךְ הַבְּרַד.

(כה) וַיִּפֹּד וַיִּכָּה הַבְּרַד בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל אֲשֶׁר בַּשָּׂדָה מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וְאֶת כָּל עֶשֶׂב הַשָּׂדָה הִפָּה הַבְּרַד וְאֶת כָּל עַץ הַשָּׂדָה שִׁבַר:

(כו) רַק בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בְרַד:

(כז) וַיִּשְׁלַח פְּרַעֲהָ וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וְלָאֶהְרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חֲטָאתִי הֲפַעַם (אִיזְנָה חַצּוֹף! רַק הַפַּעַם הוּא חַטָּא!) יְדֹד הַצְּדִיק וְאֵנִי וְעַמִּי הַרְשָׁעִים:

(כח) הַעֲתִירוּ אֶל יְדֹד וְרַב מְסַפִּיק מַהִּיִּת מִלְהִיּוֹת עָלֵי קֶלֶת אֲלֵהֶם רַעֲמִים חֲזִקִים וּבָרָד וְאֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְלֹא תִסָּפוּן לַעֲמֹד בְּמִצְרַיִם:

(כט) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כְּצִאתִי אֶת הָעִיר אֶפְרַשׁ אֶת כְּפֵי אֲתַפְלַל אֶל יְדֹד הַקְּלוֹת יַחְדָּלוּן וְהַבְּרַד לֹא יְהִי עוֹד לְמַעַן תִּדַּע כִּי לִידֹד שֵׁיכַת הָאָרֶץ וְהוּא עוֹשֶׂה בָּהּ כְּרָצוֹנוֹ: מַדּוּעַ מֹשֶׁה יֹצֵא אֶת הָעִיר כַּדִּי לְהַתְּפַלֵּל? אֵלֵא שְׂרָצָה לְהַרְאוֹת לְפְרַעָה שֶׁאִינוּ מִפְּחָד לְהִסְתַּוֵּב בַּעִיר כִּאֲשֶׁר יֵשׁ בְּרַד, כִּי הוּא יוֹדַע שֶׁהַבְּרַד לֹא יִפְגַּע בּוֹ.

(ל) וְאִתָּה וְעַבְדְּךָ יִדְעֵתִי כִּי טֹרָם עַדִּין לֹא תִירָאוּן תִּפְחָדוּ מִפְּנֵי יְדֹד אֲלֵהֶם:

(לא) וּמִמִּשִּׁךְ מֹשֶׁה וְאוֹמֵר לְפְרַעָה: וְהַפְּשָׁתָה הַפְּשַׁתְּנוּ וְהַשְּׂעָרָה נִכְתָּה הִכוּ עֵינֵי הַבְּרַד כִּי הַשְּׂעָרָה אָבִיב כִּבַּר הַבְּשִׁילָה וְהַפְּשָׁתָה כִּבַּר יֵשׁ לָהּ גֵּבַעַל וּלְכוּן אוֹתָם הַבְּרַד שִׁבַר:

(לב) אֲבֵל וְהַחֲטָה וְהַפְּסָמַת לֹא נָפוּ הִכּוּ כִּי אֶפְיָלוֹת הָנָה שְׂרוּיּוֹת הֵן בְּאֶפְיִלָּה- מִתַּחַת לְאֲדָמָה, מִשׁוֹם שֶׁעַדִּין לֹא צַמְחוּ, וּלְכוּן אוֹתוֹן לֹא הִכָּה הַבְּרַד. בְּכַךְ מְרַמָּז מֹשֶׁה לְפְרַעָה וְאוֹמֵר לוֹ: אִם לֹא תִשׁוּב כַּעַת בַּתְּשׁוּבָה וְלֹא תִסָּכִים לְשַׁלַּח אֶת הָעַם- אִזִּי גַם הַחַטָּה וְהַכִּסְמַת לֹא יִשְׂאָרוּ לְךָ (בְּמַכָּה הַבֹּאֶה שְׂתַּהִיָּה מַכַּת הָאֲרַבָּה):

- (לג) וַיָּצֵא מֹשֶׁה מִעַם פְּרַעַה אֶת הָעִיר וַיִּפְרֹשׁ כַּפּוֹי אֶל יְדָוּד וַיִּחְדְּלוּ וַיִּפְסִיקוּ הַקְּלוֹת וַהֲבִרְדּוּ וַאֲפִילוּ וּמִטֵּר גֶּשֶׁם רָגִיל
 לֹא נָתַף יָרֵד בְּחִזְקָה אֶרְצָה:
 (לד) וַיֵּרָא פְּרַעַה כִּי חָדַל הַפְּסִיק הַמִּטֵּר וַהֲבִירְדּוּ וַהֲקָלֵת- וַיִּסֹּף לַחֲטָא וַיִּכְבַּד לִבּוֹ הוּא וַעֲבָדָיו:
 (לה) וַיִּחַזַּק לֵב פְּרַעַה וְלֹא שָׁלַח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דָּבַר יְדָוּד בְּיַד מֹשֶׁה: פ

פרק י

מכת ארבה

- (א) וַיֹּאמֶר יְדָוּד אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֵל פְּרַעַה לֹא אֶל פְּרַעַה לֹא אֶל פְּרַעַה לַאֲרָמוֹנוֹ כִּי אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת לִבּוֹ וְאֶת לֵב עַבְדָּיו אֹמֵר כַּאֲן ה' לַמָּשָׁה: מֵה
 שְׂרָאִית (בְּסוּף הַפֶּרֶק הַקּוֹדֵם) שְׁפָרַעַה הַכְּבִיד אֶת לִבּוֹ- דַע לַךְ שְׂאֵנִי הוּא זֶה שֹׁגֵרם לַכֹּךְ, וּמְדוּעָ? לִמְעַן שְׂתֵי אִשִּׁית
 (אִשִּׁים) אֲנִי אֶת אֲתֵתִי מִכּוֹתִי אֵלָה בִּקְרָבוֹ:
 (ב) וְלִמְעַן תִּסְפֹּר הַפִּנְיָה כַּאֲן הִיא לַמָּשָׁה, אֲךְ הַכּוֹוֹנָה כַּאֲן הִיא עַל כָּל עַם יִשְׂרָאֵל בַּאֲזֵנֵי בְּנֵי וְכֵן בְּנֵי אֶת אֲשֶׁר
 הִתְעַלְלֵתִי בַּמִּצְרִים וְאֶת אֲתֵתִי אֲשֶׁר שְׂמֵתִי בָּם וַיִּדְעַתְּם כִּי אֲנִי יְדָוּד:
 (ג) וַיִּבֹא מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן אֶל פְּרַעַה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְדָוּד אֱלֹהֵי הָעִבְרִים עַד מָתִי מֵאַתָּה אֶתֵּר מִסֵּרְבַּ לַעֲנֹת לֵהוֹת
 עָנִי וְשִׁפְל מִפָּנַי שְׁלַח עָמִי וַעֲבָדָנִי:
 (ד) כִּי אִם מָאֵן מִסֵּרְבַּ אֶתֵּה לְשִׁלַּח אֶת עָמִי הַנִּנְי מֵבִיא מִחֵר אַרְבֶּה בְּגִבְלָךְ בֹּאֲרַצְךְ:
 (ה) וְכִסָּה אֶת עֵינֵי כָל מִי שֵׁיִסְתְּכַל עַל הָאֶרֶץ וְלֹא יוֹכֵל אִישׁ לִרְאֹת אֶת הָאֶרֶץ וְאָכַל הָאֲרָבָה אֶת יֵתֵר הַפֶּלְטָה מֵה
 שְׁנִשְׂאָר הַנִּשְׂאָרֵת לָכֵם מִן הַבִּרְדָּ לְדוֹגָמָא: הַחִטָּה וְהַכִּסְמֵת וְאָכַל אֶת כָּל הָעֵץ הַצֹּמַח לָכֵם מִן הַשָּׂדֶה:
 (ו) וְלֹא בִשְׂדֵה בַלְבַד יִהְיֶה הָאֲרָבָה, אֲלֹא גַם וּמַלְאוּ בְּתִיךְ וּבְתִי כָל עַבְדֶּיךָ וּבְתִי כָל מִצְרִים וְהָאֲרָבָה יִהְיֶה רַב כַּיִּכ
 אֲשֶׁר לֹא רָאוּ אֲבֹתֶיךָ וְאַבּוֹת אֲבֹתֶיךָ הַמִּצְרִים מֵיוֹם הַיּוֹתֵם עַל הָאֲדָמָה שֶׁל מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפְּן וַיִּפְנֶה וַיָּצֵא מִעַם
 פְּרַעַה וּפְשׁוּט שְׂאֵהָרֵן יֵצֵא עִמּוֹ:
 (ז) וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי פְּרַעַה אֵלָיו לִפְרַעַה: עַד מָתִי יִהְיֶה זֶה עַד מָתִי יִהְיֶה דְבַר זֶה שֶׁלַּא אֶת הָעַם לָנוּ לְמוֹקֵשׁ לַאֲסוּן
 שְׁלַח כְּבֵר אֶת הָאֲנָשִׁים וַעֲבָדָיו אֶת יְדָוּד אֱלֹהֵיהֶם הַטָּרִם וְכִי עֵדִיין לֹא תִדַּע כִּי אֲבָדָה מִצְרַיִם!:
 (ח) וַיּוֹשֵׁב פְּרַעַה שֶׁלַּח שְׁלִיחִים כַּדִּי לֵהֲשִׁיב אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אֶהְרֹן אֶל פְּרַעַה וַיֹּאמְרוּ אֵלָהֶם לִכּוֹ עַבְדוֹ אֶת יְדָוּד אֱלֹהֵיכֶם,
 רַק בְּרֻצּוֹנֵי לִדְעַת מִי וּמִי בְּדִיּוֹק הֵם הַהֹלְכִים:
 (ט) וַיֹּאמְרוּ מֹשֶׁה בְּנֻעְרֵינוּ וּבְזֻקְנֵינוּ נַלְךְ בְּבַנֵּינוּ וּבְבָנוֹתֵנוּ בַּצְּאֵנֵנוּ וּבְבִקְרָנוּ נַלְךְ כִּי חָג (קֶרְבַּן) יִדָּוּד לָנוּ אֲנִי צְרִיכִים
 לְזַבּוּחַ לַה', וּמִצוּחָה זֶה הִיא עַל כּוֹלָנוּ:
 (י) וַיֹּאמְרוּ אֵלָהֶם בַּלְּגוּלֹג: יְהִי כֵן יְדָוּד עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר כְּמוֹ שְׂאֵנִי אֲשִׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת טַפְכֶם הַכּוֹוֹנָה: פְּרַעַה מַלְגַּלֵּג
 וְאֹמֵר: אֲנִי מִבְּרַךְ אֶתְכֶם שֶׁה' יִהְיֶה אֶתְכֶם כְּמוֹ שְׂאֵנִי אֲשִׁלַּח אֶתְכֶם, וּמִכּוֹיּוֹן שְׂאֵנִי כּוֹוֹנֵתִי לְשִׁלּוּחַ אֶת כּוֹלְכֶם- כֹּךְ אֵינִי
 מִבְּרַךְ אֶתְכֶם רָאוּ כִּי רָעָה נִגְדַּ פְּנִיכֶם עֹמֶדֶת לִבּוֹא עֲלֵיכֶם בַּגִּלְלָה מֵהַ שְׂאֵנִי מִבְּקִשִׁים:
 (יא) לֹא כֵן אֵינִי עוֹשֶׂה אֶת רְצוֹנְכֶם, אֲלֹא לִכּוֹ נֵא הַגִּבְרִים בַּלְבַד וַעֲבָדוֹ אֶת יְדָוּד כִּי אֶתֵּה אֶת עֲבוּדָתִי ה' אֶתֵּם מְבַקְשִׁים
 וְלִשְׁמָה מֵה צוּרֵךְ בִּילְדִים וְכֹוּ!! וּמִכּוֹיּוֹן שְׂמֵשָׁה וְאֶהְרֹן סִירְבוּ, לָכֵן וַיִּגְרֹשׁ אֶתְכֶם מֵאֶת פְּנֵי פְּרַעַה: פ
- (יב) וַיֹּאמֶר יְדָוּד אֶל מֹשֶׁה נְטָה יְדָךְ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאַרְבֶּה כַּדִּי שִׁיבוּא הָאֲרָבָה וַעֲלֵה הָאֲרָבָה עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכֵל
 אֶת כָּל עֵשֶׂב הָאֶרֶץ אֶת כָּל אֲשֶׁר הִשְׂאִיר הַבִּרְדָּ:
 (יג) וַיִּט וַיִּטָּה מֹשֶׁה אֶת מִטָּהוֹ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּדָּוּד נָהַג הָשִׁיב רוּחַ קְדִים מְזֹרְחֵת בְּאֶרֶץ כָּל הַיּוֹם הַהוּא וְכָל הַלְיָלָה
 הַבְּקָר הָיָה הַגִּיעַ וְרוּחַ הַקְּדִים נִשְׂאָ אֶת הָאֲרָבָה: וּמְדוּעָ רַק בְּבֹוֹקְרָ? מִכּוֹיּוֹן שְׂמֵשָׁה אֹמֵר לִפְרַעַה: "הַנֵּנִי מֵבִיא מַחֲר
 אֲרָבָה בְּגִבְלָךְ":
 (יד) וַעֲלֵה הָאֲרָבָה עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּנַּח הַרוּחַ הַנִּיחָה אוֹתוֹ בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם וְהָיָה זֶה אֲרָבָה כְּבָד מְאֹד לְפָנָיו לֹא
 הָיָה כֵן אַרְבֶּה כְּמָהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה כֵן:
 (טו) וַיִּכֹּס וַיִּכְסָה אֶת עֵינָיו כָּל מִי שְׂמִסְתְּכָל הָאֶרֶץ וַתַּחֲשָׁךְ הָאֶרֶץ שְׂמֵרֹב שֶׁהִיא אֲרָבָה- כִּסָּה בְּתַחֲלִילָה אֶת הַשֶּׁמֶשׁ
 וַיֹּאכֵל אֶת כָּל עֵשֶׂב הָאֶרֶץ וְאֶת כָּל פְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר הוֹתִיר הַשְּׂאִיר הַבִּרְדָּ וְלֹא נוֹתֵר כָּל יֵרֹק כָּל דְּבַר יֵרוֹק (בְּשׂוֹנָה מִנְרֹק
 שְׁפִירוּשׁוֹ יֵרֵקוֹת) בָּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם:
 (טז) וַיִּמָּהֵר פְּרַעַה לְקִרְא לַמֹּשֶׁה וְלֹאֲהָרֹן וַיֹּאמְרוּ חֲטָאתִי לִידָוּד אֱלֹהֵיכֶם שְׂאֵמֵרְתִּי שְׂאֵשְׁלַח אֶתְכֶם, וְלִבְסוּף לֹא
 שְׁלַחְתִּי וְלָכֶם שְׂגִירְשָׁתִי אֶתְכֶם מִעַם פְּנִי:
 (יז) וְעַתָּה שָׂא סִלַּח נָא לַחֲטָאתִי אֲךָ רַק הַפְּעַם וְהַעֲתִירוּ וְהַתְּפִלְלוּ לִידָוּד אֱלֹהֵיכֶם וַיִּסָּר מֵעֲלִי רַק אֶת הַמְּוֹת הַזֶּה:
 (יח) וַיָּצֵא מִעַם פְּרַעַה וַיַּעֲתֵרוּ אֶל יְדָוּד:
 (יט) וַיִּהְפֹּךְ יְדָוּד רוּחַ יָם הַפּוֹכָה מְרוּחַ קְדִים שְׂנִשְׂאָה אֶת הָאֲרָבָה לְמִצְרַיִם חָזַק מְאֹד וַיִּשְׂאָ אֶת הָאֲרָבָה וַיִּתְקַעְהוּ
 דַּחַף אוֹתוֹ אֶל מַעֲמָקֵי יָמָה סוּף לֹא נִשְׂאָר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם:
 (כ) וַיִּחַזַּק יְדָוּד אֶת לֵב פְּרַעַה וְלֹא שָׁלַח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

מכת חשך

- (כא) וַיֹּאמֶר יְדָוּד אֶל מֹשֶׁה נְטָה יְדָךְ עַל הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֲשָׁךְ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם עַד כַּדִּי כֹךְ שׁ וַיִּמָּשׁ יוֹכֵלוּ הַמִּצְרַיִם לְמִשַּׁשׁ
 אֶת הַחֲשָׁךְ מְרוּב שִׁיחִיָה כָבֵד:
 (כב) וַיִּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֲשָׁךְ אַפְלָה הַכּוֹוֹנָה: חֲשָׁךְ כָבֵד בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים:
 (כג) לֹא רָאוּ אִישׁ אֶת אָחִיו וְלֹא קָמוּ אִישׁ מִתַּחְתּוֹ מִמְקוֹמוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים כִּי אִיךְ אִפְשֵׁר לִלְכֹּת כַּאֲשֶׁר אֵינְךָ רוֹאָה
 כְּלוֹם? וְלָכֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אוֹר בְּמוֹשְׁבֵתֶם בַּמְקוֹם שְׁשָׁם יִשְׁבוּ- בֹּאֲרֵץ גֶּשֶׁן:

(כד) וַיִּקְרָא פְרַעְהָ אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לָכוּ עֲבָדוּ אֶת יְדֹד רַק צֹאנְכֶם וּבָקָרְכֶם יִצֹג יִשְׂרָאֵל בַּמְצָרִים גַּם אֶפִּילוֹ טַפְכֶם יֵלְךְ עִמָּכֶם: פְּרַעְהָ רֹצָחַהּ שֶׁהַמִּקְנָהּ שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִשְׂאָר מִשׁוּם שְׁחוּשׁ שְׂמָא בְנֵי יִשְׂרָאֵל יִצְאוּ וְלֹא יַחְזֹרוּ, וְלֹכֵן מִשְׂאִיר לֹ "עֲרְבוּן".

(כה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא רַק שְׂאֲנוּ נִיקַח אֶת כֹּל אֲשֶׁר שִׁיךְ לָנוּ, אֲלֵא גַם אֶתְּהָ תִּתֵּן בְּיַדְנוּ זָבָחִים וְעֲלֻת וְעֲשִׂינוּ כְּדֵי שֶׁנִּקְרֵב לְיְדֹד אֱלֹהֵינוּ:

(כו) וְגַם מִקְנֵינוּ יֵלְךְ עִמָּנוּ לֹא תִשְׂאַר פְּרִסָּה אַחַת שֶׁל מִקְנֵה הַשִּׁיךְ לָנוּ בַּמְצָרִים כִּי מִמָּנֹנוּ מִמִּקְנֵה זֶה נִקַּח לְעֵבֶד אֶת יְדֹד אֱלֹהֵינוּ וְאֲנַחְנוּ לֹא נִדַּע מָה נַעֲבֹד אֶת יְדֹד עַד בֵּאֵנוּ שְׂמָה וְלֹכֵן אֵינְנוּ מִשְׂאִירִים אֶת מִקְנֵנוּ בַּמְצָרִים, שְׂמָא נִצְטַרְךְ אֶת כּוֹלוֹ כְּדֵי לְעַבֹּד אֶת ה'?

(כז) וַיַּחֲזַק יְדֹד אֶת לֵב פְּרַעְהָ וְלֹא אָבָה רְצָה לְשַׁלְּחָם:

(כח) וַיֹּאמֶר לוֹ פְּרַעְהָ לְךָ מְעַלֵּי הַשְּׂמֶרֶךְ לְךָ אֵל תִּסְף רְאוּת פְּנֵי כִי בְיוֹם רְאִיתְךָ פְּנֵי תְמוֹת אִצוּהָ לְהַרְגֶךָ:

(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֵּן דְּבַרְתָּ לֹא אֶסְף עוֹד רְאוּת פְּנֵיךָ: פ

פרק יא

תזכורת קצרה: אנו נמצאים כעת בשלב בו פרעה מזעיק את משה ואהרן כדי שיסירו מעליו את מכת חושך. פרעה מוכן לשלוח את העם מלבד הבקר והצאן של ישראל, ומשה, כמובן, אינו מסכים. כועס פרעה על משה ואומר לו "השמר לך... אל תוסף ראות פני". כעת, בעמדו לפני פרעה, מתגלה ה' למשה ומודיע לו על מכת בכורות.

(א) וַיֹּאמֶר יְדֹד אֶל מֹשֶׁה עוֹד נִגַּע מַכָּה אֶחָד אֲבִיא עַל פְּרַעְהָ וְעַל מִצְרַיִם אַחֲרָי כֵּן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה מִהַמִּקּוּם הַזֶּה כְּשִׁלְחוֹ וְכֹאשֶׁר יִשְׁלַח אֶתְכֶם פֶּלֶה הוּא יִשְׁלַח אֶת כּוֹלְם גְּרֵשׁ יְגֵרְשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה מִהַמִּקּוּם הַזֶּה:

(ב) דַּבַּר נָא כַּעַת בְּאָזְנֵי הָעַם וְיִשְׁאַלוּ וַיִּבְקְשׂוּ שִׁיתְנוּ לָהֶם בַּמַּתָּנָה אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רֵעוּתָהּ כָּלִי כְסָף וְכָלִי זָהָב:

(ג) וַיִּתֵּן וְאוֹ יִתֵּן יְדֹד אֶת חֲנוּ הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וְסִיבָה נֹסֶפֶת שֶׁהַמְצָרִים יִסְכִּימוּ לַתֵּת לְעֹבְרִים מִתְנוּת הַיָּא: גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָדוֹל מִכּוּבֹד מֵאֹד בְּאַרְץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עֲבָדֵי פְרַעְהָ וּבְעֵינֵי הָעַם הַמְצָרִים: ס

(ד) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפַרְעָה: כֹּה כִּךְ אָמַרְתָּ יְדֹד כַּחֲצַת כְּאֲשֶׁר יִהְיֶה חִצּוֹת הַלְּיָלָה אֲנִי ה' יוֹצֵא עוֹבֵר בְּתוֹךְ מִצְרַיִם:

(ה) וְעַל יְדֵי זֶה וּמַת פֶּל כֹּל בְּכוֹר בְּאַרְץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פְּרַעְהָ הַיֹּשֵׁב שְׁעֵתִיד לְשִׁבַּת עַל כְּסָאוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ עַד בְּכוֹר הַשֹּׁפְחָה אֲשֶׁר נִמְצָא אַחֵר הַרְחִים זֹהוּ עֲבוֹדָה קָשָׁה וּמִסִּיבִית שֶׁל טַחֲיִנַת קִמַח, וּבַכּוֹרוֹת אֱלוֹ הֵיוּ בְזוּיִים מֵאֹד וְכֹל בְּכוֹר בְּהֵמָה: (ו) וְהֵייתָ צַעֲקָה גְדוֹלָה וּחִזְקָה בְּכֹל אֶרֶץ מִצְרַיִם צַעֲקַת הַבְּכוֹרוֹת שִׁימוּתוֹ וְצַעֲקַת הַמִּשְׁפָּחוֹת שִׁימוּתוֹ בְּנֵיהֶם אֲשֶׁר כְּמַהוּ כְּמוֹ צַעֲקָה זֹו לֹא נְהִיתָה הֵייתָ וְכִמְהוּ לֹא תִסָּף לְהִיֹּת:

(ז) וּמִמְשִׁיךְ מֹשֶׁה וְאוֹמֵר לְפַרְעָה שֶׁבְּנִיגוּד אֱלִיכֶם - שַׂאתָם תְּמוּתוֹ, וְלַכֹּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחַרֵץ יֵנַח וְיִנְשׂוֹךְ אֶפִּילוֹ כָּלֵב אֶת לִשְׁנוֹ דְרַכְּם שֶׁל הַכְּלָבִים לְנִבּוּחַ כְּאֲשֶׁר יֵשׁ צַעֲקוֹת וְכֵן כְּאֲשֶׁר הֵם רּוֹאִים אֲנָשִׁים שֶׁהוֹלְכִים לִידָם, אֲךְ בְּלִילָה זֹהוּ הַכְּלָבִים לֹא יִנַּחּוּ עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִרוֹת שֶׁתִּהְיֶה צַעֲקָה גְדוֹלָה וְלְמִרוֹת שֶׁנִּצַּא מִמִּצְרַיִם לְמַאִישׁ וְעַד בְּהֵמָה וְאֶפִּילוֹ עַל הַבְּהָמוֹת שֶׁלֹּנוּ הֵם לֹא יִנַּחּוּ לְמַעַן תִּדְעוּן הַמְצָרִים אֲשֶׁר יִפְלֶה יַבְדִּיל יְדֹד בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל:

(ח) וַיְרֵדוּ כֹל עַבְדֵי אֱלֹהֵי וְהִשְׁתַּחֲווּ לִי לְאָמֵר וַיֹּאמְרוּ לִי: צַא אֶתְּהָ וְכֹל הָעַם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיךָ הַסְרִים לְמַשְׁמַעַתְךָ, וְרַק אַחֲרָי כֵּן אֲצַא, וַיִּצֵא מֹשֶׁה וְאוֹהֶרְן מֵעַם פְּרַעְהָ בְּחָרִי אֶף בְּכַעַס גְּדוֹל (עַל שֶׂאֱמֵר לוֹ פְּרַעְהָ "לְךָ מְעַלִּי" וְכו'):

(ט) וַיֹּאמֶר יְדֹד אֶל מֹשֶׁה לֹא יִשְׁמַע אֱלִיכֶם פְּרַעְהָ לְמַעַן רְבוּת כְּדֵי שֶׁאֲוֹכַל לְהַרְבוֹת אֶת מוֹפְתֵי נִסֵּי בְּאַרְץ מִצְרַיִם:

(י) וּמֹשֶׁה וְאוֹהֶרְן עֲשׂוּ אֶת כָּל הַמִּפְתָּיִם הָאֵלֶּה לְפָנֵי פְּרַעְהָ הַכוֹנְנָה לְכָל הַמַּכּוֹת שֶׁהֵיוּ עַד כֹּה וַיַּחֲזַק יְדֹד אֶת לֵב פְּרַעְהָ וְלֹא שִׁלַּח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: מְדוּעַ בָּא פְּסוֹק זֶה דּוּקָא כֵּן, לְפָנֵי מַכַּת בַּכּוֹרוֹת? מִשׁוּם שֶׁבַּמִּכַּת בַּכּוֹרוֹת מֹשֶׁה וְאוֹהֶרְן לֹא עֲשׂוּ דְבַר לְמַעַן תִּבּוּא הַמַּכָּה (לֹא הָטוּ בִּמְטָה וְכד')

פרק יב

"והיה ראוי להיות פרשת ויהי בחצי הלילה (לקמן פס' כ"ט) אחר זה, להיות המכות על הסדר. רק נכנסה פרשת החודש הזה באמצע, להודיע איך נמלטו בכורי ישראל בבוא המשחית על המצריים" (ראב"ע)

(א) וַיֹּאמֶר יְדֹד אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן בְּאַרְץ מִצְרַיִם לֹאמֵר:

(ב) הַחֲדָשׁ הַזֶּה שַׂאתֶם עוֹמְדִים בּוֹ כַּעַת יִהְיֶה לְכֶם רָאשׁ חֲדָשִׁים פִּירוּשׁ: רְאוּשׁוֹן הוּא לְכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה:

(ג) דַּבְּרוּ אֶל כָּל עַדְת קהל יִשְׂרָאֵל לֹאמְרוּ לָהֶם: בַּעֲשֵׂר בְּעֵשִׂירִי לְחֲדָשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם כֹּל אִישׁ יִקַּח שְׂהָ לְבֵית אִבְת פִּירוּשׁ: שְׂהָ לְבֵית כֹּל אִישׁ בַּעַל בֵּית יִקַּח לְמַשְׁפַּחְתּוֹ שֶׁהָ אֶחָד כְּדֵי שְׁכַל הַמִּשְׁפָּחָה תֵּאכַל אוֹתוֹ יַחְדָּיו:

(ד) וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת וְאִם אֲנָשִׁי הַבַּיִת יִהְיוּ מְעַטִּים מִהֵית מֹשֶׁה בְּכָדִי לְאֲכוֹל שֶׁהָ שְׁלֵם, אֲזִי וְלָקַח הוּא בַּעַל הַבַּיִת וְשָׂכְנוֹ הַקָּרֵב אֶל בֵּיתוֹ יַחְדָּיו שֶׁהָ אֶחָד בְּמִכְסֶת בְּמִנְיַן נִפְשֹׁת, אִישׁ לְפִי כְמוֹת אֶכְלוּ תִכְסוּ תִמְנוּ נִפְשוֹת עַל הַשָּׂה כְּדֵי לֵאכְלוּ:

(ה) אֵיזָהָ שֶׁהָ לְקַחְתָּ? שְׂהָ תָמִים שְׁלֵם זָכָר וְלֹא נִקְבָה בְּן שָׁנָה בְּשַׁנְתוֹ הָרֵאוּשׁוֹנָה יִהְיֶה לְכֶם מִן הַכְּבָשִׁים וּמִן אוֹ מִן הָעִזִּים תִּקְחוּ:

(ו) וְהֵייתָ לְכֶם הַשָּׁה לְמִשְׁמַרְתָּ תְּשַׁמְרוּ עֲלֵיו שְׁלֵא יִהְיֶה בּוֹ מוֹם וְכד' עַד אַרְבַּעָה עֶשְׂרֵי יוֹם לְחֲדָשׁ הַזֶּה וְשַׁחְטוּ וְאוֹ יִשְׁחַטוּ אוֹתוֹ כֹּל קְהַל עַדְת יִשְׂרָאֵל בֵּין בְּתוֹךְ הָעֲרֵבִים הַזְּמַן בּוֹ הַשֶּׁמֶשׁ מִתְחִילָה לְנַטּוֹת מִמִּכְרוֹ הַרְקִיעַ לְצַד מֵעֲרַב (בְּאִמְצַע הַיּוֹם) עַד שֶׁקִּיעַת הַחֲמָה קְרוּי "עֲרֵבִים". בְּתוֹךְ זְמַן זֶה צְרִיכִים לְשַׁחֲטֹת אֶת הַשָּׁה:

(ז) וְלָקְחוּ מִן הַדָּם שֶׁל הַשָּׁה וְנִתְּנוּ וַיִּמְרָחוּ עַל שְׁתֵּי הַמַּזוּזוֹת שְׁנֵי צְדֵי הַפֶּתַח וְעַל הַמַּשְׁקוּף שְׁעַל גְּבִיהֶם עַל הַבַּתִּים אֲשֶׁר יֵאכְלוּ אוֹתוֹ אֶת הַשָּׁה בְּהֶם:

(ח) וְאֶכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בְּלִילָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ יַחַד עִם וּמִצּוֹת עַל עִם מְרִירִים יֵאכְלוּ הַסִּיבָה לְצַלֵּי אֵשׁ וּמִצּוֹת הֵיא מִפְּנֵי הַחַפְזוֹן שָׁבוּ צְרִיכִים לְאֲכוֹל אֶת הַשָּׁה (כְּכָתוּב בְּעוֹד שְׁנֵי פְסוּקִים), וְהַסִּיבָה לְאֲכִילַת הַמְרוֹרִים הֵיא מִשׁוּם שִׁירְקוֹת פּוֹתָחִים אֶת הַתַּאבּוּן, וְכֵן מִשׁוּם זְכָרוֹן הַמְרוֹרוֹת שֶׁהֵייתָ לָהֶם בְּהִיוֹתָם עַבְדִּים:

(ט) אל תאכלו ממנו נא חי ובשל מבשל במים כי אם אלא צלי אש שמוכן מהר יותר ראשו על עם פרעיו ירכיו ועל עם קרבו המעיים שלו:

(י) ולא תותירו תשאירו ממנו עד בקר והנתר ואם ישאר בטעות ממנו עד בקר כגון שאחד הילדים כבר היה מלא אחרי שני ביסים ובני המשפחה לא תכננו זאת מראש- באש תשרפו:

(יא) וככה תאכלו אתו מתניכם חגרים שפעם, לפני שאכלו התירו את החגורות כדי שיהיה נוח יותר לאכול, וכעת צריכים אתם לאכול עם החגורות עליכם, כדי שכאשר תצטרכו לצאת תוכלו מיד לעשות כן נעליכם ברגליכם ומקלכם בידיכם ואכלתם אתו בחפזון במהירות, קרבן פסח הוא לידוד:

(יב) ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והפיתי כל בכור בארץ מצרים מאדם ועד בהמה ובכל אלהי מצרים הפסלים אעשה שפטים נקמות אני ידוד:

(יג) והיה היום לכם לאת לסימן על הבתים אשר אתם נמצאים ואוכלים שם וראיתי את היום וזה אומר לי שאתם אכן מקיימים מצוותי, ולכן ופסחתי ודילגתי עלכם ולא יהיה בכם נגף מכת מוות למשחית בהפתי בארץ מצרים:

(יד) והיה היום הזה לכם לזכרון וחגתם ותחגגו אותו חג לידוד לזרתיכם חקת חוק לעולם תחגגו תעשו אותו חג: וכיצד תחגגו אותו לדורותיכם?

(טו) שבעת ימים מצות תאכלו בניגוד לפסח שהיה במצרים שנהג יום אחד בלבד אך וכן (מצוה נוספת מלבד אכילת מצות) ביום הראשון תשביתו תבטלו שאר מפתיתכם ביום הראשון השאר כבר צריך להיות מבוטל, כדוגמת: "וביום השביעי שבת"- והרי סיים מלאכתו כבר קודם היום השביעי. ואם תבטלו שאר- לא תוכלו לאכול חמץ, ומדוע זה טוב לא לאכול חמץ כעת? כי כל אכל מי שיאכל חמץ ונקרתה הנפש ההוא מישראל יענש כרת (ימות טרם זמנו, וכן יכרת מעם ישראל), כל מי שיאכל חמץ מיום הראשון עד יום השביעי: חמץ- כפשוטו, עיסה שתפחה יותר מידי. שאר- חמץ שהתקשה, וכאשר שמים אותו בעיסה אחרת- מחמיץ אותה מהר יותר.

(טז) וביום הראשון מקרא הכרזת קדש (שיכריזו "היום הזה קדוש") וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם והתורה מציינת פרט אחד מן הענינים שבהם ניכר שיום זה הוא מקרא קדש: כל מלאכה לא יעשה בהם בימים אלה אך מלבד אשר יאכל לכל נפש מלאכה שאתה צריך לעשות כדי לאכול ביום זה- הוא לבדו יעשה לכם:

(יז) ושמרתם את המצות לאכלם ביום הזה לזכרון כי בעצם בדיוק היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את היום הזה לזרתיכם חקת חוק לעולם:

(יח) בחודש הראשון בארבעה עשר יום לחודש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחודש בערב:

(יט) קודם לכן (פס' ט"ו) אמר "תשביתו" לגבי היום הראשון בלבד. כעת מרחיב ומבאר שבעצם בכל שבעת הימים שאר לא ימצא בבתיתכם (זאת אומרת לא לחדש את השאר לאחר היום הראשון) כי כל אכל מחמץ שאר (שמחמץ עיסה אחרת) ונקרתה הנפש ההוא מעדת ישראל ודין זה אמור בגר ובאזרח הארץ:

(כ) פס' זה חוזר בפעם השלישית על הנאמר במחמץ ובמצות לחיזוק הענין: כל מחמץ לא תאכלו בכל מקומות מושבתיתכם תאכלו מצות: פ

(כא) ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר אליהם משכו כי צאן לוקחים במשיכה וקחו לכם צאן למשפחתיתכם כל אחד למשפחתו, ככתוב לעיל ושחטו את קרבן הפסח:

(כב) ולקחתם אגדת כמה ענפים של אזוב סוג של צמח (יש אומרים שהוא הזעתר' של ימינו) וטבלתם בדם של השה אשר בסוף הנמצא בתוך הכלי (ספ=כלו) ומשמע מכאן שאת דמו של השה ששחטתם קודם לכן אתם צריכים לקבל בתוך כלי והגעתם עם דם זה אל המשקוף ואל שתי המזוזות מן הים אשר בסוף ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר:

(כג) ועבר ידוד לנגף לתת מכת מוות את מצרים וראה ה' את הים על המשקוף ועל שתי המזוזות יראה שאכן קיימתם את ציווי ופסח ודילג ידוד על הפתח שלכם ולא יתן המשחית למלאך המשחית ("וביאר הכתוב ופסח ה'- שהוא בעצמו המכה במצרים על הפתח, ולא יתן רשות למלאך המשחית בעולם בשעת המגיפה שיבא על בתיכם"- (רבינו בחיי) שבד"כ כאשר יש מגיפה בא מלאך משחית, אך כאן ה' הוא המכה ולא יתן למשחית וכו') לבא אל בתיכם לנגף:

(כד) ושמרתם את הדבר הזה את הקרבן קרבן הפסח לחק לך ולבניך עד עולם:

(כה) והיה כי כאשר תבאו אל הארץ אשר יתן ידוד לכם פאשר דבר הבטיח לאבותיכם ושמרתם תשמרו את העבדה הזאת:

(כו) והיה כי כאשר יאמרו אליכם ישאלו אתכם בניכם מה העבדה מדוע אתם עובדים את העבודה הזאת לכם:

(כז) ואמרתם זבח קרבן פסח הוא לידוד זכר לכך ש אשר פסח דילג על בתי בני ישראל במצרים בנגפו כאשר הכה מכת מוות את מצרים ואת בתינו הציל עד כאן דברי משה לעם. ויקד העם וישתחוו ששמעו שעומדים להגאל בקרוב ולהכנס לארץ:

(כח) וילכו ויעשו בני ישראל פאשר צוה ידוד את משה ואהרן פן עשו בדיוק: ס

(כט) ויהי בחצי הלילה וידוד הכה כל בכור בארץ מצרים מבכר פרעה הישב על פסאו עד בכור השבי שנמצא בשבי אשר בבית הבור (שזהו הכלא) וכל בכור בהמה: והרי לעיל נאמר "עד בכור השפחה"!! אלא שכמו ששם הכוונה היתה לומר שהי יכה מהבכור הנכבד ביותר (בכור פרעה) ועד הבכור הבזוי ביותר (לדוגמא: בכור השפחה), כן כאן, רק שכאן נתן דוגמא אחרת לבכור בזוי, והוא הבכור הנמצא בבית הבור.

(ל) ויקם פרעה בלילה הוא וכל עבדיו וכל מצרים ותהי צעקה גדלה במצרים כי אין בית אשר אין שם מת דיבר הכתוב על דרך הרוב (כי יכול להיות בית ללא ילדים וכד'):

(לא) ויקרא פרעה למשה ולאהרן בלילה ויאמר קומו צאו מתוך עמי גם אתם גם בני ישראל ולכו עבדו את ידוד כדברכם:

(לב) גם צאנכם גם בקרכם קחו כאשר דברתם ולכו וברכתם גם אתי ותתפללו גם בעדי:

(לג) ותחזק בכוח מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ כי אמרו חשבו לעצמם: עוד מעט ופלנו מתים:

(לד) ומכיוון שהפסח במצרים היה יום אחד בלבד, ולמחרת כבר היה מותר לבני ישראל לאכול חמץ- אכן תכננו לעשות כך והכינו עיסה, אבל וישא ויקח העם את בצקו טרם לפני שיחמץ לא משום שהיה אסור להם לאכול חמץ אלא משום שהזדרזו משארתם כלי הבצק צרת קשורים בשמלתם והם שמו אותם על שכמם:

(לה) ובני ישראל עשו כבר קודם לכן כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלת:

(לו) וידוד נתן כבר קודם לכן את חן העם בעיני מצרים וישאלום וינצלו את מצרים: פ

(לז) ויסעו בני ישראל מרעמסס (שהרי שם ישבו חלק נכבד מבני ישראל; "במיטב הארץ בארץ רעמסס") סכנתה לכיוון מקום הנקרא "סכות" כשש מאות אלף רגלי אנשים ההולכים ברגל ורוכבי הבהמות הגברים לבד חוץ מטף ונשים: "...כי משה ואהרן לנו (ישנו) במצרים (בעיר הבירה- היכן שפרעה נמצא) בלילה ההוא, לקיים דבריו שאמר וירדו כל עבדיך אלה אלי... , ובא פרעה אליהם שלחו (משה ואהרן) מלאכים (שליחים) אל ארץ גשן אשר שם בני

ישראל לתת להם רשות לצאת, ונאספו כולם ברעמסס... ומשם נסעו ביד רמה ומשה בראשם" (רמב"ן)

(לח) וגם ערב ערבוב רב של אומות עלה אתם וצאן ויקר מקנה כבד גדול מאד: "אפשר שהיו מצרים משעבדים גם מבני עמים אחרים, ובתוך כל המהומה ברחו גם הם והצטרפו לעברים היוצאים" (דעת מקרא)

(לט) ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת שאופים מהר מצות- כי לא חמץ לא הספיק בצקם להחמיץ כי גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה להמתין אפילו רגע קט וגם צדה לדרך לא עשו הכינו להם זאת אומרת שהסיבה שהכינו מצות היא: כי בצקם לא הספיק להחמיץ, והסיבה שאפו דווקא עוגות (שאופים אותם מהר) היא: שלא הכינו להם צדה לדרך ואפשר שכבר היו רעבים:

(מ) ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה: כיצד מגיעים לחשבון זה? כל הפרשנים "מסתבכים" כיצד להסביר פסוק זה, שהרי לפי חשבון פשוט המכסימום שבני ישראל ישבו במצרים הוא 350 שנה (שהרי קהת מורדי מצרים היה. ונניח שירד כאשר נולד (למרות שפשוט שלא היה כך) אז נחשב את כל שנותיו של קהת 133 שנה ועוד כל חיי עמרם בנו 137 שנה, ומשה בן עמרם היה בן 80 שנה בעמדו לפני פרעה מלך מצרים- סה"כ 350 שנה).

בחרתי ללכת כאן לפי פירושו של הרמב"ן ואסביר אותו בתמצות רב כפי עניות דעתי: חשבון הארבע מאות שנה מתחיל מברית בין הבתרים- ששם נאמר לאברהם ש"גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה", והסברנו שם שאין הכוונה שייענו את זרעו של אברהם 400 שנה, אלא שזרעו של אברהם יהיו גרים בארץ לא להם 400 שנה ומתוך שנים אלו יהיו גם שנים של עינוי. שנים אלו מתחילות אז, שהרי גם יצחק ירד לגרר ויעקב ירד לחרן וכו' וכל הגלויות האלו נכללות בתוך חשבון 400 שנה. וכעת אצטט מעט את הרמב"ן להמשך ההסבר: "... ומן הידוע שהיו ישראל במצרים רעים וחטאים מאוד, ובטלו גם (מצוות) המילה... ועל כן ארך גלותם שלוש שנה (נוספות על 400) והיה ראוי שיתארך יותר אלא שצעקו והרבו תפלה... כי לא היו ראויים להגאל מפני הקץ שבא,

אלא שקבל (ה') צעקתם ונאקתם מפני הצער הגדול שהיו בו..."

(מא) ויהי וארא הדבר שמקץ מסוף שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם בדיוק בהיום הזה יצאו כל צבאות ידוד בני ישראל מארץ מצרים:

(מב) ליל שמרים משומר הוא לידוד שני פירושים על ענין "משומר"; א. משומר מן המזיקים- שלא נתן למשחית לבוא אל בתיהם לנגף, ב. שהיה הקב"ה שומר ומצפה לו לקיים הבטחתו להוציאם מארץ מצרים, הוא הלילה הזה לידוד איד? שמרים לכל בני ישראל שישמרו לעשות כמצוותו לדרתם: פ

מכאן ועד סוף הפרק תלמד אותנו התורה 10 הלכות האמורות בקרבן הפסח הנהוגות לדורות:

(מג) ויאמר ידוד אל משה ואהרן זאת מה שיבואר לקמן חקת הפסח לדורות 1. כל בן נכר גוי לא יאכל בו בקרבן:

(מד) 2. וכל עבד שהוא איש זכר מקנת שנקנה ב כסף (ופשוט שהכוונה כאן גם על עבד שנולד בביתך כלשון הפסוק בבראשית: "המול ימול ליד ביתך ומקנת כסף") ומלתה אתה חייב למול אתו, אז יאכל בו:

(מה) 3. תושב ושיכיר לא יאכל בו תושב- גוי שיושב בבית של ישראל ומשמשו, אך אינו עבדו, אלא הישראל כאפוטרופוס שלו. שכיר- גוי שעובד אצל הישראל בשכר. את שניהם אין צריך למול מכיוון שאין הם עבדים של הישראל:

(מו) 4. בנית אחד יאכל ואפילו אם כמה משפחות מתחלקות בשה אחד, אין כל משפחה לוקחת לעצמה את חלקה ואוכלת בביתה, אלא בבית אחד יאכל. 5. לא תוציא מן הבית מן הפשר החוצה 6. ועצם לא תשברו בו אלא מקלפים את הבשר מעל העצם (ולאחר מכן שורפים את העצמות בבוקר):

(מז) 7. כל קהל עדת ישראל יעשו יכינו ויקריבו אתו:

(מח) 8. וכי אם יגור אתך גר נכרי שגר בארץ ישראל ועשה וירצה לעשות פסח לידוד, אזי תנאי מקדים לכך הוא המול לו כל זכר שבביתו, ואז יקרבו יגש לעשתו והיה ואז יהיה דינו כאזרח הארץ 9. וכל ערל ואפילו ישראל- לא יאכל בו:

(מט) 10. תורה הוראה אחת יהיה לאזרח הרגיל ולגר הגר בתוכם לא לענין הפסח בלבד, אלא לכל דבר:

(נ) ויעשו כל בני ישראל כאשר צוה ידוד את משה ואת אהרן כן עשו: ס

(נא) פסוק זה חוזר על מה שנאמר לעיל (פס' מ"א) לסיכום הענין וכן בא כהקדמה לפסוקים הבאים, "לומר לך ש**ביום שיצאו (ממצרים) אמר הקב"ה למשה קדש לי כל בכור**"- לקמן (רשב"ם) **ויהי בעצם היום הזה הוציא ידו את בני ישראל מארץ מצרים על צבאתם: פ**

פרק יג

- (א) **וידבר ידו אל משה לאמר:**
- (ב) **קדש הבדל לי כל בכור איזה? האם כל הבכורות (מאב ומאם)? לא. אלא רק פטר פותח כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה מובדל לי הוא:** ומשמע שרק בכור מאם; "פטר כל רחם".
- (ג) וכעת, לפני שמשה אומר זאת לעם, נותן להם הקדמה קטנה כדי שיבינו טעם לציווי זה. **ויאמר משה אל העם זכור זכרו את היום הזה כפשוטו אשר יצאתם ממצרים מבית מקום שמחזיקים בו עבדים פי אשר בחזק יד הוציא ידו אתכם מזה מהמקום הזה.** ואיך תזכרו זאת? ע"י ולא יאכל חמץ זה:
- (ד) **היום אתם יצאים יצאתם בחדש האביב** זהו סימן לדורות מתי לחגוג חג זה.
- (ה) **והיה כי כאשר יביאך ידו אל ארץ הכנעני והחתי והאמרי והחוי והיבوسی אשר נשבע לאבתך לתת שיתן לך ארץ זבת נוזלת מרוב שפע חלב מעטני הפרות והעזים ודבש מהתאנים והתמרים ועבדת וחיב אתה לעבוד את העבדה הזאת בחדש הזה: איך?**
- (ו) **שבעת ימים תאכל מצת וביום השביעי חג לידו** (היום הראשון נכתב כבר לעיל- פס' ג):
- (ז) **מצות יאכל את ב שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלך ארצך:**
- (ח) **והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה שעשה ידו לי נסים בצאתי ממצרים- בעבור זה אני עובד הים את העבודה הזאת:**
- (ט) **והיה לך יציאת מצרים לאות לסימן על ידך ולזכרון בין עיניך ומדוע? למען תהיה תורת ידו בפניך הסימנים על הראש והיד יזכירו לך את החובה לשנן את דברי התורה, ומדוע אתה צריך לעשות כך? פי ביד חזקה הוצאת ידו ממצרים ואתה חייב לעבדו "כי הוא אדוניך הפודך מבית עבדים" (רמב"ן):**
- (י) **ושמרת וחיב אתה לשמור את החקה הזאת של הפסח למועדה בזמנה מימים ימימה בכל שנה ושנה: ס**
- (יא) **והיה פי כאשר יבאך ידו אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבתך ונתנה לך:**
- (יב) **והעברת והפרשת כל פטר פותח רחם לידו (כלל. ומפורטים כעת שלושה פרטים): 1. וכל פטר שגר ולד בהמה אשר יהיה לך הזכרים- תקריב אותם לידו: בפס' זה מדובר על בכור בהמה טהורה, שהרי אם זו בהמה טמאה- אי אפשר להקריב אותה לה.**
- (יג) **2. וכל פטר של חמר תפדה תחליף תמורתו בשה מכיוון שאת החמור אינך יכול להקריב לה, שהרי הוא בהמה טמאה, ואת השה תקריב תמורתו, ואם לא תפדה (משום שאין לך כסף עבור קניית שה וכד') אזי וערפתו תערוף (מלשון עורף) את ראשו של השה, 3. וכל בכור אדם בבניך תפדה (ולא כתוב איד):**
- (יד) **והיה פי כאשר ישאלך בנך מחר לעתיד לאמר מה זאת מדוע אתה עושה עבודה זאת של הקרבת ופדיון הבכורים? ואמרת אליו כי בחזק יד הוציאנו ידו ממצרים מבית עבדים:**
- (טו) **ויהי פי כאשר הקשה פרעה ליבו לשלחנו ויהרג ידו כל בכור בארץ מצרים מבכר אדם ועד בכור בהמה על פן אני זבח לידו כל פטר רחם הזכרים בבהמה וכל בכור בני אפדה:**
- (טז) **וממשיך האב ואומר לבנו: והיה דבר זה לאות לסימן על ידכה ולטוטפת תכשיט הנוטף (נוטה מטה) בין עיניך, ואתה חייב לזכור זאת פי שהרי בחזק יד הוציאנו ידו ממצרים: ס**

פרשת בשלח

(יז) ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם הנחה (הוביל) אותם אלהים דרך ארץ פלשתים כי אע"פ שקרוב הוא לארץ ישראל ולארץ מצרים כי אמר אלהים פן שמא ינחם יתחרט העם בראתם מלחמה מול הפלשתים (שהרי מן הסתם, אם ישראל היו רוצים לעבור דרכם היו הפלשתים נלחמים נגדם, ומכיוון שעם ישראל לא יודעים כ"כ איך להלחם- שהרי היו עבדים שנים רבות במצרים- לכן לא הנחה אותם ה' דרך ארץ פלשתים) וישבו וירצו לשוב מצרימה:

(יח) ויסב ויסובב אלהים את העם דרך המדבר לכיוון ים סוף, וחמשים בכלי תחמושת ומלחמה עלו בני ישראל מארץ מצרים:

(יט) ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע יוסף את בני ישראל לאמר ואמר להם: פקד יפקד שכאשר יזכור ויגאל אלהים אתכם והעליתם את עצמתי מזה מהמקום הזה אתכם:

(כ) ויסעו מסכת שהרי שם חנו קודם לכן ויחנו באתם שנמצא בקצה המדבר:

(כא) וידוד הלך לפניהם יומם ב' ע"י עמוד ענן לנחתם להראות להם הדרך ו ב לילה ב' ע"י עמוד אש כדי להאיר להם ללכת יומם ולילה:

(כב) לא ימיש לא יסיר ה' את עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה לפני העם: פ

פרק יד

(א) וידבר ידוד אל משה לאמר: כעת יאמר ה' למשה דבר שנראה מאוד "לא הגיוני":

(ב) דבר אל בני ישראל וישבו יחזרו לכיוון מצרים ויחנו לפני פי החירת (שם מקום) בין מגדל (שם מקום) ובין הים לפני בעל צפן (שם מקום) נכחו מולו תחנו על שפת הים:

(ג) וממשיך ה' ואומר למשה: ואמר יאמר פרעה לבני על בני ישראל נבכים מבולבלים הם בארץ, סגר עליהם המדבר מכל הכוונים ואינם יודעים להיכן ללכת, ולכן הם חוזרים לאחוריהם:

(ד) ויחזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם ואכבדה יתגדל כבודי ע"י שאעשה נקמות בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים הטובעים בים והנשארים במצרים כי אני ידוד, ויעשו כן בני ישראל:

(ה) ויגד למלך מצרים כי ברח העם מה פתאום ברח העם! הרי המצרים שלחו אותם!! אלא, שפרעה רואה שהעם מתחיל לתעות בדרכים, וזה סימן בשבילו שהם לא מתכוונים לחזור, שהרי אם הם הלכו לזבוח בלבד, אזי ילכו ומיד יחזרו באותה דרך, אך מכיוון שהם הלכו בדרך מסויימת ולפתע החלו לחזור וחנו על שפת הים אזי זה סימן שהם לא מתכוונים לחזור (כדרך הבורח- שלא יודע לאן ללכת) ויהפך לבב פרעה ועבדיו אל העם ויאמרו לעצמם מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו:

(ו) ויאסר פרעה את רכבו ואת עמו לקח עמו:

(ז) ויקח שש מאות רכב בחור מובחרים וגם את וכל רכב מצרים ושלשם שרים שהיו שלישים לפרעה בחשיבותם (כמו שיוסף היה המשנה למלך, כך הם שלישים), והיו ממונים על פלו כולם:

(ח) ויחזק ידוד את לב פרעה מלך מצרים וירדף אחרי בני ישראל, ובני ישראל יצאים ביד רמה בשמחה ובגאון:

(ט) וירדפו צבא מצרים אחריהם וישגו אותם ראו אותם מרחוק חנים על הים, מי ראה אותם? פל סוס של רכב פרעה ופרשיו רוכבי הסוסים וחילו הרגלים על פי החירת לפני בעל צפן:

(י) ופרעה הקריב התקרב וישאו בני ישראל את עיניהם והנה צבא מצרים נסע אחריהם וייראו ויפחדו מאד ויצעקו בני ישראל אל ידוד:

(יא) ויאמרו אל משה המבלי וכי בגלל ש אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר? מה זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים?!

(יב) הלא הרי זה הדבר אשר דברנו אליך במצרים לאמר חדל ממנו הרפה מאיתנו ונעבדה את מצרים כי טוב לנו עדיף לנו לעבד את מצרים ממתנו מאשר שנמות במדבר:

(יג) ויאמר משה אל העם אל תיראו אל תפחדו התיצבו עמדו במקומכם ואל תברחו וראו את ישועת ידוד אשר יעשה לכם היום כי אשר כמו שאתם ראיתם את מצרים היום לא תסיפו לראתם עוד עד עולם:

(יד) ידוד ילחם לכם עבורכם ואתם תחרישון לא תלחמו ואף לא תזעקו עוד אל ה' בנושא זה: פ

(טו) כעת, לאחר שמשה אמר דברים אלו לעם, לכאורה לא היה לו כיסוי לדבריו, שהרי ה' לא הבטיח דבר בנושא זה; אולי ה' רוצה שילחמו וכד? לכן עומד משה ומתפלל על מה שאמר בעצמו לעם, ושה' ישמע את דבריו. ויאמר ידוד אל משה מה תצעק אלי? דבר אל בני ישראל ויסעו:

(טז) ואתה משה הרים את מטף ונטה הורד את ידך על לכיוון הים (ולא כתוב שהוא צריך להכות בים) ובקעהו וע"י זה הים יבקע ויבאו בני ישראל בתוך הים אך בפישה:

(יז) ואני הנני מחזק את לב מצרים ויבאו אחריהם ואכבדה (עיין לעיל פס' ד') בפרעה ובכל חילו ברכבו ובפרשיו:

(יח) וידעו מצרים כי אני ידוד בהפבדי בפרעה ברכבו ובפרשיו:

(יט) כעת, לפני שבא הערב אמורים להחליף את מקומם עמוד האש ועמוד הענן, ולכן ויסע מלאך האלהים ההלך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם ומלאך (שליח) זה היה בעצם ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמד מאחריהם מפני שהגיע הערב:

(כ) ויבא עמוד הענן בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ויהי הענן והחשך ענן חשוך מאוד- למצרים, ויאר עמוד האש את הלילה לישראל (שעבר לפני המחנה) ולא קרב זה מחנה מצרים אל זה מחנה ישראל כל הלילה:

(כא) ויט משה את ידו על הים וילך ידוד רוח חזקה שבקעה את הים ברוח קדים מזרחית מייבשת עזה חזקה כל הלילה וישם את הים לחרבה יבשה ויבקעו המים: חשוב לציין שהים נבקע כבר בתחילת הלילה, אך ה' המשיך להשיב רוח קדים כל הלילה כדי שהים יישאר במצבו ולא ישוב למצבו לקודם, הרגיל.

(כב) ויבאו בני ישראל בתוך הים אך בפישה והמים להם כמו חמה מימינם ומשמאלם:

(כג) וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כֹּל סוּס פָּרְעָה רָכְבוּ וּפָרְשָׁיו אֶל תּוֹךְ הַיָּם :
(כד) וַיְהִי בַּאֲשַׁמֶּרֶת הַבֶּקֶר סוּף הַלַּיְלָה וַיִּשְׁקֹף וַיִּבֶט יְדֹד אֶל מַחֲנֵה מִצְרַיִם בַּעֲמֹד אֵשׁ וַעֲנַן עֵי"י רַעֲמִים וּבִרְקִים (וְאִין הַכוּוֹנָה לַעֲמֹד הָאֵשׁ וְהַעֲנַן שֶׁמְלוּוִים אֶת הָעִבְרִים) וַיְהִים וַיְהִי אֶת מַחֲנֵה מִצְרַיִם :
(כה) וַיִּסֹּר ה' אֶת אַפְּנוֹ גַלְגַּל מִרְכַּבְתֵּינוּ שֶׁל הַמִּרְכַּבוֹת, וְעֵי"י כִּךְ וַיִּנְהָגוּ הַמִּצְרַיִם לֹא יִכְלוּ לְנַהֵג בַּמִּרְכַּבוֹת, וְנֶהְגוּ בְּהֵם בְּכַבְדֹּת בְּקוֹשֵׁי רֶב, שֶׁהָרִי אֵיךְ אִפְשָׁר לְנַהֵג לִלְא גַלְגָּלִים!! וַיֹּאמְרוּ מִצְרַיִם אֲנוּסָה נִבְרַח מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי ה' שֶׁנִּלְחַם עִבְרוּם כַּעֲתָ, הוּא אוֹתוֹ יְדֹד שֶׁנִּלְחַם לָהֶם בְּמִצְרַיִם וּלְכֹן אֵיךְ לָנוּ סִיכּוּי מוֹלָם : פ

(כו) לְאַחַר שְׂרׁוֹב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִבְרוּ אֶת הַיָּם וַיֹּאמְרוּ יְדֹד אֶל מֹשֶׁה נָטָה אֶת יָדְךָ עַל כַּיּוּוֹן הַיָּם וַיֵּשְׁבוּ הַיָּם עַל מִצְרַיִם עַל רָכְבוֹ וְעַל פָּרְשָׁיו רֹכְבֵי הַסּוּסִים :
(כז) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַיָּם וַיֵּשֶׁב הַיָּם לַפְּנוֹת בֶּקֶר לְאֵיתָנוּ לְחַזְקוֹ וּמִצְרַיִם נָסִים בּוֹרְחִים לְקִרְאָתוֹ לְקִרְאֵת הַיָּם, "כִּשְׁהָיוּ הוֹפְכִים אוֹפְנֵי מִרְכַּבוֹתָם לְנוֹס, פִּגְעַם הַיָּם קוֹדֵם שֶׁנֶּהֱפְכוּ לְגַמְרֵי וְבֵא לָהֶם הַיָּם לְקִרְאֵת פְּנֵיהֶם" (רַשְׁבַּ"ם) וַיִּנְעַר יְדֹד אֶת מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם :
(כח) וַיֵּשְׁבוּ הַיָּם וַיִּכְסּוּ אֶת הָרָכָב וְאֶת הַפָּרְשִׁים לְכֹל וְאֶת כָּל חֵיל פָּרְעָה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בֵּינָם לֹא נִשְׁאַר בָּהֶם בְּמִצְרַיִם עַד אֲפִילוֹ אֶחָד :
(כט) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ חֲלָקִים עֲדֵיין בְּיַבֶּשֶׁת בְּתוֹךְ הַיָּם, וְהַיָּם עֲדֵיין לָהֶם חֲמָה מִיַּמִּינָם וּמִשְׂמָאלָם וְהָיָה זֶה נֶס עֲצוּם ; לֹא רַק שֶׁהַיָּם נִבְקַע, אֲלֵא גַם כֹּאשֶׁר נִסְגַּר הַיָּם עַל הַמִּצְרַיִם עֲדֵיין הָיָה פְּתוּחַ בְּמָקוֹם שֶׁעִבְרוּ יִשְׂרָאֵל :
(ל) וַיֹּשַׁע יְדֹד בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם רֹאשִׁי לְשֵׁים לֵב שְׁדוּקָא עֲכַשְׁיו זֶה נִקְרָא "יְשׁוּעָה" וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת, שֶׁהָרִי טִבְעוֹ בַיָּם, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ כֹּבֵר עַל שִׁפְתֵי הַיָּם :
(לא) וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה הַחֹזְקָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְדֹד בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ וַיִּפְחְדוּ הָעַם אֶת מִיַּדוֹ וַיֹּאמְרֵנוּ בִּידְדֹד שְׂאֵף בְּמַדְבָּר לֹא יָמוּתוּ בְרַעַב וּבְמַשָּׁה עַבְדּוֹ הַאֲמִינוֹ בְּמַשָּׁה שֶׁהוּא עַבְדּוֹ ה', וְלֹא יַעֲשֶׂה מַשָּׁה אֲלֵא רַק מַה שִׁיְצוּנוּ ה' : פ

פרק טו

(א) אִזְ וְשִׁיר שָׂרוּ מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת שֶׁתִּכְתֵּב לְקַמֵּן לַיְדֹד וַיֹּאמְרוּ לְאָמֵר אֲשִׁירָה לַיְדֹד כִּי גָאָה גָאָה שֶׁהוּא רֵם וְנִישָׂא, עֲלִיוֹן מְאוֹד, וְמָה הוּא עֲשָׂה? סוּס וְרָכְבוֹ שֶׁל הַמִּצְרַיִם רָמָה הַשְּׁלִיךְ בֵּינָם :
(ב) עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה הוּא (יָה) נוֹתֵן לִי עוֹז, וְלוֹ אֲנִי מְשׁוֹרֵר, וַיְהִי וְהוּא הִיָּה לִי לִישׁוּעָה, זֶה שִׁמּוֹ ה' הוּא אֵלִי - וְאַנְוָהוּ (מְלַשׁוֹן נוֹ) אֶסְפֵּר תַּפְאֵרְתוֹ, הַדְּרוּ וַיִּפְּנוּ, אֵלֵהֵי אָבִי - וְאַרְמְמָנְהוּ אֶסְפֵּר אֶת רוּמּוֹתָיו :
(ג) יְדֹד נִלְחַם כִּאֵן כְּמוֹ אִישׁ מַלְחָמָה, יְדֹד שָׁמוֹ :
(ד) מִרְכַּבְתֵּי פָרְעָה וְחֵילוֹ יָרָה הַשְּׁלִיךְ בֵּינָם וּמִבְחָר הַמּוּבַחְרִים שֶׁבְשָׁלְשָׁיו שְׂרָיו טָבְעוּ ה' הַטְּבִיעַם בֵּינָם סוּף :
(ה) תְּהִמַּת מַיִם עֲמוּקִים יִכְסִּימוּ יִכְסּוּ אוֹתָם, יִרְדּוּ הַמִּצְרַיִם בְּמַצוֹלַת בְּמַעַמְקֵי הַיָּם כְּמוֹ אֶבֶן שֶׁשׁוּקַעַת מֵהָר בְּתוֹךְ מַיִם :
(ו) יְמִינְךָ יְדֹד נֶאֱדָרִי בְּכַח בַּעֲלַת כַּח אֲדִיר, וְאֵיךְ תִּתְגַּלַּה כִּאֵן שִׁידֵךְ אֶכֶן בַּעֲלַת כַּח אֲדִיר? עֵי"י ש' יְמִינְךָ יְדֹד תִּרְעָץ תִּשְׂבַּר וְתִנְפֹץ אוֹיֵב :
(ז) וְבָרַב גְּאוּנְךָ בַּעֲלִינוּתְךָ הַמְּרוּבָה תִּהְרָס קְמִיךָ הַקְּמִים נִגְדֵךְ (אוֹיֵב) תִּשְׁלַח שְׁלַחַת בְּהֵם אֶת חֲרָנְךָ כַּעֲסֵךְ יֹאכְלֵמוּ הֵם נֹאכְלוּ בְּקֵץ לַפְּנֵי אֵשׁ, שֶׁהָרִי נֹאמֵר קוֹדֵם לְכֹן : "וַיְהִים בַּעֲמֹד אֵשׁ וְעַנָּן" :
(ח) וּבְרוּחַ אֶפְיָךְ שֶׁנִּשְׁפָּט נַעְרָמוֹ הִתְאַסְפוּ מַיִם וְהֵם נִצְּבוּ עֲמֵדוֹ כְּמוֹ נֵד קִיר, מִי? נִזְלִים, וְכֵן קִפְאוּ תְהִמַּת זְרָמֵי מַיִם עֲמוּקִים וְחֹזְקִים בְּלֵב יָם וְלֹא עֲלוּ וְהִצִּיפוּ אֶת הַיָּם :
(ט) אָמֵר אוֹיֵב פָּרְעָה אָמֵר לַעֲצַמּוֹ כֹּאשֶׁר קִפְאוּ הַמַּיִם אֶרְדָּף אַחֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשִׁיג אוֹתָם אֲחַלֵּק שְׁלָל אֶת הַשְּׁלַל שֶׁלָּהֶם תִּמְלָאמוּ נְפָשֵׁי אַעֲשֶׂה בְּהֵם כֹּל רִצּוֹנִי וּבַכֶּךְ תִּמְלֵא נֶפְשֵׁי עוֹנֵג בַּמִּפְלַתִּים אֶרִיק אֶשְׁלוֹף חַרְבִי תוֹרִישְׁמוּ תִשְׂמִידִם יְדִי :
(י) נְשַׁפֵּת בְּרוּחְךָ כִּסְמוּ אוֹתָם יָם צָלְלוּ פְּעוֹפֶרֶת סוּג שֶׁל מַתְכַּת כַּבְדָּה הַשׁוּקַעַת מֵהָר בְּמַיִם אֲדִירִים חֹזְקִים :
(יא) מִי כְמִכָּה הַכוּוֹנָה : אֵיךְ כְּמִכָּה בְּאֵלִים יְדֹד מִי כְּמִכָּה אֵיךְ כְּמִכָּה נֶאֱדָר בְּקֵדֵשׁ בַּעַל קְדוּשָׁה אֲדִירָה, נוֹרָא תְהִלַּת אֵיךְ כְּמִכָּה מִי שֶׁמְהוֹלַל בְּתִהִילוֹת נוֹרָאוֹת עָשָׂה פְּלֵא וְאֵיךְ כְּמִכָּה עוֹשֶׂה פְּלֵא :
(יב) נְטִית הַרְמַת וְהוֹרְדַת אֶת יְמִינְךָ תִּבְלַעְמוּ וּבְלַעַת אוֹתָם אֶרְץ :
(יג) נְחִית הוֹלְכַת בְּחֹסְדְךָ בְּטוֹבֵךְ הַגְּדוֹל אֶת עַם זֶה אֲשֶׁר גָּאֵלְתָּ, גִּהֲלֵתָ כְּמוֹ נְחִית בְּעֶזְךָ בְּכַח הַגְּדוֹל אֶל נוֹה קְדֻשְׁךָ מְשַׁכֵּךְ הַקְּדוּשָׁה (בֵּית הַמִּקְדָּשׁ) :

(יד) שְׁמַעוּ עַמִּים עַל מִפְּלַת מִצְרַיִם וְגֹאוֹלַת יִשְׂרָאֵל, וְלִכֵּן יִרְגְּזוּן, חֵיל רַעַד חֹזֵק אַחַז אֶת יְשֻׁבֵי פְּלִשְׁתִּים :
(טו) אִזְ כֹּאשֶׁר שָׁמְעוּ זֹאת נְבַהֲלוּ אֶלּוֹפֵי חֹשׁוֹבֵי אֲדוּם, אֵילֵי חֹשׁוֹבֵי מוֹאָב יֹאחֲזֵמוּ יֹאחֲזוּ בְּהֵם רַעַד נִמְגּוּ פָּחְדוֹ מְאוֹד לֹל יְשֻׁבֵי כְּנָעַן :
(טז) יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' ש' תִּפְּל עֲלֵיהֶם אִימַתָּה וּפְחַד אִימָה גְדוֹלָה וְחֹזְקָה בְּגֹדֶל זְרוּעֶךָ בְּשַׁעַת שִׁירָאוֹ אֶת גּוֹדֶל זְרוּעֶךָ הַחֹזְקָה אִזְ יְדָמוּ לֹא יוֹכְלוּ לְזוּז כְּאֶבֶן וְלֹא יַעֲשׂוּ דְבַר רַע לְיִשְׂרָאֵל, פְּחַדֵם לֹא יִסּוֹר מַעְלֵיהֶם עַד יַעֲבִיר עִמָּךְ יְדֹד וַיִּבּוֹאוּ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל (וְאֵיךְ הַכוּוֹנָה עַד שִׁיעֲבְרוּ אֶת הַיָּם, שֶׁהָרִי כֹבֵר עִבְרוּהוּ) עַד יַעֲבִיר עִם זֶה אֲשֶׁר קָנִיתָ שֶׁהָיוּ עַבְדִּים לְמִצְרַיִם וְאֵתָה קָנִיתָ אוֹתָם לְהִיּוֹת לְךָ לְעַבְדִּים :
(יז) תְּבַאמוּ תְבִיא אוֹתָם וְתִטְעַמוּ וְתִטְעַם בְּהַר נְחֹלְתְךָ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (שְׂרׁוּבָה הַרִים) מִכּוֹן לְשִׁבְתְךָ וְזֶה הוּא הַמִּקְוֵם אֲשֶׁר פְּעֻלַּת עֲשִׂית יְדֹד כְּדִי לְשַׁבֵּת בוֹ, וְהִי רִצּוֹן שֶׁלְאַחַר שֶׁנִּכְנַס לְאַרְץ וְתִטְעַם אוֹתָנוּ בְּה, אִזְ מִקְדָּשׁ אֲדִנִי כוֹנֵנוּ יַעֲלׁוּ, יַעֲשׂוּ יְדִיךָ :

(יח) יְדֹד יִמְלֵךְ לְעַלְמֵם וְעַד : עַד כִּאֵן "שִׁירַת הַיָּם" :
(יט) שִׁירָה זֹאת נֹאמְרָה מְשׁוּם ש' כִּי בֹא נִכְנַס סוּס פָּרְעָה בְּרָכְבוֹ עַם רָכְבוֹ וּבְפָרְשָׁיו וְעַם פִּרְשָׁיו בֵּינָם וַיֵּשֶׁב יְדֹד עֲלֵיהֶם אֶת מִי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בְּיַבֶּשֶׁת בְּתוֹךְ הַיָּם : פ

(כ) ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התף בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתפיים ובמחלת:
(כא) ותען להם מרים פתחה בקול שירה: שירו לידוד כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים: ס
(כב) ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים:
(כג) ויבאו מרתה למקום ושמו "מרה" אשר שם כן מצאו מים, אבל ולא יכלו לששת מים ממרה כי מרים הם על כן קרא הקורא שמה מרה:

(כד) וילנו ויתלוננו העם על משה לאמר ואמרו לו: מה נשיתה:
(כה) ויצעק משה אל ידוד ויורהו הראה לו ידוד עץ וישלך משה ענף מהעץ אל המים וימתקו המים והמים נהיו מתוקים (כמובן שה' אמר לו לעשות כן) שם במרה שם נתן לו לעם חק ומשפט חוקי משפט, והכוונה: "כאשר החלו לבוא במדבר הגדול והנורא וצמאון אשר אין מים, שם להם במחיתם וצרכיהם מנהגים אשר ינהגו בהם עד בואם אל ארץ נושבת" (רמב"ן)- אלו הם מנהגים, ולא חוקי התורה, ושם נסהו שם ניסה ה' את העם לראות האם יעמדו בנסיון ולא יתלוננו על כך שאין להם מים לשתות, או שיבטחו בה' שהוציאם מארץ מצרים שגם יתן להם מים למחיתם. על פניו נראה שבני ישראל לא עמדו בנסיון זה:

(כו) ויאמר משה לעם: אם שמוע תשמע לקול ידוד אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמת כל חקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ידוד רפאך: ס
(כז) ויבאו אילמה לאילים ושם מצאו שתים עשרה עינת מעינות של מים ושבעים תמרים עצי תמר, ומכיוון שמקום זה היה שופע ביותר, לכן ויחנו שם על ליד המים:

פרק טז

(א) ויסעו מאילם ויבאו כל עדת בני ישראל אל מדבר סין אשר בין אילם ובין מדבר סיני בחמשה עשר יום לחדש השני (ובלשוננו בטי"ו אייר) לצאתם מארץ מצרים:

(ב) וילנו ויתלוננו כל עדת בני ישראל על משה ועל אהרן במדבר:
(ג) ויאמרו אלהם בני ישראל מי יתן מותנו הלוואי והיינו מתים בידי ידוד בארץ מצרים בשבתנו כאשר ישבנו על סיר הבשר (הכוונה: כאשר אכלנו היטב) באכלנו לחם לשבע, כי ומדוע זה הוצאתם אתנו אל המדבר הזה להמית את כל הקהל הזה ברעב!?: ס

(ד) עוד לפני שמשה מספיק לענות לעם, ויאמר ידוד אל משה הנני ממטיר לכם לחם מזון מן השמים ויצא העם ולקטו ויאספו דבר יום ביומו בכל יום ויום ולא ישאירו מיום אחד למחרתו למען אנסנו אעמיד אותו בנסיון הילך בתורתם אם לא!:

(ה) וממשיך ה' ואומר למשה: והיה ביום הששי לרדת המן והכינו ליום השביעי את אשר יביאו ביום הששי לאהליהם והיה לחם משנה נוסף על יותר מ אשר ילקטו יום יום: ס

(ו) ויאמר משה ואהרן אל כל בני ישראל: בערב הזה וידעתם ואתם תדעו כי ידוד הוציא אתכם מארץ מצרים והוא יתן לכם אוכל, ועל כן לא עלינו אתם צריכים להתלונן:

(ז) ובקר וראיתם בבוקר אתם תראו את כבוד ידוד (עיי' שיעוריד לכם מן) בשמעו את תלנתיכם על ידוד ונחנו משה ואהרן מה אנחנו, כי תלינו תתלוננו עלינו: הסיבה שבגללה רדת ה"מן" מכונה כאן "וראיתם את כבוד ה'" ולא רדת השל, היא משום שהשלו יכול להגיע גם בדרך טבעית, משא"כ המן- הוא בדרך נסית לחלוטין- לחם משמים.

(ח) ויאמר משה בתן כשיתן ידוד לכם בערב הזה בשר לאכל ולחם בבקר לשבע בשמע אז תדעו שידוד שמע את תלנתיכם אשר אתם מלינם מתלוננים עליו ונחנו ואנחנו- מה אנחנו, לא עלינו תלנתיכם כי על ידוד:

(ט) ויאמר משה אל אהרן אמר אל כל עדת בני ישראל קרבו היו מוכנים לפני ידוד כי שמע את תלנתיכם:
(י) והיה כדבר כאשר סיים אהרן לדבר אל כל עדת בני ישראל ויפנו בני ישראל ויסתכלו אל המדבר והנה כבוד ידוד נראה התגלה בענן: אין זה "כבוד ה'" שהוזכר קודם לכן (שיתגלה ברדת המן על המחנה) אלא גילוי נוסף של ה'- עוד באותו יום ולא למחרת. פ

(יא) וידבר ידוד אל משה לאמר:

(יב) שמעתי את תלונת בני ישראל דבר אלהם לאמר בין בתוך הזמן שנקרא: הערבים דהיינו מהזמן שבו השמש מתחילה לנסות לצד מערב (באמצע היום) ועד לשקיעתה- כל זמן זה נקרא "ערבים" תאכלו בשר ובבקר תשבעו לחם וידעתם כי אני ידוד אלהיכם ואכפת לי ממכם, ואני דואג לכל צרכיכם:

(יג) והיה בערב באותו ערב ותעל השל מן עוף שמן ותכס את המחנה ובני ישראל אספוהו ואכלוהו ובבקר היתה שכבת הטל סביב למחנה:

(יד) ותעל שכבת הטל לאחר שהאוויר התחמם מעט מצנת הבוקר, הטל "התאדה" ועלה והנה התגלה משהו שהיה חבוי מתחת לטל על פני המדבר והוא היה דק לא עבה מחספס לא חלק דק כפפר כמו ברד על הארץ:

(טו) ויראו בני ישראל ויאמרו וישאלו איש אל אחיו מן מה הוא?- כי לא ידעו מה הוא, ויאמר משה אלהם הוא הלחם אשר נתן ידוד לכם לאכלה:

(טז) זה הדבר אשר צוה ידוד לקטו אספו ממנו איש לפי כמות אכלו כמה שהוא אוכל עמר מידה מסוימת לגלגלת לכל איש ואיש, לפי מספר נפשותיכם, כל איש (יקח) לאשר באהלו תקחו:

(יז) ויעשו כן בני ישראל כמו שאמר משה וילקטו המרבה והממעט איש בעל משפחה גדולה- אסף הרבה, ואיש בעל משפחה קטנה- אסף מעט:

(יח) וימדו וימדו בעמר במידה המסוימת הזו ולא העדיף המרבה מי שצריך ללקוט הרבה (לפי מספר נפשות ביתו) לא לקט יותר ממה שצריך והממעט לא החסיר ומי שצריך ללקוט מעט- לא לקט מעט מיד, אלא איש לפי כמות אכלו לקטו:

(יט) ויאמר משה אלהם איש אל יותר ישאיר ממנו מהמן עד בקר:

(כ) והיו אנשים אשר לא שמעו אל משה ויותר אנשים ממנו עד בקר וכתוצאה מכך וירם תולעים עלו במן תולעים (וירם- לשון רימה- תולעה) ויבאש ונדף ממנו ריח מסריח ויקצף ויכעס עליהם משה:
(כא) העם קלט את המסר, ומאותו יום וילקטו אתו בבקר ובבקר בכל בוקר ובוקר איש כפי אכלו ולא הותירו ממנו עד הבוקר למחרת, ומה קרה עם שאר המן שנשאר סביב למחנה? וחס השמש כאשר השמש חיממה- ונקם המן: כך עשו חמשת ימים.

(כב) ויהי ביום הששי ראו בני ישראל שירדה כמות כפולה של מן משמים (הם עדיין לא ידעו שכך אמור להיות, שכן אמנם משה ידע מכך מראש ככתוב בפסי' ה' אך העם לא ידע) ולכן לקטו לחם משנה נוסף- שני כמויות העמר לאחד לכל איש, ומכיוון שראו שירדה כמות כפולה ושהם לקטו כמות כפולה (שהבינו שאם ה' מוריד כמות כפולה משמע שהוא רוצה שגם נלקט כמות כפולה) ויבאו כל נשיאי העדה ויגידו למשה:

(כג) ויאמר אליהם משה הוא הדבר אשר דבר לי ידוד: שבתון שביתה ממלאכה שבת קדש לידוד מחר, ולכן את אשר תאפו את מה שאתם רוצים לאפות למחר אפו היום, ואת אשר תבשלו את אשר אתם רוצים לבשל למחר בשלו היום, ואת כל העדף שישאר לכם מהמן הניחו לכם למשמרת תשמרו אותו עד הבקר והפעם הוא לא יתלע ולא יסריח:

(כד) ויניחו אותו עד הבקר כאשר צוה משה ולא הבאיש ורמה תולעה לא היתה בו:

(כה) ויאמר משה אכלהו היום כי שבת היום לידוד היום לא תמצאהו בשדה:

(כו) מהיום והלאה ששתי ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת ולכן לא יהיה בו משום שאסור לעשות מלאכה בשבת:

(כז) ויהי באותו יום, ביום השביעי, יצאו חלק מן העם ללקט ולא מצאו: ס

(כח) ויאמר ידוד אל משה עד אנה עד כמה מאנתם אתם מסרבים לשמר את מצותי ותורתני? אחד התלמידים שאל שאלה מעניינת מאוד; מדוע פונה ה' למשה ואומר "מאנתם"? מזה משמע שגם משה אשם, ומה משה עשה? והסברנו (ע"פ הספורנו) שגם למשה היה כאן "נדנדוד קל" של חטא, ולכן ה' בא גם אל משה בטענה. "חטאו" של משה היה כאן שאמנם אמר לבני ישראל שילכו ללקוט ששה ימים, וכן אמר שביום השביעי לא ירד המן, אך לא אמר להם בפירוש שלא ילכו ללקוט ביום השביעי (הספורנו כותב שמה לא לימד את העם שלצאת ללקוט זוהי מלאכה האסורה בשבת). אמנם, כל מי שיש לו מעט שכל בקדקדו מבין שמה אכן מתכוון שהעם לא יצא ללקוט ביום השביעי- אך אין זה ענין של שכל, אלא פשוט היו אנשים שבעקבות לא האמינו למשה (ערב רב!) ואפילו אם משה היה אומר במפורש לא לצאת ללקוט- מן הסתם היו יוצאים, אך עכ"פ הקב"ה מדקדק עם צדיקו כחוט השערה וכו':

(כט) ואומר משה לבני ישראל: ראו כי ידוד נתן לכם השבת על כן הוא נתן לכם ביום הששי לחם בשביל יומים שבו איש תחתיו פירושו: אל יצא איש ממקומו ביום השביעי:
(ל) והעם מקבל את דברי משה וישבתו העם ביום השביעי:

(לא) ויקראו בית ישראל את שמו מן והוא קרע של הצמח גד (כוסבר) אך המן היה לבן (בשונה מזרע גד) וטעמו קצפיתת כמאפה בצק בדבש:

(לב) ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ידוד צריך לקחת מלא העמר מידת עמר מלאה ממנו למשמרת לדרתיתכם למען יראו הדורות הבאים את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציא אתכם מארץ מצרים:

(לג) הציווי שנאמר לעיל יבוצע ע"י אהרן ויאמר משה אל אהרן קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העמר מן והניח אתו לפני ידוד באהל מועד למשמרת לדרתיתכם: פסוק זה (וכן שני הפסוקים הבאים) לא נאמרו כעת, שהרי לא היה עדיין אהל מועד, וכן מהיכן משה יודע שבני ישראל יאכלו את המן 40 שנה (לקמן), אלא משה כתבם לאחר שקרו וצירף אותם לכאן כדי להשלים את ענין המן.

(לד) ואהרן עשה כאשר צוה ידוד אל משה ויניחהו אהרן לפני ארון העדת למשמרת:

(לה) ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד באם אל ארץ נושבת שיושבים בה בני אדם את המן אכלו עד באם אל קצה ארץ כנען:

(לו) ומהי מידת העמר? והעמר עשרית האיפה הוא בערך כשני ליטרים וחצי של היום: פ

פרק יז

(א) ויסעו כל עדת בני ישראל ממדבר סין למסעיהם נסעו כמה מסעות, ואת כולם נסעו על פי ציווי ידוד עד ש ויחננו ברפידים ואין מים לשתי העם נגמרו להם המים. התורה מציינת כאן רק את המקומות שקרו בהם דברים מיוחדים, כגון: שנגמרו המים וכיוצ"ב, בעוד שבספר במדבר (בפרשת מסעי) תכתוב התורה את כל מסעותיהם של בני ישראל:

(ב) וירב העם עם משה ויאמרו תנו לנו משה ואהרן מים ונשתה ויאמר להם משה מה תריבון מה אתם רבים עמדי מה תנסון מדוע אתם מנסים את ידוד וכי לחנם הוציא אתכם ה' מארץ מצרים?!

(ג) לאחר מכן ויצמא שם העם עוד יותר למים ויגלו ויתלונן העם על משה ויאמר למה זה העליתנו ממצרים להמית אתי ואת בני ואת מקני (הצאן והבקר) בצמא?!

(ד) ויצעק משה אל ידוד לאמר מה אעשה לעם הזה עוד מעט ויסקלני ויסקלו אותי באבנים!:

(ה) ויאמר ידוד אל משה עבר לפני העם וקח אתך חלק מזקני ישראל ומטף אשר הפית בו צוויית לאהרן להכות בו את היאר קח בידך והלכת:

(ו) הנני עמד לפניך שם על הצור סלע בחרב חורב הינו חלק מהר סיני (זה לא המקום שבו בני ישראל קיבלו את התורה, אלא קרוב אליו) והפית בצור שעליו אראה לך ויצאו ממנו מים ושתה העם ויעש כן משה לעיני זקני ישראל וכיצד העם שתו? והרי הם היו ברפידיים!! שתי אפשרויות בדבר: א. יצא זרם מים כה חזק עד שהגיע לרפידיים. ב. העם שלחו שליחים כדי להביא מים לעם:

(ז) ויקרא משה את שם המקום משה ומריבה; מריבה- על ריב בני ישראל, מסה- ועל נסתם את ידוד לאמר היש ידוד בקרבנו אם אין האם ה' הולך אתנו, או לא? הזכרנו בכיתה את המדרש שאב נושא את בנו על כתפו וכל אשר

הבן שואל- האב נותן לו בחפץ לב. לפתע פגשו איש בדרך. שאל הבן את האיש: הראית את אבי? שמע זאת האב מיד השליכו מעל כתפו... הנמשל מובן; עם ישראל מקבל הכל מה'; מכות מצרים, קריעת הים, שליו, מן, מים מסלע וכו' וכו', וכעת הם עוד שואלים את עצמם: היש ה' בקרבנו אם אין?! מיד "ויבא עמלק..." פ:

(ח) וַיָּבֹא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בְּרִפְיָדָם:

(ט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְהוָה בְּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים חֲזָקִים וְצֵא הַלָּחֶם בְּעַמְלֵק מַחַר, וְכֵן מָחָר אֲנֹכִי נֹצֵב עַל רֹאשׁ הַגְּבָעָה וַיִּמְטֵה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי:

(י) וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּאֲשֶׁר אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֵם בְּעַמְלֵק וּמֹשֶׁה אָהָרָן וְחֹזֵר עָלוּ רֹאשׁ הַגְּבָעָה:

(יא) וְהָיָה כְּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ עִם הַמַּטֵּה וְגִבֹר יִשְׂרָאֵל בַּמִּלְחָמָה וְכַאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ כִּי קִשָּׁה מְאֹד לַחֲזוּיֵק יָדַיִם מוֹשָׁטוֹת כִּלְפֵי מַעֲלָה זָמַן רַב וְגִבֹר עַמְלֵק בַּמִּלְחָמָה: מְדוּעַ צָרִיךְ מֹשֶׁה לְהָרִים אֶת יָדוֹ, וּמְדוּעַ זֶה עוֹזֵר לַעַם יִשְׂרָאֵל לַנִּצְחָן? אֵלֵּא שֶׁמֹּשֶׁה מַחֲזִיק בְּיָדוֹ אֶת הַמַּטֵּה שֶׁבּוֹ עֹשֶׂה אֶת הָאוֹתוֹת. מֹשֶׁה רוֹצֵה לְהִרְאוֹת וּלְהַזְכִּיר לַעַם יִשְׂרָאֵל הַנִּלְחָמִים- מִי עֹשֶׂה לָנוּ אֶת כָּל הַנִּסִּים הָאֵלֵּה? בְּשִׁבִיל מִי אֲנַחְנוּ נִלְחָמִים בְּכָלֵל? וְכוּ'. כֹּאשֶׁר עִם יִשְׂרָאֵל רוֹאֵה אֶת הַמַּטֵּה- מִיֵּד נֹזֵכֵר בַּה' וּמִתְגַּבֵּר בַּמִּלְחָמָה.

(יב) אַךְ וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבָדִים כִּי קִשָּׁה לַחֲזוּיֵק כִּךְ זָמַן כִּה גְדוֹל וַיִּקְחוּ אַהֲרֹן וְחֹזֵר אֲבָן וַיִּשְׁיִמוּ תַּחְתָּיו וַיִּשָּׁב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחֹזֵר תָּמְכוּ בְּיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו שֶׁל מֹשֶׁה אֲמוֹנָה יְצִיבוֹת וְקִיּוּמוֹת עַד בָּא שְׁקִיעַת הַשָּׁמֶשׁ וּמָה קָרָה לְאַחַר מִכֵּן? פְּשוֹט נִגְמָרָה הַמִּלְחָמָה, כִּי אֵי אִפְשֶׁר כִּמְעַט לְהִלָּחֵם בְּלֵילָה:

(יג) וַיִּחַלֵּשׁ וַיִּנְצַח (הַחֲלִישׁ אוֹתָם) יְהוָה אֶת עַמְלֵק וְאֶת עַמּוֹ הַכּוּוֹנָה: אֶת הָעַם הָעַמְלֵקִי לְפָנֵי חָרָב בַּקְצָה שֶׁל חֲרָבוֹ, בַּחֲלֵק הַחַד בְּיוֹתֵר: פ

(יד) וַיֹּאמֶר יְדֹד אֶל מֹשֶׁה כְּתַב זֹאת אֶת הַדָּבָר הַבֵּא זְכָרוֹן בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה, וְגַם וְשִׂים בְּאָזְנֵי יְהוָה וְתֹאמַר לוֹ: כִּי מַחֵה אֶמְחֶה אֶת זְכָר עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם וּמְדוּעַ צָרִיךְ לוֹמַר זֹאת לַיהוָה? כִּי הוּא הוֹלֵךְ בַּעֲיָקֵר לְהִלָּחֵם נֹגַד הָאוֹיְבִים בְּכַנִּיסָתָם לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל:

(טו) וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ כְּתוּדָה עַל הַנִּצְחָן בַּמִּלְחָמָה וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְדֹד נִסִּי שְׁרוּמִם וְהַגְבִּיָּה אוֹתִי:

(טז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה: כִּי יָד עַל פֶּסֶה ה' כְּבִיכּוֹל הָרִים אֶת יָדוֹ עַל כִּסְאוֹ בְּשִׁבְעָה שָׁ מִלְחָמָה לִיְדֹד בְּעַמְלֵק מְדַר דֵּר לְכָל הַדּוֹרוֹת: פ

פרשת יתרו

פרק יח

(א) וישמע יתרו שהיה כהן משרת במדן חתן משה את כל אשר עשה אלהים למשה שהביא אותו לפני פרעה ושהצליח דרכו באותו ובמכות וכו' ולישראל עמו שקרע להם את הים וכד' כי הוציא ידוד את ישראל ממצרים:

(ב) ויקח יתרו חתן משה את צפרה אשת משה אחר שלוחיה מה עשתה צפורה אצל אביה יתרו? אלא שלעיל ראינו, שלפני משה נשלח ע"י ה' למצרים- נולד לו בנו השני ומשה לא מל אותו מכיוון שהיה צריך ללכת למצרים, והרי אסור למול לפני שיוצאים לדרך מכיוון שזוהי סכנת נפשות, ובאמת משה לא מל. "ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו", ה' ביקש להמית את משה על שלא מל. ומדוע? והרי משה צודק, אסור למול במצב כזה!! אלא שה' לא אמר למשה לקחת את משפחתו למצרים, ואם כן היה חייב למול ולהשאיר את בניו ואשתו במדין, וכן עשה לבסוף. לכן צפורה ושני בניה היו אצל יתרו במדין במשך כל זמן יציאת מצרים:

(ג) ואת שני בניה אשר שם האחד גרשם כי אמר משה גר הייתי בארץ נכריה במדין:
(ד) ושם האחד אליעזר כי אלהי אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה שהרי פרעה ביקש להרוג את משה בגלל שמשה הרג את המצרי:

(ה) ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו אל משה אל המדבר אשר הוא משה חנה שם, ויתרו הגיע עד הר האלהים הוא הר סיני. משה עדיין היה ברפידים ולא ידע שיתרו ומשפחתו בדרך אליו, ולכן...:

(ו) ויאמר יתרו אל משה ע"י שליח (כתב לו באגרת): אני חתנדך יתרו בא אליך ואשתך ושני בניה עמה אתה:
(ז) ויצא משה לקראת חתנו וישתחו ומשה משתחוהו לו וישק לו וישאלו איש לרעהו לשלום ויבאו האהלה לאהל של משה:

(ח) ויספר משה לחתנו את כל אשר עשה ידוד לפרעה ולמצרים על אודת מה שקרה לישראל את כל התלאה התלאות והיסורים אשר מצאתם בדרך כגון שלא היה מים וכד' ויצלם ידוד:

(ט) ויחד התמלא בחדווה- שמחה יתרו על בגלל כל הטובה אשר עשה ידוד לישראל אשר הצילו מיד מצרים:
(י) ויאמר יתרו ברוך ידוד אשר הציל אתכם משה ואהרן מיד מצרים ומיד פרעה ו אשר הציל את העם מתחת יד מצרים משיעבודם:

(יא) עתה ידעתי כי גדול ידוד מכל האלהים כי בדבר אשר זדו עשו המצרים בזדון, בכוונה, עליהם על בני ישראל. הכוונה שהקב"ה החזיר למצרים מידה כנגד מידה; המצרים רצו להטביע את העברים בים, וה' טבע אותם בים:

(יב) ויקח יתרו חתן משה עלה וזבחים לאלהים ההבדל בין עולה לזבחים הוא שעולה- עולה כליל לה', וזבחים- יש לבעלי הקרבן אכילה בו ג"כ, ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם וכן לאכול מהזבחים עם חתן משה לפני האלהים:

(יג) ויהי ממחרת למחרת היום וישב משה לשפט את העם כמנהגו בכל יום ויום ויעמד העם בבעיות ובשאלות על משה מן הבקר עד הערב:

(יד) וירא חתן משה את כל אשר הוא משה עשה לעם ויאמר למשה מה הדבר הזה אשר אתה עשה לעם מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך מן בקר עד ערב?:

(טו) ויאמר משה לחתנו כי יבא אלי העם לדרש אלהים והם אינם באים למישהו אחר. אני מתפלל עליהם ופותר את בעיותיהם:

(טז) כי כאשר יהיה להם דבר בעיה בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו והודעתי את חקי האלהים ואת תורתיו מהו רצון ה' בכל מקרה ומקרה:

(יז) ויאמר חתן משה אליו לא טוב הדבר אשר אתה עשה שאתה יושב לבדך:
(יח) נבל תבל יגמר לך הכח גם אתה גם העם הזה אשר עמך כי יעמדו כל היום וקשה לעשות כך יום אחרי יום כי כבד ממך הדבר לא תוכל עשהו לעשותו לבדך:

(יט) עתה שמע בקלי איעצך אתן לך עצה ויהי אלהים עמך וה' יעזור לך היה אתה לעם בבעיותיהם הקשות מול האלהים והבאת אתה את הדברים הקשים אל האלהים:

(כ) והזהרתה אתה את החקים ואת התורת כיצד צריך להתנהג והודעת להם את הדבר ולכן בה ואת המעשה אשר יעשו:

(כא) ואתה תחזה תראה ותבחר מכל העם שופטים שישפטו יחד אתך, ושיהיו אנשי חיל גבורים בגופם ונפשם יראי אלהים שמפחדים רק מה' (ולא מבני אדם) אנשי אמת אוהבי אמת ולא זזים ממנה ימין ושמאל שונאי בצע שונאי כסף, וכך לא יקחו שוחד ושמת אנשים אלה עליהם על בני ישראל כדי שישפטו אותם, והם יהיו שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרת הכוונה: כל שר אלף ממונה על אלף אנשים, כאשר למעשה יש מתחתיו עשרה שרים שממונים כל אחד על מאה אנשים ("שרי מאות") ומתחתיהם יש שני שרים הממונים כל אחד על חמשים אנשים ("שרי חמשים") כאשר הם ממונים על חמשה שרים נוספים הממונים על עשרה אנשים כל אחד ("שרי עשרות").

אם יש לאדם בעיה- פונה הוא לשר העשרה שלו. אם שר העשרה מצליח לפתור לו את הבעיה- מצוין. אם אינו מצליח- פונה שר העשרה אל השר שמעליו, הרי הוא שר החמשים. אם אינו מצליח פונים אל שר המאה... ולאחר מכן אל שר האלף, ואם גם הוא לא מצליח, רק אז פונים למשה והוא מביא את הדבר אל האלהים:

(כב) ושפטו שופטים אלה את העם בכל עת זמן והיה כל הדבר הגדל הקשה בלבד יביאו אליך וכל הדבר הקטן ישפטו הם והקל מעליך ונשאו אתך בעול העם:

(כג) אם את הדבר הזה תעשה וצוה אלהים הכוונה: כמובן שמדובר לאחר שתשאל את פי ה' האם הצעה זו מקובלת בעיניו, ואם אכן הצעה זו מקובלת והוא יצוך לעשות כן, אז ויכלת עמך תצליח וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום הכל יסתדר בצורה הטובה ביותר, יהיה שלום בין בני האדם וכו':

(כד) וישמע משה לקול חתנו ויעש כל אשר אמר כמובן לאחר ששאל את פי ה' על כך:

(כה) וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אַנְשֵׁי חֵיל שֵׁם כָּלְלִי לְכָל הַתְּכוּנֹת שֶׁנֶּאֱמָרוּ לְעֵל מִכָּל יִשְׂרָאֵל וַיָּתֵן אֹתָם רְאִשִׁים עַל הָעָם שָׂרֵי
אַלְפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֹת:
(כו) וַשְּׁפֹטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת אֶת הַדְּבָר הַקָּשֶׁה יִבְיֹאוּ אֶל מֹשֶׁה וְכָל הַדְּבָר הַקָּטָן יִשְׁפּוּטוּ הֵם:
(כז) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת חֲתָנוֹ וַיְלַךְ לוֹ אֶל אֶרְצוֹ: פ

פרק יט

את פסוקים א' ובי' כבר פירשנו בדף הקשר הקודם, אך הבאתי אותם כאן שוב מפני רציפות הענין.

(א) בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְּבַר סִינִי:

(ב) וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְּבַר סִינִי וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר וַיִּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֹדֵד הָהָר:

(ג) וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר הִגִּיעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִרְגְּלוֹת הָר סיני משה עלה אל האלהים (למרות שלא נצטוה כאן בכך) כדי לומר לה' שביצע את שליחותו - שהוציא את עמו ממצרים. שהרי כשה' התגלה למשה בסנה, אמר לו ה' שכאשר בניי יצאו ממצרים "תעבדון את האלהים על ההר הזה", וכעת בא משה להר כדי לשמוע כיצד עליהם לעבוד את האלהים על ההר הזה. וַיִּקְרָא אֵלָיו יְדֹד מֵן הָהָר לְאֹמְרוֹ כֹּה כִּךְ תֹּאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתִגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ד) אַתֶּם רְאִיתֶם אֵת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל כַּנְפֵי נְשָׂרִים כְּמוֹ שֶׁנֶּשֶׂר לֹקֵחַ אֶת גֹּזְלוֹ עַל כַּנְפֵי כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאוֹנָה לָהֶם דְּבַר רֵעַ, כִּךְ (כמשל) לקח הקב"ה את עמו ישראל "על כנפי נשרים", והציל אותם מפגעים רעים וַאֲבֵא אֶתְכֶם אֵלַי לַהֵר סִינִי:

(ה) וְעַתָּה אִם שְׂמוֹעַ תִּשְׁמָעוּ בְקֻלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת בְּרִיתִי שֶׁאֵנִי עֹתִיד לְכַרֹּת עִמָּכֶם כָּאֵן בְּהָר סִינִי, אִזְ וְהִיִּיתֶם לִי סַגְלָה דְּבַר מִיּוּחַד שְׂשׂוּמְרִים עָלָיו הֵיטֵב מִכָּל הָעַמִּים, כִּי לִי כָל הָאֶרֶץ וְלָכֵן אֵנִי יֹכֵל לְבַחֵר דּוּקָא אֶתְכֶם מְכוּלָם:

(ו) וְכֵן אִם תִּשְׁמְרוּ אֶת בְּרִיתִי אִזְ וְאֶתֶם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכְתּוֹ כִּהְנִיִם מִשְׁרָתִי ה' וְגוֹי עִם קְדוֹשׁ, אֲלֶה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבַּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ז) וַיָּבֵא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזֻקְנֵי הָעָם וַיִּשָּׂם לְפָנֵיהֶם אָמַר לָהֶם אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוִּהוּ יְדֹד וְאָמַר לָהֶם מֹשֶׁה:
תְּחַלְּטוּ הָאִם אַתֶּם רוֹצִים בְּכִךְ אוֹ לֹא:

(ח) וּמְכִיוּוֹן שֶׁמַּעֲמֵד זֶה הִיָּה לְעִינֵי כָל הָעָם, אִזְוִי בִּמְקוֹם שֶׁהִזְקִנִים יִשְׁבוּ וַיְחַלְּטוּ, פְּתָאוּם וַיַּעֲנּוּ כָל הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר דְּבַר יְדֹד נַעֲשֶׂה וַיִּשָּׁב מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי הָעָם אֵל יְדֹד מֹשֶׁה עוֹלָה שׁוּב לַהֵר וּמֹשִׁיב לַהֵר אֶת דְּבָרֵי הָעָם. אֵינן הַכוּוֹנָה כָּאֵן שֶׁמֹּשֶׁה אָמַר לַהֵר אֶת דְּבָרֵי הָעָם (שֶׁאֵת זֹאת יַעֲשֶׂה בִּפְסוּק הַבָּא) אֵלֹא רַק חוֹזֵר (שֶׁב) עִם הַתְּשׁוּבָה לַהֵר:

(ט) וַיֹּאמְרוּ יְדֹד אֵל מֹשֶׁה בְּהָר (זוֹ הַעֲלִיָּה הַשְּׁנִיָּה שֶׁל מֹשֶׁה לַהֵר) הִנֵּה אֲנִכִּי בָּא עוֹמֵד לְהַתְּגַלּוֹת אֵלָיִךְ בְּעֵב הָעֵנָן בַּעֲנַן עֵבָה וְכַבֵּד בְּעֵבֹר כְּדִי שֶׁ יִשְׁמָע הָעָם בְּדְבָרֵי כַּאֲשֶׁר אֵנִי מְדַבֵּר עִמָּךְ וְגַם בְּדִי יִאֲמִינוּ לְעוֹלָם שֶׁבִּרְגַע שֶׁהָעָם יִרְאֶה שֶׁאֵנִי מְדַבֵּר יִשִּׁירוּ אֶתְךָ, לֹא יִקְוּמוּ מֵעֲרַעְרִים אַחֲרֶיךָ לְאֹמְרוֹ תוֹרַת מֹשֶׁה אֵינָה אִמְתָּ, אוֹ שֶׁלֹּא יִכּוֹל לְהִיּוֹת שֶׁהַאֱלֹהִים יְדַבֵּר עִם בְּנֵי אָדָם, וְרַק כְּעַתְּ וַיִּגַּד מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי הָעָם אֵל יְדֹד וַיֹּאמְרוּ "כִּל אֲשֶׁר דְּבַר ה' נַעֲשֶׂה":

(י) וַיֹּאמְרוּ יְדֹד אֵל מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר עַדִּיִן מֹשֶׁה בְּהָר לָךְ אֵל הָעָם וְקִדְשָׁתָם וְתוֹמָן אֹתָם שִׁיְהִיו מוֹכְנִים הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבִּסוּ שְׂמַלְתֶּם:

(יא) וְהָיוּ נִכְנָים וְשִׁיְהִיו מוֹכְנִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרָד יְדֹד לְעִינֵי כָל הָעָם עַל הָר סִינִי:

(יב) וְהַגְּבַלְתָּ אֶת הָעָם סָבִיב תַּעֲשֶׂה גְבוּל מִסְבִּיב לַהֵר כְּדִי שֶׁבְּנֵיִי לֹא יוֹכְלוּ לְעַלּוֹת לְאֹמְרוֹ וּמִשְׁמַעוֹת גְבוּל זֶה הִיא הַשְּׂמֵרָה לְכֶם עֲלוֹת שֶׁלֹּא תַעֲלוּ בְּהָר וְאִפִּילוֹ וְנִגַּע בְּקִצְהוֹ אֲסוּר כָּל הַנִּגַּע בְּהָר מוֹת יוֹמָת:

(יג) מִי שִׁיְגַע בְּהָר אוֹ יַעֲלֶה עָלָיו יִתְחַיֵּב מוֹת, אֲךְ לֹא תִּנְגַע בּוֹ בְּמִי שִׁיעֲלָה עַל הָהָר, לֹא תִּגַּע בּוֹ יָד כְּדִי לְהַרוּג אוֹתוֹ, שֶׁמֶא גַם אֵתְה תִּתְחַיֵּב בְּנַפְשְׁךָ וּבִטְעוֹת תַּעֲלֶה לַהֵר אַחֲרָיו, כִּי אֵלֹא אִם אָדָם זֶה כָּבֵר יִהְיֶה רַחוּק, שֶׁהַסְּפִיק לְעַלּוֹת הַרְבֵּה אוֹ יָרָה יִיָּרָה תִּירוּ בּוֹ חִיצִים, אִם זֶה בְּהֵמָה אִם זֶה אִישׁ - לֹא יִחִיָּה! וּמִתִּי כֵן אֲפֻשֶׁר לְעַלּוֹת? בְּמִשָּׁךְ הַיָּבֵל כַּאֲשֶׁר תִּשְׁמָעוּ תִּקִּיעָה מְמוֹשְׁכַת בְּשׁוֹפֵר שֶׁל אֵיל, אִזְ הֵמָּה בְּנֵיִי יַעֲלוּ בְּהָר (כְּמוֹבֵן מִי שְׂרוּצָה, אֵינן זֶה חַיּוֹב):

(יד) וַיֵּרָד מֹשֶׁה מִן הָהָר אֵל הָעָם וַיִּקְדָּשׁ וַיִּכַּן אֶת הָעָם וַיְכַבֵּסוּ שְׂמַלְתָּם:

(טו) וַיֹּאמְרוּ אֵל הָעָם הֵיוּ נִכְנָים לְשַׁלְשֵׁת יָמִים, אִיד? אֵל תִּגְשׁוּ אֶל אִשָּׁה אֵל תִּקְרְבוּ לְנִשְׁתֵּיכֶם שֶׁמֶא תִּשְׁכְּבוּ אִיתָן וְעַקֵּב כִּךְ תִּטְמְאוּ, וְהָרִי אֶתְכֶם צְרִיכִים לְהִיּוֹת טְהוּרִים כְּדִי לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה:

(טז) וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיָּת כַּאֲשֶׁר הִיָּה הַבְּקָר וַיְהִי קָלַת רַעֲמִים וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל הָהָר דּוּקָא, וְלֹא מִסְבִּיב סָתֵם כִּךְ בְּשָׁמַיִם, וְקָל טַפֵּר חִזְק מְאֹד וַיִּחַרַד וַיִּפְחַד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בְּמַחֲנֶה:

(יז) וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת הָעָם לְקִרְיַת הָאֱלֹהִים מִן הַמַּחֲנֶה וַיַּתִּיצְבוּ וַיַּעֲמְדוּ בְּתַחְתִּית לְמִרְגְּלוֹת הָהָר:

(יח) וְהָר סִינִי הִיָּה מֵלֵא עֵשׂוֹן כְּלוֹ מִפְּנֵי בְּגַלְל אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו יְדֹד בְּאֵשׁ וַיַּעַל עֵשׂוֹן הַכָּבֵשׂוֹן הִיָּה עֵשׂוֹן רַב כְּמוֹ שְׁעוּלָה מְכַבֵּשׂוֹן (-זֶהוּ מִקוֹם שֶׁבּו שׁוֹרְפִים טִיט וְלִבְנִים וּמוֹצִיא עֵשׂוֹן רַב) וַיִּחַרַד וַיִּרְעַד כָּל הָהָר מְאֹד:

(יט) וַיְהִי קוֹל הַשּׁוֹפֵר הוֹלֵךְ וְחִזְק מְאֹד בְּכָל פֶּעַם הַתְּחֻזָּק יוֹתֵר וַיּוֹתֵר (שֶׁלֹּא כְּדָרֵךְ הָאָדָם, שֶׁכָּכָל שְׂתוּקָע - הוֹלֵךְ וְנַחֲלֵשׁ) מֹשֶׁה יְדַבֵּר אֶל הָאֱלֹהִים וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל כְּדִי שֶׁמֹּשֶׁה יִשְׁמַע מִפְּנֵי קוֹלוֹ הַחֹזֵק שֶׁל הַשּׁוֹפֵר:

(כ) וַיֵּרָד יְדֹד עַל הָר סִינִי אֵל רֵאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְדֹד לְמֹשֶׁה אֵל רֵאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה שׁוֹנֶה עָלָה (שְׁלִישִׁית) זֶה מִהַקּוֹדְמוֹת לֵה בְּשֵׁנֵי דְבָרִים: א. כִּאֵן ה' קוֹרָא לְמֹשֶׁה לְעַלּוֹת בְּנִיגוּד לְפַעֲמִים הַקּוֹדְמוֹת שֶׁבְּהֵן מֹשֶׁה עָלָה מִדַּעְתּוֹ. ב. כִּאֵן מֹשֶׁה עוֹלָה אֵל רֵאשׁ הַהָר בְּשׁוֹנֶה מִהַפְּעָמִים הַקּוֹדְמוֹת שֶׁשֶׁם לֹא הוֹזְכַר דְּבַר זֶה:

(כא) וַיֹּאמְרוּ יְדֹד אֵל מֹשֶׁה לְאַחַר שֶׁעָלָה רֵד הַעֵד הַזֶּה בְּעַם פֶּן שֶׁמֶא יַהְרִסוּ אֶת מִצְבַּם הַתִּקְוָן וְהַמְּסוּדָר וַיַּעֲלוּ אֵל יְדֹד לְרֵאוֹת אֶת הַמַּחֲזָה הַנּוֹרָא הַזֶּה, וְאִם חִיּוֹ יַעֲשׂוּ כֵן - וְנִפְל מִמֶּנּוּ רַב יְמוֹתוֹ רַבִּים:

(כב) וְגַם הַכְּהֵנִים מִשְׁרָתִי ה' (וּבֹאוֹתוֹ זָמָן הִיּוּ אֵלֶה הַבְּכוֹרוֹת) הַנִּגְשִׁים שְׂבָדִ"כ נִגְשִׁים אֵל יְדֹד לְשָׂרְתוֹ יִתְקַדָּשׁוּ פֶּן יִפְרָץ בָּהֶם יְדֹד וַיְמִיתָם:

(כג) וַיֹּאמְרוּ מֹשֶׁה אֵל יְדֹד לֹא יוֹכֵל הָעָם לְעַלּוֹת אֵל הָר סִינִי כִּי אֶתְהָ כָּבֵר הַעֲדַתָּה הַזֹּהֲרָת בְּנֵי לְאֹמְרוֹ הַגְּבַל אֶת הָהָר עֲשֶׂה גְבוּל לַהֵר וְקִדְשָׁתוֹ:

(כד) ויאמר אליו ידוד לך רד בלי שאלות ועליית אתה ואהרן עמך, אך והכהנים והעם אל יהרוסו את מצבם הטוב לעלת אל ידוד פן יפרץ בם וימיתם:
(כה) וירד משה אל העם ויאמר להם את אשר אמר לו ה'. חשוב ביותר לשים לב: כרגע משה נמצא למרגלות ההר יחד עם כל עם ישראל, ולא בראש ההר: ס

פרק כ

למען יהיה ברור היכן מתחילה כל דברה- אתן להם מספרים בראשם.

(א) וידבר אליהם את כל הדברים האלה לאמר: ס
(ב) 1. אנכי ידוד אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים ולכן אתה חייב לעבוד אותי. 2. לא יהיה לך אלהים אחרים על פני נוספים עלי או חוץ ממני. זה כלל, ואיך זה מתיישם בפועל (מה אסור לעשות?):

(ג) לא תעשה לך פסל גוש אבן או עץ וכד' המסותת בידי אדם וכל תמונה דמות. ואילו פסלים או דמויות אסור לעשות? כל אשר בשמים ממעל מעל ראשך, כגון: שמש, ירח וכו', וכל אשר בארץ מתחת לרגליך, כגול בהמות, חיות וכו', וכל אשר במים הנמצאים מתחת לארץ הכוונה לכל מים, שהרי אם היו מים מעל הארץ- היו מכסים אותה. שפת הים תמיד נמוך יותר מהחוף, והכוונה לכל בעלי החיים הימיים:

(ד) כל האיסור שנכתב לעיל לגבי עשיית פסלים נאמר רק במצב בו אתה משתחוה להם ולכן הפסוק הקודם נסמך לפסוק זה- לא תשתחוה להם ולא תעבדם ע"י קרבתם וכד' (זוהי דעת הרמב"ן שכותב: "...ואין בפסוק הזה אזהרה לעושה ע"י שלא עבדם, אבל למטה (פסי"ט) יזהיר מזה (מעשיה לבד בלא השתחויה) "אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם..."). ותדע לך כי אנכי ידוד אלהיך אל קנא קנאי פקד זוכר לקיים ולהביא עון חטא אבת שיעבדו (ח"ו) ע"י על בנים על שלשים ועל רבעים לשנאי" "... כי ה' יאריך לרשע, אולי ישוב מחטאו שחטא ויוליד בן שהוא טוב ממנו, והנה אם הלך בדרכי אביו, גם הדור השלישי, גם הדור הרביעי, השם לא יאריך אפו לרביעי, אם היו כך עד ארבע דורות שונאי השם כולם, כי בו (ברביעי) יאבד זכר כולם..." (ראב"ע), "... אבל בדור חמישי לא יענש הבן בעון אביו הראשון... ואמר הכתוב 'לשנאי', כשיהיו הבנים שונאי השם, (שהרי) שאם הוליד בן צדיק לא ישא בעון האב..." (רמב"ן):

(ה) ומאידך גיסא- ועשה שומר ה' את החסד של מי שעושה כן לאלפים לאלפי דורות, והכוונה לעולם, ולמי ה' שומר זאת? לאהבי ולשמרי מצותי: ס

(ו) 3. לא תשא תאמר בשבועה את שם ידוד אלהיך לשוא לחנם כי לא ינקה יסלח ידוד את אשר ישא את שמו לשוא: פ

(ז) 4. זכור את יום השבת כדי שתדע לקדשו לעשותו קדוש ומובדל משאר הימים:

(ח) ששת ימים תעבד אתה רשאי לעבוד ועשית כל מלאכתך:

(ט) אבל יום השביעי שבת לידוד אלהיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך "אלו אנשים מבני העמים הנכרים שבאו לגור בא"י, והם משכירים עצמם לעבודה אצל אנשים מבני ישראל ואין להם מקום קבוע לדור בו והם מוצאים להם מחסה ארעי בשערי הערים, שהיו שם מקומות רחבים להתאסף בהם וגם מקומות למושב וללינת ארעי. ואע"פ שהם גרים נכרים ("גר תושב" בלשון חכמים), ועיקר ישיבתם בארץ כדי להשכיר עצמם לעבודה אצל בני"י- הוזהרו בני"י שלא להעבדם בשבת". (דעת מקרא):

(י) כי בא לתת טעם למצות השבת ששת ימים עשה ידוד את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בם וינח ביום השביעי ולא ברא בו דבר על כן ברוך ידוד את יום השבת ויקדשוהו: ס

(יא) 5. כבד את אביך ואת אמך למען יארכו ימך על האדמה אשר ידוד אלהיך נתן לך ומדוע זהו השכר על כיבוד הורים? אלא שכאשר אדם מכבד את הוריו- בזה הוא גורם להם נחת רוח ומאריך את ימיהם, ולכן גם אתה תאריך ימים: ס

(יב) 6. לא תרצח לשון רצח נאמר תמיד על המתה שלא כדין ס 7. לא תנאף אל תשכב עם אשה נשואה שאינה שלך ס

8. לא תגנב דברים שאינם שלך ס 9. לא תענה תעיד ברעף עד עדות שקר: ס

(יג) 10. לא תחמד בית רעך "לא תבקש לרכוש קנינים של איש אחר, כשהוא אינו מתכוון למכרם או לתתם. ואפילו נתרצה לבסוף מחמת כבודך, או מחמת שהרבית להתחנן לפניו או שהרבית במחירם, יש במעשיך עברה על לא תחמוד" (דעת מקרא) זהו הכלל, ופרטיו הם: ס לא תחמד את מה שנמצא בבית רעך, ואלו הן: אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר לרעך: פ

(יד) וכל העם ראים מרגישים בעצמה חזקה כאילו רואים בעיניהם את הקולות הרעמים ואת הלפידים האש ואת קול השפר ואת ההר עשן וירא העם ויגעו מרוב פחד, וע"י שזזו כ"כ ויעמדו מרחק פשוט התרחקו: (פירוש אחר אשר הסברנו בכיתה על "וכל העם רואים": שהכוונה היא שהם ראו את הדברים שניתן לראות- את הלפידים ואת ההר עשן).

(טו) ויאמרו אל משה מעכשיו דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו יותר אלהים פן נמות:

(טז) ויאמר משה אל העם אני מקבל את דבריכם, וכן אל תיראו אל תפחדו על מה שכבר שמעתם את קול ה', שלא תמותו בגלל זה, כי לבעבור שביל נסות אתכם בא האלהים האם עכשיו לאחר שכבר שמעתם את קולו וראיתם כמה נורא הוא- עכשיו הנסיון; האם אתם עדיין רוצים לקבל את דברו או לא? ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו:

(יז) ויעמד העם עדיין מרחק מרוב פחד ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים כעת משה עולה לה' (בפעם הרביעית): פ

(יח) ויאמר ידוד אל משה כה תאמר אל בני ישראל אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם שמעתם את קולי אך לא ראיתם כל תמונה. ולכן:

(יט) לא תעשון אתי אפילו אלהי כסף ואלהי זהב שהם יקרים לא תעשו לכם:

(כ) מה כן תעשו? מזבח העשוי אדמה תעשה לי וזבחתי עליו את עלתיך שעולה כליל לה' ואת שלמיך שיש לך אכילה בו את צאנך ואת בקרך בכל המקום אשר אזכיר את שמי עתיד אני להשרות את שכינתי בארץ אבוא אליך כאשר תקריב קרבנות וברכתך:

(כא) ואם מזבח אבנים תעשה לי ולא מזבח אדמה לא תבנה אתהן גזית מאבנים מגוזזות ומסותתות כי כדי לסתת אותם חרבך הנפת עליה ובכך ותחללה חיללת אותה. שהחרב הורגת, ואין ראוי לעשות כן על אבני מזבח המסמלות את הצדק והחיים:

(כב) ולא תעלה במעלות במדרגות על מזבחי אלא בעליה מתונה אשר כדי ש לא תגלה ערותך עליו שהעולה במעלות מרחיב פסיעותיו ופושק את רגליו ועיי כך עשוית ערותו להתגלות: פ

פרשת משפטים

פרק כא

תזכורת קצרה: לאחר עשרת הדברות, אמר ה' למשה לעלות אליו להר סיני ובסוף פרשת יתרו הוא אכן עלה. אמר לו ה' את דיני עשית המזבח, וכעת אומר לו ה' את פרשת משפטים.
(א) ואלה המשפטים והדינים אשר תשים תאמר לפני בניי בני ישראל):

דיני עבד עברי

(ב) כי כאשר תקנה עבד שהוא עברי אזי שש שנים יעבד אצלך ובשבעת ובשנה השביעית יצא לחפשי חנם הכוונה, גם אם אתה לא תרצה לשלחו- הוא יוצא. ואף אם הוצאת עליו הוצאות מרובות, כגון ששילמת עליו כסף רב כדי לרפא אותו ממחלות וכד'- אין הוא חייב לך כסף, אלא יוצא לחפשי חנם:

(ג) אם בגפו בגופו לבדו יבא אליך, אזי גם בגפו בגופו לבדו יצא ממך. אך אם בעל אשה הוא נשוי, אזי גם ויצאה אשתו עמו לאחר שיסיים לעבוד אצלך שש שנים:

(ד) אם אדניו יתן לו אשה אם הוא בא לבדו אך אדוניו יתן לו אשה (האשה שהאדון נותן לעבדו העברי היא שפחה כנענית, ואזי הילדים יהיו עבדים גם כן) וילדה לו בנים או בנות- האם אז יצא העבד עם אשתו וילדיו! לא. אלא האשה וילדיה תהיה לאדניה ישארו אצל האדון והוא העבד יצא בגפו לבדו:

(ה) ואם אמר יאמר העבד אהבתי לעבוד את אדני, אהבתי את אשתי ואת בני לא יצא אינני רוצה לצאת חפשי לאחר שש שנים: אז...

(ו) והגישו אדניו יגיש אותו אדונו אל האלהים הדיינים (בבית הדין) והגישו אדונו אל הדלת או אל המזוזה שבבית הדין (ואין הכוונה מזוזה כמו בימינו, אלא כמו שבניי מרחו במצרים את הדם על שתי המזוזות ועל המשקוף) ורצע אדניו את אזנו במרצע (זהו מכשיר שעושה חורים, והכוונה כאן, שיעשו לו חור באוזן ע"י שישעינו אותו על הדלת או המזוזה) ועבדו לעלם וע"י כך יהיה עבד לעולם. חור זה באוזן הוא סימן שעבד זה הוא עבד לעולם: בכיתה הסברנו טעם מדוע דווקא באוזן ומדוע דווקא במזוזה

דיני אמה העבריה

(ז) וכי כאשר ימכר איש את בתו הקטנה מגיל 12 (שאם היא גדולה מגיל זה אין אביה יכול למכרה) לאמה לשפחה, אזי לא תצא רק כצאת העבדים העבריים- שיוצאים לאחר שש שנים, אלא היא גם יכולה לצאת מסיבות אחרות (לדוגמה: אם לאחר שנתיים שהיא אמה- היא בת 12, אזי היא יכולה להשתחרר):

(ח) בד"כ, כאשר אדם קונה לו אמה עבריינה- מלבד מה שרוצה שהיא תעבוד אותו, רוצה גם כן להתחתן אתה במוקדם או במאוחר. אבל אם אמה זו רעה בעיני אדניה אשר לו לעצמו יעדה ייעד אותה (הכוונה- שהיא היתה מיועדת לו, אך אם רעה היא בעיניו, הוא חייב...) והפדה לעזור לפדות אותה, אבל לעם נכרי זר לא ימשל עליה למכרה להם, כי זה בגדו בה בגידה בה (למכור אותה לעם אחר): כיצד פודים אותה? נניחשאדון קנה אמה עבריינה לשש שנים, ולאחר שנתיים היא צריכה להשתחרר. אזי מחשבים את הסכום שהיא עדיין שווה (ארבע שנים) וזהו סכום הפדיון.

(ט) ואם לבנו ייעדנה אם האדון לא רוצה להתחתן אתה, אך ייעד אותה שתתחתן עם בנו, אזי כמשפט כדין הבנות הרגילות יעשה לה ולא יתיחס אליה עוד כאמה, אלא כאשה רגילה: ומהו "משפט הבנות"?- בפס' הבא.

(י) אפילו אם אשה אחרת נוספת יקח לו בנוסף לאמה העבריינה (שאתה כבר התחתן) אזי הוא צריך לתת לה שלושה דברים (שזהו "משפט הבנות"- מה מגיע לכל אשה רגילה בעם ישראל- שארה מזון לאכול פסותה בגדים ללבוש וענתה מלשון מעון (בית) ומלשון עונה- זמן. והכוונה- שצריך ליחד לה זמן ומקום כדי לשכב אתה כמו עם אשתו הרגילה, ואת שלושת הדברים האלה- לא יגרע לא ימעיט מאמתו כמו שלא ימעיט מאשתו הרגילה:

(יא) ואם שלש אלה לא יעשה לה דהיינו: אם לא יתחתן אתה האדון, לא יפדה אותה ולא ייעד אותה לבנו- אזי ויצאה חנם אין כסף ומשתחררת: ס

דיני רוצח

(יב) מכה איש ומת אותו האיש- מות יומת הרוצח: (וכל מקום שנאמר: "מות יומת"- הכוונה ע"י בית דין).

(יג) ואשר לא צדה אך מי שלא הרג בצדיה (בכוונת תחילה- במזיד) אלא והאלהים אנה זימן לידו של רוצח את המעשה, אזי ושמתי אני ה' לך מקום אשר הרוצח בשגגה ינוס שמה ושם לא יזיקו לו: ס

(יד) וכי ואם יזד איש יעשה בזדון על רעהו להרגו בערמה בחכמה מעם מזבחי תקחנו למות אז אפילו אם יברח הרוצח למזבחי- לא יהיה לו המזבח למקום מקלט וחייבים בית הדין להוציאו משם ולהמיתו כראוי לו (כי גם המזבח יקולט את הרוצח בשגגה): ס

שלושה החייבים מיתה אע"פ שלא רצחו

(טו) ומכה אביו ואמו אע"פ שלא הרגם- מות יומת:

(טז) וגנב איש ומכרו וכבר מכר אותו, אך לפני כן היו עדים ש ונמצא בידו היה האיש אצלו קודם לכן- מות יומת: ס

(יז) ומקלל אביו ואמו מות יומת: ס

דיני חובלים

(יח) וכי יריבן אנשים יריבו ביניהם ומתוך כך והכה איש את רעהו באבן לאו דווקא, אלא בכל דבר חיצוני לגוף האדם (כגון חרב) או באגרף לאו דווקא, אלא בכל דבר המחובר לגופו (כגון רגל) ולא ימות ע"י המכה, אך ונפל למשכב חלה ונחלש:

(יט) אז אם יקום הפצוע לאחר כמה זמן והתהלך בחוץ ויוכל להתהלך בחוץ על משענתו מקלו (שעדיין לא הבריא ממש, אך הוא בדרך, וכבר יכול להתהלך בחוץ) ונקה המכה ולא יהיה חייב המכה עונש מוות, אלא רק דמי שבתו יתן ישלם לו על הזמן שישב (ששבת) בבית ולא הלך לעבודה ורפא ורפא וכך ישלם לו דמי הרפואה והתרופות: ס

(כ) וכי יכה איש את עבדו הכנעני או את אמתו הכנענית בשבט במקל, וע"י כך וימת העבד תחתי ידו בגלל מכה זו- נקם ונקם האדון וחייב מוות:

(כא) אך אם יום או יומים יעמד ולא ימות העבד מחמת מכה זו, אז אפילו אם מת לאחר מכן- לא יקם לא ינקמו באדון, שהתברר שלא מתו בגלל מכתו אלא אולי בגלל סיבה אחרת נוספת כי כספו הוא עבד זה הוא כספו של האדון והאדון הפסיד מספיק על דמי ריפוי או על מותו של העבד, ואין צורך לחייב אותו במשהו נוסף: ס

(כב) וכי ינצו יריבו אנשים ובטעות ונגפו הכו אשה הרה בהריון וינצו ומתו ילדיה שבטנה ולא יהיה אסון והאשה לא תמות ע"י מכה זו- ענוש יענש וישלם המכה כאשר ישית ישים עליו בעל האשה (ואין הכוונה שחייב הנוגף לשלם ככל אשר ישית עליו בעל האשה, אלא הכוונה שהבעל מתדיין עם הנוגף בפני הדיינים) ונתן ישלם הנוגף בפללים ע"פ החלטת הדיינים:

(כג) ואם אסון יהיה וגם האשה תמות אזי ונתתה נפש תחת נפש הנוגף חייב מוות: מדוע במקרה כזה הנוגף מתחייב מוות למרות שרצח בשגגה? שהרי לא רצה להרוג את האשה?! במה הוא שונה מרוצח בשגגה רגיל שבזרעו למקום ששם אי אפשר לעשות לו כל רע? אלא שנוגף זה התכוון להרוג (אם לא את האשה אז לפחות את חברו)- שהרי הכה מישהו במכה חזקה שיכולה להרוג, ולכן דינו שונה מרוצח רגיל בשגגה.

(כד) וכעת עוברים לדיינים כלליים לאו דווקא לגבי אשה הרה: בשני הפסוקים הבאים הכוונה היא שאם אדם הזיק לחברו- צריך לשלם לו את דמי אותו הזיק- ע"פ החלטת בית דין: עין תחת עין שון תחת שון יד תחת יד רגל תחת רגל:

(כה) כוונה תחת כוונה פצע תחת פצע חבורה תחת חבורה חבורה היא כמין תפיחה שיש בתוכה דם או מוגלה: ס

(כו) וכי יכה איש את עבדו הכנעני או את עין אמתו הכנענית וישחתה אותה לחפשי ישלחנו את העבד תחת במקום לשלם לו דמי עינו: ס

(כז) ואם את שון עבדו או שון אמתו יפיל לחפשי ישלחנו תחת שונו (ונכתבו כאן דוגמאות של עין ושון כדי ללמדנו שהוא הדין בנזק כבד- כגון עין, ובנזק קל- כגון שן): פ

דיני נזקי ממון

(כח) וכי יגח שור תם (שזו לו הפעם הראשונה שנוגח, וע"כ לא ידעו בעליו שצריכים לשמרו כראוי) את איש או את אשה וימת אותו האיש מחמת הנגיחה- סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו מכיוון שלא נשחט ובעל השור נקי פטור:

(כט) ואם שור נגח הוא כבר מתמל שלשם הכוונה ששור זה נגח כבר כמה פעמים והועד בבעליו והזהירו את בעליו שישמרו עליו היטב ולא ישמרו עליו והמית השור איש או אשה- השור יסקל וגם בעליו יומת יתחייב מיתה בידי שמיים. ומדוע אין בית דין הורגו? משום שהוא לא רצח ממש, אלא לא שמר מספיק על שורו כדי שהשור לא יהרוג. וכדי שאדם זה יפטור ממיתה בידי שמיים חייבוהו חכמים לפדות את נפשו בכסף (ככתוב בפסוק הבא):

(ל) אם כאשר כפר כסף שיכפר עליו יושת יושם עליו ע"י בית דין ונתן כסף פדיון כדי לפדות את נפשו ככל אשר יושת יושם עליו: שאל נעם: איך זה יכול להיות ששור יגח כמה פעמים, והרי כבר אחרי הפעם הראשונה צריכים לסקול אותו באבנים!! ענה לו נריה: כשהשור נגח בעבר הוא לא הרג אלא רק פצע ולכן לא התחייב סקילה. הוסיף רון: יכול להיות שהשור כן הרג אלא שבית הדין לא הצליח לתפוס אותו, או שתפס אותו והוא ברח להם.

(לא) או אם בן ילד קטן יגח השור המועד או בת ילדה קטנה יגח כמשהפוט הזה יעשה לו "השור יסקל וגם בעליו יומת":

(לב) אם עבד כנעני יגח השור המועד או אמה כנענית, והרגם, כסף שלשים שקלים יתן לאדניו של העבד והשור יסקל: ס

(לג) וכי יפתח איש בור קיים או פי יכרה יחפור איש בור חדש ולא יכסנו ולא יכסה בור זה ונפל שמה שור או חמור לאו דווקא, אלא כל בהמה וחייה שנפלו שמה ומתו:

(לד) בעל מי שחפר את הבור ישלם, כסף ושיב לבעליו של הבהמה שמתה והמת שנפל לבור יהיה לו לבעל הבהמה (ולא למזיק): ס

(לה) וכי יגף יכה מכת מוות שור תם של איש את שור רעהו וימת אותו השור, מה יעשו? ומכרו את השור החי ויחצו את כספו שקיבלו תמורתו (יחלקו כסף זה לשניים וכל אחד יקבל חצי) וגם את המת יחצו לדוגמא ימכרו אותו ויחצו את כספו גם כן ויחלקו ביניהם (יוצא שבעל השור שהרג משלם "חצי נזק"- זה רק במקרה בו שני השוורים שווים במחירים):

(לו) או אך אם נודע כי שור זה שהרג את שור רעהו נגח הוא מתמול שלשם דהיינו: הוא שור מועד, ואעפ"כ ולא ישמרו בעליו- שלם ישלם מחיר מלא של שור תחת השור ("נזק שלם"), והמת יהיה לו לבעל השור המת: ס

(לז) כי יגנב איש שור או שן דווקא וטבח וישחטו או מכרו ואין הוא אצלו עוד, אזי חמשה בקר חמש פעמים ישלם תחת השור זהו קנס שישלם פי חמש מהמחיר וארבע צאן תחת השן וקנסה אותו התורה בקנס כה גבוה דווקא במקרה זה, משום שעיקר פרנסתו של האדם היתה ע"י שור או שן, ולכן לגזול בהמות אלה היה חמור פי כמה:

פרק כב דיני גנבה

(א) **אִם בְּמַחְתָּרֶת** (מחותרת היא חפירה מתחת לבית שהגנב חופר כדי להכנס לתוכו) אם שם **יִמְצָא הַגָּנֵב וְהָכָה וּמָת** ותכה אותו והוא ימות- **אֵין לוֹ דָּמִים** הכוונה: מותר לך להרגו, מכיוון שבד"י כל גנב שבא לגנוב- אם תמנע ממנו- יהרוג אותך:

(ב) אבל **אִם זָרְחָה הַשְּׂמֶשׁ עָלָיו** אם ברור לך כשמש (הכוונה: לגמרי) שהוא בא רק על מנת לגנוב ולא להרוג- **דָּמִים יש לו** ולכן אסור לך להרגו, אלא **שְׁלֵם יְשָׁלֵם** הגנב (אם בא לגנוג שור או שה ישלם כפול ארבע או חמש, ואם בא לגנוב דבר אחר ישלם נפול שנים- ככתוב בפס' הבא), **אִם אֵין לוֹ** כסף לשלם- **וְנִמְכָּר** לעבד **בְּגִנְבָתוֹ** ומכסף זה ישלם, ויהיה עבד:

(ג) **אִם הִמְצָא תִּמְצָא בְּיָדוֹ הַגָּנֵב מְשׁוּר עַד חֲמוֹר עַד שָׁה** אבל כאשר הם **חַיִּים** ולא שחוטים, ולא מכורים, אזי **שְׁנַיִם יְשָׁלֵם** כפול: **ס**

נזקי בהמה בשדה

(ד) **כִּי יִבְעַר אִישׁ יִשְׁלַח אִישׁ** את בעירו- בהמתו ל **שָׂדֵה אוֹ כָרֶם** שאינם שייכים לו, **וְשָׁלַח אֶת בְּעִירוֹ** בהמתו **וּבְעַר** ותאכל הבהמה **בְּשָׂדֵה אַחֵר- מֵיֵטֵב** מהטוב שבשדהו של עצמו **שָׂדֵהוּ וּמֵיֵטֵב כְּרָמוֹ יְשָׁלֵם** ואם אין לו שדה או כרם ישלם מהמיטב שבכסו: **ס**

המבעיר

(ה) **כִּי תֵצֵא תִתְלַקַח וּתִשְׂרֹף אֶשׁ וּמִצָּאָה הָאֵשׁ קִצִּים** וע"י זה **וְנִאֶכַל גְּדִישׁ** תבואה התלושה מן הקרקע (שקצרו אותה כבר) **אוֹ הַקָּמָה** תבואה מחוברת לקרקע **אוֹ הַשָּׂדֵה** בעצמה **שְׁלֵם יְשָׁלֵם הַמִּבְעֵר אֶת הַבְּעֵרָה**: **ס**

ארבעה שומרים

שומר חנם (פס' ו'- ח')

(ו) **כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כְּלִים לְשֹׁמֵר** בחנם (והוא הדין אם נתן לו לשמור בהמה בחנם, אלא שדברה התורה במציאות השכיחה שאדם מוכן לשמור על כסף או כלים בחנם ולא על בהמה) **וְגָנֵב מִבֵּית הָאִישׁ הַשּׁוֹמֵר- אִם יִמְצָא הַגָּנֵב יְשָׁלֵם הַגָּנֵב שְׁנַיִם**:

(ז) והיה **אִם לֹא יִמְצָא הַגָּנֵב וְנִקְרַב בְּעַל הַבַּיִת** השומר **אֶל הָאֱלֹהִים** בית הדין והוא צריך להשבע **אִם לֹא** שהוא לא **שָׁלַח יָדוֹ בְּמִלְאֲכַת רֵעֵהוּ** ולא הוא בעצמו גנב, אלא שבאמת גנב החפץ מאתו:

(ח) **עַל כָּל דָּבָר פְּשָׁע** על כל דבר, חפץ, שיתברר, שהיה בו פשע, כלומר: אם יתברר בבית הדין, שהשומר (שמדובר עליו בפס' הקודם) פשע בדבר, בחפץ, שניתן לו לשמירה ונטלו לעצמו וטען שקר שנגנב ממנו (זהו כלל, ומפורטים אחריו ארבעה פרטים): **עַל שׁוֹר עַל חֲמוֹר עַל שָׁה עַל שְׁלֵמָה** בגד **עַל כָּל אֲבֵדָה** על כל דבר שהופקד בידי השומר והוא טוען שאבד לו **אֲשֶׁר יֹאמֵר כִּי הוּא זֶה** על כל דבר אשר יאמר (יטען) המפקיד "שהוא (הדבר, שהשומר נשבע שנגנב) זה"- הדבר שנמצא אצלו, אצל השומר, כלומר: המפקיד אומר לשומר: החפץ שלי שאתה טוען שנגנב, נמצא באמת אצלך, ואני יכול להראות עליו באצבע ולומר: "הוא זה" **עַד הָאֱלֹהִים** בית הדין **יָבֵא דָּבָר שְׁנֵיהֶם** ואת **אֲשֶׁר יִרְשִׁיעַן** יחייבו **אֱלֹהִים** בית הדין לשלם- **יְשָׁלֵם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ** כדן כל גנב: **ס**

שומר שכר (פס' ט'- י"ב)

(ט) **כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ חֲמוֹר אוֹ שׁוֹר אוֹ שָׁה וְכָל בְּהֵמָה לְשֹׁמֵר** בשכר (והוא הדין כסף או כלים אם נתן לו לשמור אותם בשכר, אלא שדברה התורה במציאות השכיחה שבה שומרים בהמות בשכר ולא כסף או כלים) **וּמָת אוֹ נִשְׁבַּר** נשבר לבהמה חלק בגוף **אוֹ נִשְׁבָּה** שבאו גזלנים ולקחו אותה בכת, **אֵין רָאָה** ולא היו עדים שראו את כל הנ"ל:

(י) **שִׁבְעַת יָדוֹד תְּהִיָּה בֵּין שְׁנֵיהֶם** ותברר את המחלוקת, והשומר צריך להשבע **אִם לֹא** שלא הוא **שָׁלַח יָדוֹ בְּמִלְאֲכַת רֵעֵהוּ**, וְלָקַח בְּעַלְיוֹ בַעַל הַחֲפֶץ צָרִיךְ לַקְחַת אֶת שְׁבוּעָתוֹ וּלְקַבֵּל אוֹתָהּ, **וְלֹא יְשָׁלֵם** השומר:

(יא) **וְאִם גָּנֵב יִגְנַב מֵעִמּוֹ** מהשומר- **יְשָׁלֵם לְבְעָלָיו** שהרי בדיוק לשם כך הוא קיבל כסף- כדי שלא יגנב מעמו: **(יב) אִם טָרַף יִטָּרַף** אם תטרוף חיה רעה את הבהמה- **יָבֵאָהּ עַד** יביא השומר עד שהבהמה אכן נטרפה, ואז את **הַטָּרְפָּה לֹא יְשָׁלֵם** השומר. העד שהוא צריך להביא היינו את חלק הבהמה שלא נטרף, שהרי אין דרך החיה הטורפת לאכול את כל הבהמה- אלא דרכה שמשאירה חלק, ואת חלק זה צריך השומר להביא כהוכחה לכך שהבהמה אכן נטרפה: **פ**

השואל והשוכר (פס' י"ג- י"ד)

(יג) **וְכִי יִשְׁאַל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ חֲפֶץ אוֹ בַהֲמָה וְנִשְׁבַּר אוֹ מָת**, אז אם **בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ** באותו זמן- **שְׁלֵם יְשָׁלֵם** את הנזק, שמא פשע:

(יד) אך **אִם בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יְשָׁלֵם** כי הרי בעליו ראה שנוהר כראוי וגם לו זה היה יכול לקרות ובעל החפץ לא יכל למנוע בעצמו את הנזק. **אִם שָׁכִיר הוּא** אם אדם השכיר מחברו חפץ או בהמה תמורת תשלום וקרה נזק לדבר- **בָּא בְּשִׁכְרוֹ** צריכים להתחשב בכך שהוא שילם על החפץ, ואין התורה כותבת מה דינו: **ס**

דין המפתה

(טו) **וְכִי יִפְתֶּה יִשְׁכַּנֵּעַ אִישׁ בְּתוֹלָה** אשה שלא שכבה עדיין עם אף אחד, והיא גם **אֲשֶׁר לֹא אֲרָשָׁה** לא היתה מיועדת לאף אחד **וְשָׁכַב עִמָּה** בהסכמתה- **מֵהָר יִמְהַרְנֶה** ישלם לאביה מהר (סכום כסף מסוים), וכן יקח אותה **לוֹ לְאִשָּׁה**:

(טז) אך **אִם מָאֵן יִמָּאֵן יִסְרַב אֲבִיָּה לְתַתָּה לוֹ** לאשה, אזי **כֶּסֶף יִשְׁקַל כְּמֵהָר הַבְּתוּלָת** ישלם את אותו סכום שדובר עליו בפס' הקודם, ולא ישא אותה לאשה: **ס**

שלושה חיובי מיתה

(יז) **מְכַשֶּׁפָה לֹא תִחְיֶה** בית דין צריך להרגה (והוא הדין במכשף, אלא שדיבר הכתוב בדר"כ- שהרבו הנשים לעסוק בכישוף יותר מן האנשים): **ס**
(יח) **כָּל שֹׁכֵב עִם פְּהֵמָה מוֹת יוֹמָת: ס**
(יט) **זָבַח מִקְרִיב קִרְבָּנוֹת לְאֱלֹהִים אַחֲרַיִם- יִחָרֵם** ימות בחרב, ולמי מותר להקריב קרבנות? **בְּלִתי לִידוֹד לְבָדוּ:**

אזהרות על הגר, היתום והאלמנה

(כ) **וְגֵר לֹא תוֹנֶה** לא תעשוק ולא תרמה **וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ** בכל מיני דברים הגורמים צער **כִּי גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם** ואתם יודעים היטב מהי הרגשותו. והרי אסור לעשות כן לאף אחד!! אלא שהזהירה התורה **בְּמִוֹתָד** בגר (וכן גם לגבי הפס' הבא):

(כא) **כָּל אֲלֻמְנָה וְיָתוֹם לֹא תַעֲנוּן** כי הם מספיק מסכנים ועצובים גם ככה, ואסור לך להוסיף צער על צערם:

(כב) **אִם עֵנָה תַעֲנֶה אָתוּ כִּי אִם צַעַק יִצְעַק אֵלַי שְׁמַע אֲשַׁמַּע צַעֲקָתוֹ:**

(כג) **וְחָרָה אַפִּי** ואכעס מאוד על העושה כן **וְהִרְגָתִי אֶתְכֶם** את העושים כן **בְּחָרָב וְהָיוּ נְשִׁיכֶם אֲלֻמְנוֹת וּבְנִיכֶם יָתוֹמִים** מידה כנגד מידה. לכן תחשבו היטב איך אתם הייתם רוצים שיתייחסו לבניכם אם היו יתומים, ואיך יתייחסו לאשתך אם היא תהיה אלמנה: **פ**

דיני המלוה והחובל

(כד) **אִם כֹּאשֶׁר כִּסְפֵךָ תִּלְוֶה אֶת עַמִּי** ובפרט **אֶת הָעֲנִי עִמָּךָ לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנִשָּׂה** אל תלחץ אותו כל הזמן שיחזיר לך את חובו, **לֹא תִשְׁמֹון עָלָיו נֶשֶׁךְ רִיבִית:**

(כה) **אִם חָבַל תַּחְבֵּל שְׁלֵמַת רֵעֶךָ** אם תקח את הבגד של רעך העני בתור ערבון עד שיחזיר לך את כספך, אזי **עַד בֹּא** שקיעת השמש **תִּשְׁיָבֶנּוּ לוֹ** תשאיר אצלו את הבגד (דהיינו במשך כל היום), ורק בלילה תקח את בגדו:

(כו) **כִּי בַגְד זֶה הוּא כְּסוּתוֹ לְבִדָּה הוּא שְׁמֹלְתוֹ לְעָרוֹ** ואם תרצה לקחת לו אותה ביום דווקא, אזי **בְּמָה יִשְׁכַּב** באיזה מחשבה הוא ילך לישון- שמחר הוא עומד להסתובב כל היום בלי בגדים!! **וְהָיָה כִּי יִצְעַק אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי כִּי חֲנוּן אָנִי:**

ס

מצות של כיבוד ה' וקידוש שמו

(כז) **אֲלֹהִים כְּפֹשׁוֹטוֹ,** וכן דיין **לֹא תִקְלָל וְנִשְׂאָא** ראש סנהדרין גדולה או המלך **בְּעִמָּךָ לֹא תֵאָר** לא תקלל:

(כח) **מִלֶּאֱתָךְ** הפירות שעדיין מחוברים לעץ וחיובים בביכורים **וְדַמְעָךְ** הפירות שכבר נשרו מן העץ וחיובים בתרומות ומעשרות **לֹא תֵאָחֵר** לתת ביכורים ולהפריש תרו"מ, **בְּכוֹר בְּנִיךָ תִּתֵּן לִי** כפי שכבר למדנו: "קדש לי כל בכור":

(כט) **כִּן תַּעֲשֶׂה** שתפריש כל בכור **לְשֵׁרְךָ וּלְצִאֲנֶךָ,** ומתי? **שְׁבַעַת יָמִים יִהְיֶה וְלֹד הִבְהֵמָה עִם אָמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי תִתְּנוּ** לי (כמו ברית מילה אצל היהודים):

(ל) **וְאֲנֹשִׁי קִדְשׁ תִּהְיוּן לִי** ובְּשֵׁר הַנִּמְצָא מוֹנַח בְּשִׂדָּה והוא **טֶרֶפָה** הכוונה: הוא נתח שתלשה חיה טורפת מגוף בהמה או חיה טהורה **לֹא תֵאָכְלוּ-** לא תאכלו את הבשר הזה, אלא **לְכַלֵּב תִּשְׁלַכוּן אֹתוֹ** ולא דווקא כלב, אלא שדברה התורה במציאות השכיחה שהיו כלבים לרועי הבהמות וכאשר מצאו טרפה- השליכוה לכלבים: **ס**

פרק כג

(א) **לֹא תִשָּׂא** לא תדבר **שְׁמַע שְׁוֹא** שמועות (דברי) שקר, **אֶל תִּשָּׂת תְּשִׁים** (מלשון "ישית-ישים, והכוונה: אל תשתף) **יָדְךָ עִם אָדָם רָשָׁע** כדי לְהִית בְּשִׁבְלוֹ עִד חָמָס שקר (ואפילו שהרשע מפתה אותך בממון רב וכד'): **ס**

(ב) **לֹא תִהְיֶה לֹא** תלך **אַחֲרֵי רְבִים לְרַעַת** הכוונה: אל תלך אחרי אנשים רבים שעושים מעשים רעים. אתה צריך לעשות טוב ואפילו שאתה לבד. וזוהי גם אזהרה לדיין שלא יפחד לומר את דעתו מול שאר הדיינים החושבים אחרת ואפילו שהם רבים ממנו, **וְלֹא תַעֲנֶה** תעיד **עַל רֵב** שראית בברור מי הצודק **לְנִטָּת** אל תטה **אַחֲרֵי רְבִים** כאשר הם אינם צודקים, כי אם תעיד עדות שקר לטובת הרבים כאשר הם אינם צודקים, אזי זה יגרום לְהִטָּת את בית הדין לטובתם שלא בצדק:

(ג) **וְדָל עֲנִי לֹא תִהְדָּר** לא תעדיף, אתה הדיין, **בְּרִיבוֹ** במשפטו. אל תיטיב לו בדין יותר מהמגיע לו רק בגלל שהוא עני. מידת הרחמנות היא טובה- אך היא צריכה להיות בצדק ולא על חשבון אחרים: **ס**

(ד) **כִּי תִפְגַּע** תפגוש **שׂוֹר אִיבָךָ** את השור של האויב שלך **אוֹ** את **חֲמֹרוֹ תַעֲה** אובד בדרך, אל תאמר לעצמך: הואיל והוא שונאי- אקח את הבהמה לעצמי, או שלא אשיב לו אותה, אלא **הִשָּׁב תִּשְׁיָבֶנּוּ לוֹ:** **ס**

(ה) **כִּי תִרְאֶה חֲמֹר שִׁנְאָךָ** את החמור של השונא שלך **רִבֶּץ** וכורע **תַּחַת מְשָׂאוֹ** שבעליו העמיסו עליו, ובעליו רוכב עליו גם כן, אל תאמר לעצמך: הואיל והוא שונאי- לא אעזור לו, אלא **וְחִדַּלְתָּ תִפְסִיק מְעֻזָּב לוֹ** מלעזוב אותו לנפשו, זאת אומרת- תתחיל לעזור לו להעמיס חזרה את המשא על החמור **עֻזָּב תַּעֲזֹב** לשון סיוע וחיזוק **עֲמוֹ:** **ס**

(ו) **לֹא תִטָּה** לרעה את **מִשְׁפַּט אֲבִינֶךָ** אדם עני **בְּרִיבוֹ** במשפטו (וזוהי אזהרה שונה מהאזהרה שבפס' ג', ששם מדובר שזיכית את העני בצדק וכעת אתה בא להיטיב לו יותר מן המגיע לו, "לא תהדר", בעוד שכאן הכוונה ש"לא תטה" את משפטו לטובה למרות שהוא האשם באמת):

(ז) **מִדְּבַר שִׁקְר תִּרְחַק** תתרחק. והכוונה כאן היא לא רק שאל תשקר **בַּפִּי,** אלא אף אל **תַּתְנַהֵג** כשקרן (הבאנו בכיתה דוגמא לכך מהמדרש על עשו ("כי ציד בפיו"))- ששאל את יצחק אביו כיצד מעשרים את המלח? כדי שיצחק יחשוב שהוא צדיק). **וְנָקִי וְצַדִּיק** אדם שהוא נקי- הכוונה שלא עשה דבר רע, ובנושא זה הוא צדיק- **אֶל תִּהְרַג** אתה הדיין אל תחייב אותו בדברים שלא עשה, **כִּי אֲנִי הִי לֹא אֲצַדִּיק** אותך הדיין, שאתה **רָשָׁע** שחייבת אדם חף מפשע, ולכן אני אעניש אותך:

(ח) אזהרה לדיין: **וּשְׁחַד לֹא תִקַּח** שוחד הוא מתנה או טובת הנאה שהדיין מקבל מאחד מבעלי הדין **כִּי הַשְּׁחַד יַעֲוֹר פְּקָחִים** השוחד יגרום לדיין לא לראות חובה למי שנתן לו את השוחד, וע"י כך עלול לזכות אותו במשפט שלא כצדק, ויסלף והשוחד יגרום לדיין לעוות **דְּבָרֵי צִדִּיקִים** טענות אמיתיות וצודקות, ולא יתחשב בהן כראוי: **(ט) וְגַר לֹא תִלְחָץ** אל תעשוק ותענה את הגר, כי הרי **וְאַתֶּם יְדַעְתֶּם מְכַרִּים אֶת נַפְשׁ הַגֵּר** ואת הרגשתו **כִּי גֵרִים הֵייתֶם** אתם בעצמכם **בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם**:

(י) **וּשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע** מותר לך לזרוע את ארצה ואספת וכן מותר לך לאסוף את תבואתה: **(יא) וְהַשְּׁבִיעַת** אך בשנה השביעית- תשמטנה תשמוט (תעזוב) את השדה ונטשתה ותנטוש (תפקיר) את השדה, וכל מי שירצה יוכל להכנס לשדה שלך ולקחת לעצמו פירות, ובדי"כ מי שיבוא הכי הרבה לשדה הם האביונים ולכן ממשיך הפסוק ואומר **וְאָכְלוּ אַבְיוֹנֵי עַמֶּךָ וְיִתְרָם** ומה שהאביונים יותרו- ישאירו- **תֹּאכַל חֵית הַשָּׂדֶה** ולך- בעל השדה- אסור לגרש אותם, כן כך **תַּעֲשֶׂה** גם **לְכַרְמְךָ** לחרם הענבים שלך, וגם לזיתך: ונקטה כאן התורה דווקא בדוגמאות אלו (תבואה, כרם וזיתים) משום שאלו היו המצרכים החשובים ביותר, אך הוא הדין לכל סוג שדה אחר. **(יב) שְׁשַׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֵׂיךָ וַיְכִיֶּם הַשְּׁבִיעִי** תשבת ממלאכה למען ש ינוח שורך ותמךך בהמות המלאכה הנפוצות וינפש וישב את נפשו (ינוח) בן אמתך בן השפחה שלך שנולד לך בבית והגר גוי שעושה עבורך עבודות. ואין הכוונה שהם צריכים לשבות בשבת, אלא שלך אסור להעביד אותם:

(יג) **וּבְכָל אֲשֶׁר אִמַּרְתִּי אֲלֵיכֶם תַּשְׁמְרוּ** תעשו את כל מה שאמרתי אליכם עד עתה **וְשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרַי** ע"ז לא תזכירו ואפילו לא ישמע על פיה: **(יד) שְׁלֹשׁ רְגָלִים** פעמים תחג תעשה חג לי בשנה:

(טו) הראשון: **אֶת חַג הַמִּצּוֹת** (הוא פסח) תשמר שבעת ימים **תֹּאכַל מִצּוֹת כַּאֲשֶׁר כָּבַר צִוִּיתְךָ לְמוֹעֵד לְזִמְנֵי חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בּוֹ יֵצֵאת מִמִּצְרַיִם** וכאשר אתה בא לבית המקדש- **וְלֹא יִרְאוּ פְנֵי רֵיקָם** אל תבוא ריקם, אלא תבוא עם קרבן:

(טז) השני: **וְחַג הַקִּצִּיר** (הוא שבועות) בזמן בו אתה קוצר את בכורי מעשיך הפירות הראשונים שמבשילים לך על העץ **אֲשֶׁר תִּזְרַע בְּשָׂדֶה**, והשלישי: **וְחַג הָאָסֵף** (הוא סוכות) שזמנו לחול **בַּצֵּאת הַשָּׁנָה** לאחר שהשנה יוצאת ושנה חדשה נכנסת, והוא יחול באספך כאשר תאסוף את מעשיך מן השדה ותביא הביתה:

(יז) **שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה יֵרָאֶה יְבּוּא לְהָרְאוֹת כָּל זָכוֹרְךָ** כל הזכרים שבזרעך אל פני האדן ידוד:

(יח) **לֹא תִזְבַּח עַל חֶמְצָה** אל תזבח את דם זבחי קרבן הפסח כאשר יש ברשותך עדיין חמץ **וְלֹא תִלֶּן** ואל תשאיר למשך הלילה את חלב (זהו אחד החלקים שמעלים במזבח) חגי של הקרבן שלי (דהיינו הפסח) **עַד בִּקְרָא** אלא תשרוף אותו באותו יום:

(יט) **רְאשִׁית בְּכוֹרֵי אֲדַמְתְּךָ תָּבִיא בֵּית יְדֹד אֱלֹהֶיךָ** דהיינו מצוות ביכורים, **לֹא תִבְשַׁל גָּדִי** בחלב אמו משום שחלב העז אמור להחיות את הגדי, ובמקום שיעשה כך- אתה מבשל (והורג) את הגדי בחלב אמו!! **זוֹהִי מִידָה אֲכֹזְרִית!** מילא, אתה רוצה לאכול גדי- מצוין. תבשל אותו במים. אבל לבשל אותו בחלב של אמו!!: ס

(כ) **הַיֵּה אֲנִי שְׁלַח מַלְאָךְ לְפָנֶיךָ** לפני עם ישראל **לְשַׁמֵּר בְּדָרְךָ וְלְהַבְיִאֲךָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִכַּנְתִּי** אל ארץ ישראל: **(כא) הַשֵּׁמֶר מַפְנִיּוֹ וְשָׁמַע בְּקוֹלוֹ אֶל תַּמַּר בּוֹ** (מלשון להמרות את פי- לא לשמוע בקולו) **כִּי לֹא יֵשֵׂא יַסְלַח לְפָשְׁעֶם** אם לא תשמעו בקולו כי שמי של ה' בקרבן ואיך יוכל לסלוח!!:

(כב) **כִּי אֵלֵא אִם שָׁמַע תַּשְׁמַע בְּקוֹלוֹ וְעָשִׂיתָ כָּל אֲשֶׁר אָדַבַּר שְׁהָרִי ה'** הוא זה שמדבר דרך המלאך ואיבתי את ואהיה אויב של איביך וצרתי ואהיה צורר את צרריך:

(כג) **כִּי כַּאֲשֶׁר יִלְךְ מִלְאָכִי לְפָנֶיךָ וְהַבְּיִאֲךָ אֶל אֶרֶץ הָאֱמֹרִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרָזִי וְהַכְּנַעֲנִי הַחַי וְהַיְבוּסִי- וְהַכְּחַדְתִּיו** אכחיד את כל עמים אלו מפניך:

(כד) **לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לַאֱלֹהֵיהֶם** ולא תעבדם ע"י קרבנות. ומדוע ציווי זה מוזכר כאן שוב, והרי כבר נאמר בעשרת הדברות (כמעט באותה לשון)? אלא שכאן ציווה הכתוב על הע"ז של עממי כנען במיוחד **וְלֹא תַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשֵׂיהֶם כִּי אֵלֵא הָרַס תְּהָרִסם** את הפסלים ואת המזבחות שעליהם מקריבים להם קרבנות ושבך תשבך את מצבתיהם שאלתי את התלמידים: מדוע לגבי מזבחות כתוב לשון "הריסה", ואילו לגבי המצבות כתוב לשון "שבירה"? ענו התלמידים תשובה אמיתית ויפה; מזבח בנוי ממספר אבנים ולכן אפשר להרוס אותו (לפרק אותו), משא"כ מצבה- היא בנויה רק מאבן אחת, ולכן אותה אי אפשר להרוס ולפרק, אלא אפשר רק לשבור. "מפי עוללים וינקים...":

(כה) **וְעַבַּדְתֶּם אֶת יְדֹד אֱלֹהֵיכֶם** ואז יברך את לחמך ואת מימך יתן לך לחם ומים בשפע **וְהִסַּרְתִּי מִחַלָּה מִקִּרְבֶּךָ**:

(כו) **לֹא תִהְיֶה מִשְׁפָּחָה אֲשֶׁה** (או להבדיל- בהמה) שתפיל את ולדותיה **וְעָקְרָה בְּאֶרֶץ אֶת מִסַּפֵּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא** אתן לך אריכות ימים:

(כז) **אֶת אִימְתִי** פחדי **אֶשְׁלַח לְפָנֶיךָ** אל העמים שבהם אתה עומד להלחם **וְהַמַּתִּי אֲשֵׁם** מהומה **אֶת כָּל הָעַם** האויבים **אֲשֶׁר תִּבְאֵ בָהֶם** כדי להלחם נגדם **וְנִתַּתִּי אֶת כָּל אִיבֶיךָ אֵלַיךְ עָרְף** ויברחו מפניך:

(כח) **וְשִׁלַּחְתִּי אֶת הַצְרָעָה לְפָנֶיךָ** ומרוב שהיא תפחיד אותם **וְגַרְשָׂה אֶת הַחַי וְהַכְּנַעֲנִי וְאֶת הַחֲתִי מִלְּפָנֶיךָ**:

(כט) **לֹא אֲגַרְשֶׁנוּ** את האויב מפניך בשנה אחת פן שמה תהיה הארץ שממה כי עדיין אינכם יכולים לשבת ולהתפרש על פני כל הארץ, כי אינכם רבים כ"כ, ואז **וְרַבָּה תְּרַבָּה עֲלֶיךָ חֵית הַשָּׂדֶה** שחיות טורפות באות למקום בו אין יושבים בני אדם:

(ל) **מַעַט מַעַט אֲגַרְשָׁנוּ** מפניך **עַד אֲשֶׁר תִּפְרָה וּתְרַבָּה**, ואז **וּנְחַלֶּתְךָ אֶת הָאָרֶץ** ובכל פעם שתִּרַבָּה עוד ועוד כך אגרש את האויבים מפניך:

(לא) **וְשָׁתִי** ואשים את גבולך גבול הארץ **הַזֶּה מִיַּם סוּף בְּדָרוֹם וְעַד יַם פְּלִשְׁתִּים** הוא היס התיכון- במערב **וּמִמִּזְבֵּר** מצד מזרח **עַד הַנְּהַר נַהַר פְּרַת-** מצד צפון **כִּי אֶתֶן בְּיָדְכֶם אֶת יְשֵׁבֵי הָאָרֶץ וְגַרְשְׁתֶּמוּ** וגרשתם אותם מפניך:

(לב) **לֹא תִכְרַת לָהֶם** לעמי כנען **וּלְאֱלֹהֵיהֶם בְּרִית**:

(לג) **וְאֵל תַּחֲשׁוּב שְׂאֵם** לא תכרות להם ברית, עדיין יוכלו הם לשבת בארצך סתם כך, אלא **לֹא יִשְׁבוּ כָּלל בְּאֶרֶץ פֶּן יַחֲטִיאוּ אֶתְךָ** לי אדני? כי אם תַּעֲבֵד אֶת אֱלֹהֵיהֶם **כִּי זֶה יִהְיֶה לְךָ לְמוֹקֵשׁ** למכשול: פ

פרק כד

(א) מסוף פרשת יתרו ועד כאן, מדבר ה' אל משה בהר סיני, וכעת אומר ה' למשה: **וְאֵל מֹשֶׁה אָמַר** רד מההר, ולאחר מכן **עָלָה אֵל יְדֹד אֹתָהּ וְאַהֲרֹן נָדַב וְאַבְיָהוּא וְשִׁבְעִים מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מֵרָחֵק** תעלו להר, אך לא עד למעלה, אלא תשתחוו מרחוק:

(ב) **וַיִּגַּשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ אֵל יְדֹד** אך רק משה ימשיך לעלות בהר **וְהֵם** (אהרון וכו') **לֹא יִגָּשׁוּ** עם משה **וְהָעָם** ושאר העם בכלל **לֹא יַעֲלוּ עִמּוֹ** להר:

(ג) **וַיָּבֵא מֹשֶׁה** וירד משה מהר סיני **וַיְסַפֵּר לָעָם אֶת כָּל דְּבָרֵי יְדֹד וְאֵת כָּל הַמִּשְׁפָּטִים** היינו מסוף פרשת יתרו ועד כאן **וַיַּעַן כָּל הָעָם קוֹל אֶחָד** נשמע קול חזק אחד מכולם יחדיו **וַיֹּאמְרוּ כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְדֹד נַעֲשֶׂה** אנו מוכנים לעשות:

(ד) **וַיִּכְתַּב מֹשֶׁה אֶת כָּל דְּבָרֵי יְדֹד** שאותם משה סיפר לעם קודם לכן **וַיִּשְׁכַּם** למחרת **בַּבֹּקֶר וַיָּבִין מִזִּבְחַת תַּחַת הַהָר** וכן הקים **וַיִּשְׁתִּים עֶשְׂרֵה מִצְבֵּה לְשָׁנִים עֶשֶׂר שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל** כל זה כהכנה לקראת מעמד כריתת הברית:

(ה) **וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת** במזבח שבנה משה **וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים** קרבנות שיש לבעלים אכילה בו **לִידֹד פְּרִים**:

(ו) **וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם** של הפרים **וַיִּשֶׂם בְּאֵגָנֹת** בכלים גדולים **וַחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל הַמִּזְבֵּחַ**:

(ז) **וַיִּקַּח סֹפֵר הַבְּרִית** זה מה שמשה כתב קודם לכן **וַיִּקְרָא** שוב **בְּאָזְנֵי הָעָם** (כדרך כורתי ברית- שתחילה מסכימים דברים בע"פ, לאחר מכן כותבים ולבסוף מקריאים שוב את אשר כתבו, וזאת על מנת לוודא שאכן הם מסכימים למה שכתוב) **וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר יְדֹד נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע** ואנו אף מוכנים להמשיך ולשמוע מה שיצווה עוד:

(ח) **וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הַדָּם** שהיה באגנות **וַיִּזְרַק עַל הָעָם וַיֹּאמְרוּ** תוך כדי זריקה **הִנֵּה דַם הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְדֹד עִמָּכֶם עַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה**: וזוהי כריתת ברית- שחלק מן הדם נזרק על המזבח (לה') וחלק מהדם נזרק על בניי.

(ט) **וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדַב וְאַבְיָהוּא וְשִׁבְעִים מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל** כפי שצווה ה':

(י) **וַיִּרְאוּ אֶת הַהִתְגַּלּוֹת הַנוֹכַחִית** של **אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רִגְלָיו** (דברה תורה כלשון בני אדם- כי ברור שאין לה' רגלים) הם ראו משהו שנראה כמו **כְּמַעֲשֵׂה** כמו שעושים **לְבִנְתַּי הַסַּפִּיר** לבנה העשויה מאבן טובה, וזה היה נראה **וַכְּעֵצַם הַשָּׁמַיִם לְטֹהַר** בטהרתם- כאשר אין עננים:

(יא) **וְאֵל אֲצִילֵי הַחֲשׁוּבִים** שבבני **יִשְׂרָאֵל** היינו אהרון וכו' **לֹא שָׁלַח ה' יָדוֹ** לרעה (על כך שראו גילוי מכוון ה', ומכיוון שעלו להר) שהרי כך צוות אותם ה' **וַיַּחֲזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ** הם לקחו אתם להר את זבח השלמים כדי שיוכלו לכרות ברית עם האלהים (חלק מהקרבת עולה לה', וחלק הם אוכלים. וכבר ראינו בעבר כמה דוגמאות שבהם כריתת ברית נעשית דווקא ע"י אכילה): **ס**

(יב) **וַיֹּאמְרוּ יְדֹד אֵל מֹשֶׁה** לאחר שהגיע עם אהרון וכו' לגובה מסוים **עָלָה אֵלַי** אתה **הַהָרָה וְהִיָּה שָׁם וְאַתָּנָה** ואני אתן **לְךָ אֶת לַחַת הָאָבֶן** לוחות של אבן שכתוב עליהם **וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי** (על הלוחות) **לְהוֹרֹתֶם** כדי שידעו בניי מה לעשות. ומכיוון שאת פרשת משפטים משה כבר כתב, יש להניח שמה שה' כתב על הלוחות זה את עשרת הדברות:

(יג) **וַיִּקַּם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֶׁעַ מִשְׁרָתוֹ** הלך כדי ללוותו, אך **וַיַּעַל מֹשֶׁה בלבד אֵל הַר הָאֱלֹהִים** מהיכן הגיע לכאן יהושע? אלא שהוא בעצמו היה אחד משבעים הזקנים:

(יד) ולפני שעלה- **וְאֵל שִׁבְעִים הַזְּקֵנִים אָמַר** משה **שָׁבוּ לָנוּ בָּזָה** חכו לנו (לי וליהושע) **כֹּאֵן עַד אֲשֶׁר נָשׁוּב אֵלֵיכֶם וְהִנֵּה אַהֲרֹן וְחֹוּר** (שגם הוא משבעים הזקנים) **עִמָּכֶם מִי בַעַל דְּבָרִים** מי שיש לו בעיה מסוימת- **יִגָּשׁ אֵלֵיכֶם**:

(טו) **וַיַּעַל מֹשֶׁה אֵל הַהָר וַיַּכֶּס הָעָנָן אֶת הַהָר**: כעת יש כאן בעצם כמה דרגות: במעלה ההר (אך עדיין לא בראשו) עומד משה. מתחתיו- עומד יהושע. ומתחתיו עומדים אהרון, נדב, אביהוא ועוד 69 זקנים (כי יהושע נמצא מעליהם). ומתחתיהם (או בשווה אליהם- אם הזקנים ירדו לעם) נמצא העם.

(טז) **וַיִּשְׁכַּן כְּבוֹד יְדֹד עַל הַר סִינַי וַיַּכְסֶהוּ הָעָנָן** את ההר **שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא ה' אֵל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הָעָנָן**: ובמשך ששת הימים משה מתכונן ומתקדש לקראת העליה.

(יז) **וּמִרְאֵה כְבוֹד יְדֹד כְּאֵשׁ אֲכַלֶּת שׁוֹרֶפֶת בְּרֹאשׁ הַהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל**:

(יח) **וַיָּבֵא מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי בְּתוֹךְ הָעָנָן וַיַּעַל אֵל רֹאשׁ הַהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה**: פ שאלו הילדים: מה אכל משה בימים אלו, ומה אכל יהושע? וענו: משה מן הסתם לא היה צריך לאכול ולישון משום שהיה במחיצתו של ה', ויהושע אכל (אולי) מן- כמו שאר בניי.

פרשת תרומה

פרק כה

(א) כעת, כאשר משה נמצא בהר, יאמר לו ה' את פרשת תרומה: **וידבר ידוד אל משה לאמר:**
(ב) **דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה** "גבאי הצדקה" יקחו תרומה מבניי מאת כל איש אשר ידבנו לבו והם יקחו רק מאיש שירצה לתת, רק ממנו תקחו את תרומתי:

(ג) ומה אפשר לתרום? **וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב או וכסף או ונחשת:**
(ד) **ותכלת צמר צבוע בצבע תכלת המופל מחילזון מסוים, וארגמן או צמר צבוע בצבע אדום כהה, ותולעת שני או צמר צבוע בצבע שני- אדום בזהק המופק מתולעת מסוימת, ושש או חוטי פשתן לבנים, ועזים או חוטים הטויים מצמר עזים:**
(ה) **ועלת אילים מאדמים או עורות אילים (כבשים זכרים) שצבעת אותם באדום, ועלת תחשים או עורות של חיה הנקראת תחש (עורות יפים ומנומרים- עם כתמים), ועצי שטים או עצי שיטה:**
(ו) **שמן למאור או בשמים לשמן המשחה** זהו השמן שאתו מושחים את כלי המשכן, אתו מושחים מלך וכד', או בשמים ולקטרת הסמים שיקטירו במשכן:
(ז) **אבני שהם או אבנים טובות ואבני מלאים** אלו אבנים טובות שעשויים למלא אתם מקומות מסוימים (כגון חושן) **לאפד ולחשן** אלו חלק מבגדי הכהן:
(ח) **ועשו לי בניי מקדש ושכנתי בתוכם** משום שהמשכן יהיה בתוך בניי- אזי אשרה את שכנתי בתוכם:
(ט) **ומהיכן משה ידע איד להכין את כל הכלים וכד'?** **כלל אשר אני מראה אותך כל מה שאני (ה') אראה לך: את תבנית צורת המשכן ואת תבנית צורת כל כליו וכן וכך תעשו בניי: ס**

הארות

(י) **ועשו ארון מ עצי שטים** אשר מידותיו הן: **אמתים** שתי אמות **וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו** גובהו:
(יא) **וצפית אתו זהב טהור נקי, ללא סייגים, מבית מבפנים (מתוך הארון) ומחוץ תצפנו ועשית עליו זר זהב** כמו כתר סביב:
(יב) **ויצקת תתיך זהב ותעשה לו ארבע טבעות זהב ונתתה אותם על ארבע פעמתי פינותיו, ויהיו מסודרות כך:** ושתי טבעות על צלעו האחת ושתי טבעות על צלעו השנית:
(יג) **ועשית בדי ענפים מ עצי שטים וצפית אתם זהב וכאן לא נאמר "מבית ומחוץ" מכיוון שאי אפשר לצפות מקלות מבפנים, אלא מבחוץ בלבד:**
(יד) **והבאת את הבדים בטבעת בתוך הטבעות הנמצאות על צלעת הארון והם ישמשו לשאת את הארון בהם בבדים** אלו:
(טו) **בתוך טבעת הארון יהיו הבדים לא יסרו לא יוצאו הבדים ממנו מן הטבעות:**
(טז) **ונתת אל תוך הארון את לוחות העדת** אלו לוחות הברית **אשר אתן אליך:**
(יז) **ועשית כפרת (פירוש: כיסוי) זהב טהור אמתים וחצי ארפה ואמה וחצי רחבה** וכך היא תוכל לכסות בדיוק על הארון שמידותיו זהות (לעיל פסי י'):
(יח) **ועשית שנים כרבים דמויות (ולא פירש הכתוב באילו דמויות מדובר) זהב מקשה גוש אחד תעשה אתם, ויצאו משני קצות הכפרת:**
(יט) **ועשה כרוב אחד מקצה מזה של הכפורת וכרוב אחד מקצה מזה של הכפורת (ובא להשמיענו שלא יעשה את שני הכרובים מקצה אחד, כמו שהיה אולי אפשר להבין מהפסוק הקודם) מן מתוך הכפרת תעשו את הכרבים דהיינו שצריכים הכרובים להיות מקשה אחת יחד עם הכפורת ויוצאים משני צדדיו על שני קצותיה של הכפורת:**
(כ) **והיו הכרבים פרשי כנפים למעלה כך שיהיו סככים עושים צל בכנפיהם על הכפרת ופניהם של הכרובים יהיו איש אל אחיו הכוונה:** יעמדו אחד מול השני, אך לא יסתכלו אחד אל השני, אלא אל הכפרת יהיו פני הכרבים ויסתכלו כלפי מטה:
(כא) **ונתת את הכפרת על הארון מלמעלה כך שתכסה את הארון היטב ובדיוק ואל תוך הארון תתן את לוחות העדת אשר אתן אליך:**
(כב) **ונועדתי ואתוועד (ואתראה) לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרבים אשר על ארון העדת את כל אשר אצוה אותך כדי שתצוה אל בני ישראל: פ**

השלחן

- (כג) וְעִשִׂיתָ שֶׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמֹתִים אָרְכוֹ וְאִמָּה רְחִבּוֹ וְאִמָּה וְחֲצֵי קִמְתּוֹ גֹבְהוּ שֶׁל הַשֶּׁלְחָן זֶה לְגֹבְהוֹ שֶׁל הָאָרוֹן:
(כד) וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טְהוֹר וְעִשִׂיתָ לוֹ זָרָהב סָבִיב כְּמוֹ לָאָרוֹן:
(כה) וְעִשִׂיתָ לוֹ לְשֶׁלְחָן מִסְגֶּרֶת בְּגֹדֶל טַפַּח טַפַּח סָבִיב, וְמָה שֶׁכְּתַבְתִּי בְּפִסֵּי הַקּוּדֵם וְעִשִׂיתָ זָרָהב הַכּוּוֹנָה הִיטָה לְעִשׂוֹת זָרָהב- לְמִסְגֶּרֶתוֹ בְּעֹבֵי טַפַּח סָבִיב:
(כו) וְעִשִׂיתָ לוֹ אַרְבַּע טַבְעוֹת זָהָב וְנִתְּתָ אֵת הַטַּבְעוֹת עַל אַרְבַּע הַפָּאֵת הַקְּצוּוֹת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו:
(כז) אֲדָךְ הַטַּבְעוֹת לֹא יִהְיוּ עַל הַמִּסְגֶּרֶת, אֲלֵא לְעִמַּת מִמּוֹל הַמִּסְגֶּרֶת תִּהְיֶינָה הַטַּבְעוֹת וְתִפְקִידֵם הוּא לִהְיוֹת לְבִתִּים לְבָדִים לְבִדֵי הָאָרוֹן, כְּדִי שִׁיחִיָּה אֲפֹשֶׁר לְשִׂאת אֵת הַשֶּׁלְחָן:
(כח) וְעִשִׂיתָ אֵת הַבָּדִים שֶׁאַתֶּם אֹתָהּ אֲמֹר לְשִׂאת אֵת הַשֶּׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְנִשָּׂא בָם אֵת הַשֶּׁלְחָן:
(כט) וְעִשִׂיתָ קַעֲרֹתָיו שִׁבְהֵם שָׁמַיִם אֵת הַלֶּחֶם וְכִפְתִּיו (לֹא מוֹזְכָר כֹּאן לְשֵׁם מָה צָרִיכִים כְּפוֹת) וְקִשׁוֹתָיו מֵעֵין מִקְלוֹת שְׁעִלֵיהֶם שָׁמַיִם אֵת הַלֶּחֶם וּמִנְקִיתָיו מֵעֵין מִדְּפִים גְּדוֹלִים שֶׁלְתוֹכָן מוֹשַׁחלוֹת הַקְּשׁוּוֹת, אֲשֶׁר יִסָּךְ בָּהֶן (מוֹסֵב עַל הַקְּשׁוּוֹת) כֹּאשֶׁר שָׁמַיִם לֶחֶם עַל הַקְּשׁוּוֹת- יוֹצֵא אִיפּוֹא שֶׁהַקְּשׁוּוֹת הֵן כְּמוֹ סִכֵּךְ עַל הַלֶּחֶם שֶׁתַּחְתִּיהֶן, זָהָב טְהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם אֵת כָּל הַכְּלִים הָאֵלֶּה:
(ל) וְנִתְּתָ עַל הַשֶּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים וְנִקְרָא כֵךְ מִשׁוֹם שֶׁהוּא נִמְצָא לְפָנַי לְפָנַי ה' תְּמִיד: פ

הַמְּנוֹרָה

- (לא) וְעִשִׂיתָ מְנוֹרַת זָהָב טְהוֹר מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה הַמְּנוֹרָה כּוֹלָה, דְּהֵיִינוּ: יִרְכָה הַתַּחְתִּית שֶׁל הַמְּנוֹרָה וְקָנָה הַקְּנָה הָאֲמֻצְעִי גְבִיעִיָּה קִישׁוֹט בְּצוֹרֶת גְּבִיעַ כְּפֹתְרִיָּה קִישׁוֹט בְּצוֹרֶת עֵיגוֹל וּפְרָחִיָּה קִישׁוֹט בְּצוֹרֶת פֶּרַח מִמְּנָה יִהְיוּ כָל אֵלֶּה הַמְּנוֹיִים לְעִיל- יִהְיוּ מִקְשָׁה אַחַת עִם כָּל גּוֹף הַמְּנוֹרָה:
(לב) וְשִׁשָּׁה קָנִים יִצְאִים מִצְדֵּיָּהּ שֶׁל הַמְּנוֹרָה (שֶׁהַקְּנָה הָאֲמֻצְעִי נִקְרָא מְנוֹרָה) שְׁלֹשָׁה קָנֵי מְנוֹרָה מִצְדֵּה הָאֶחָד וְשְׁלֹשָׁה קָנֵי מְנוֹרָה מִצְדֵּה הַשֵּׁנִי:
(לג) שְׁלֹשָׁה גְּבָעִים מְשֻׁקְדִים עִם עֵיטוֹרִים בְּצוֹרֶת שְׁקָדִים נִמְצָאִים בְּקָנָה הָאֶחָד וְכֵן כְּפֹתֵר אֶחָד וּפֶרַח אֶחָד וְשְׁלֹשָׁה גְּבָעִים מְשֻׁקְדִים בְּקָנָה הָאֶחָד הַשֵּׁנִי, וְכֵן כְּפֹתֵר וּפֶרַח כֵּן כֵךְ תַּעֲשֶׂה לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיִּצְאִים מִן הַקְּנָה הָאֲמֻצְעִי שֶׁנִּקְרָא הַמְּנָרָה:
(לד) וּבְמְנָרָהּ וּבְקָנָהּ הָאֲמֻצְעִי בְּעִצְמוֹ יִהְיוּ אַרְבָּעָה גְּבָעִים מְשֻׁקְדִים (וְלֹא שְׁלוֹשָׁה) בְּנוֹסֵף לְכְפֹתְרִיָּה וּפְרָחִיָּה (כְּדֹאֵי לְשֵׁם לֵב בְּצִיּוֹר שֶׁגַם בְּקָנָה הָאֲמֻצְעִי יֵשׁ שְׁלוֹשָׁה גְּבָעִים כְּמוֹ בְּשֵׁאר הַקָּנִים, וְהַגְּבִיעַ הַרְבִּיעִי שֶׁמְדוֹבֵר עֲלָיו כֹּאן נִמְצָא קְרוֹב לִירְכָה שֶׁל הַמְּנוֹרָה):
(לה) מִלְבַּד כְּפֹתֵר אֶחָד הַנִּמְצָא בְּכָל קָנָה וְקָנָה, יִהְיֶה עוֹד כְּפֹתֵר נוֹסֵף בְּכָל קָנָה וְקָנָה, וּמִיְקוּמוֹ: וְכְפֹתֵר אֶחָד יִהְיֶה תַחַת בְּתַחְתִּית שְׁנֵי הַקָּנִים הַיּוֹצֵאִים מִמְּנָה מִן הַמְּנוֹרָה, וְכְפֹתֵר נוֹסֵף יִהְיֶה תַחַת שְׁנֵי הַקָּנִים הַנוֹסְפִים הַיּוֹצֵאִים מִמְּנָה וְכְפֹתֵר נוֹסֵף יִהְיֶה תַחַת שְׁנֵי הַקָּנִים הָאֲחֵרוֹנִים הַיּוֹצֵאִים מִמְּנָה לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיִּצְאִים מִן הַמְּנָרָה:
(לו) כְּפֹתְרֵיהֶם הַכְּפֹתְרוֹתִים שְׁעִלֵיהֶם דּוֹבֵר כַּעַת וְקִנְתָם וְקִנֵּי הַמְּנוֹרָה- מִמְּנָה מִהַקְּנָה הָאֲמֻצְעִי יִהְיוּ יָצְאוּ כָּלָה מִקְשָׁה אַחַת זָהָב טְהוֹר:
(לז) וְעִשִׂיתָ אֵת נִרְתִּיָּה כְּלֵי קִיבּוֹל שְׁבוּ תוֹכָל לְשֵׁים שֶׁמֶן וְלִהְדָלִיק נְרוֹת- שְׁבָעָה, וְהֵעֲלָהּ וְכֹאשֶׁר יִדְלִיקוּ אֵת נִרְתִּיָּה וְהָאִיר הָאֹר (הָאֵשׁ) עַל עֵבֶר פְּנִיָּה הַנְּרוֹת יֵאִירוּ כּוֹלֵם כְּלִפֵּי פָנִים- כְּלִפֵּי הַנֵּר הָאֲמֻצְעִי:
(לח) וּמִלְקָחִיָּה (מִלְקָחִיָּים) בְּאֲמֻצְעוֹתֵם מוֹצִיאִים אֵת הַפְּתִילוֹת שֶׁדִּלְקוּ בְיוֹם הָאֲתָמוֹל וּמִחֲתִתִּיָּה מֵעֵין כְּפִיּוֹת שְׁבֵאֲמֻצְעוֹתֵן מִנְקִים אֵת הַמְּקוֹם שְׁבוּ שָׁמַיִם אֵת הַשֶּׁמֶן, וְכִלִּים אֵלּוּ יִהְיוּ עֹשׂוֹיִים זָהָב טְהוֹר:
(לט) כְּפֹר מִידַת מִשְׁקַל גְּדוֹלָה זָהָב טְהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֵת הַמְּנוֹרָה אֵת יַחַד עִם כָּל הַכְּלִים הָאֵלֶּה מִלְקָחִיָּה וּמִחֲתוֹתֶיהָ- הֵם בְּכָלֵל כְּכֹר הַזֶּהָב:

(מ) ואיך משה ידע בדיוק באיזה צורה לעשות וכדו' **וְרָאָה** לפי מה שה' מראה לו **וַעֲשֵׂה בְּתַבְנִייתָם** בצורתם **אֲשֶׁר אֵתָהּ מְרָאָה** אשר אני מראה לך **בְּהָרִ: ט**

פרק כו

יריעות המשכן

הקדמה קצרה: ישנם 4 סוגי יריעות המכסות את המשכן:

1. יריעות המשכן (פס' א' - ו').
2. יריעות העזים (פס' ז' - י"ג).
3. מכסה מעורות אילים מאדמים (פס' י"ד).
4. מכסה מעורות תחשים (פס' י"ד).

(א) **וְאֵת יְרִיעוֹת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה תַכְיִן עֶשֶׂר יְרִיעוֹת** (יריעה הנה חתיכת בד גדולה) ויריעות אלה תכין מ **שֵׁשׁ** פשתן לבן **מִשְׁזָר** שזור (שהרי סתם כך פשתן הוא דק מאוד, וכדי שיהיה אפשר להשתמש בו צריך לארוג אותו קודם) וצמר צבוע **תְּכַלֵּת** וצמר צבוע **אֲרָגְמֵן** אדום כהה וצמר צבוע **תִּלְעַת שָׁנִי** אדום בוהק, ותארוג עליהם דמויות **כְּרָבִים** ותעשה זאת **מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב** וזוהי מלאכת מחשבת, שצריך לחשוב היטב כיצד לעשותה, ואין כל אחד יכול לעשות כן אלא אנשי מקצוע מיוחדים **תַּעֲשֶׂה אֹתָם:**

(ב) מהן המידות של היריעות? **אֲרָךְ הִירִיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וָעֶשְׂרִים בָּאַמָּה** 28 אמות ו**רְחֵב אֶרְבַּע בָּאַמָּה** 4 אמות, אלו הן המידות של היריעה האחת, וכן תעשה **מִדָּה אֶחָת** אותה מידה **לְכָל הִירִיעוֹת:**

(ג) **חֲמִשׁ מִתּוֹךְ עֶשֶׂר הִירִיעוֹת תִּהְיֶינָה חִבְרוֹת מִחוּבְרוֹת אִשָּׁה אֶל אֶחָתָהּ** אחת אל השניה ו**חֲמִשׁ יְרִיעוֹת** תהיינה **חִבְרוֹת** מחוברות **אִשָּׁה אֶל אֶחָתָהּ** אחת אל השניה:

(ד) **וַעֲשִׂיתָ לְלֵאָה מִצְמֵר הַצְּבוּעַ תְּכַלֵּת עַל שְׁפַת הִירִיעָה הָאֶחָת** מתוך חמש היריעות המחוברות **מִקְצֵה בִּקְצֵה** בקצה **בַּחֲבֵרַת** של היריעות המחוברות **וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשִׁפְתֵי הִירִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֵּרַת הַשְּׁנִיית וְאִזּו יִהְיוּ שְׁתֵּי יְרִיעוֹת גְּדוּלוֹת** (אשר כל אחת מורכבת מחמש יריעות קטנות יותר) אשר בקצה של כל אחת מהן יהיו 50 לולאות מתכלת:

(ה) **חֲמִשִּׁים לְלֵאָה תַּעֲשֶׂה בִּירִיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לְלֵאָה תַּעֲשֶׂה בִּקְצֵה הִירִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֵּרַת הַשְּׁנִיית וַיְהִיו מִקְבִּילֹת הַלְּלֵאָה** שבשתי היריעות **אִשָּׁה אֶל אֶחָתָהּ** אחת מול השניה:

(ו) **וַעֲשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קְרָסִי וְזֵהוּ וְחִבְרַתָּהּ אֶת הִירִיעוֹת עִיִּי הַלּוֹלָאוֹת אִשָּׁה אֶל אֶחָתָהּ בְּקְרָסִים** ועי"י זה **וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד** יריעות המשכן יהיו מחוברות יחד: יוצא איפוא שיש לנו כעת יריעה אחת ארוכה, אשר רוחבה הוא 28 אמות **וְאֵרְכָה הוּא 40 אֲמוֹת** (4 אמות כפול 10 יריעות) **פ**

(ז) **וַעֲשִׂיתָ יְרִיעוֹת הַעֲשׂוֹיֹת מִצְמֵר שֶׁל עֲזִים** כדי שיהיו **לְאָהֵל עַל יְרִיעוֹת הַמִּשְׁכָּן, עֲשִׂיתִי עֲשָׂרָה אֶחָד עֶשְׂרֵה יְרִיעוֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם:**

(ח) **אֲרָךְ הִירִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה** שלושים אמות ו**רְחֵב אֶרְבַּע בָּאַמָּה** 4 אמות **הִירִיעָה הָאֶחָת** (הרוחב כאן זהה לרוחב יריעות המשכן) **מִדָּה אֶחָת** תהיה **לְעֲשִׂיתִי עֲשָׂרָה יְרִיעוֹת:**

(ט) **וְחִבְרַתָּהּ אֶת חֲמִשׁ הִירִיעוֹת** מתוך ה-11 **לְבַד וְאֵת שֵׁשׁ הִירִיעוֹת** האחרות **לְבַד** [ואם כן, כעת יש לנו שתי יריעות שאם נחבר אותן יחדיו יהיה גודלן: 30 אמה ברוחב, 44 אמה באורך-(4 אמות כפול 11 יריעות). זאת אומרת שיריעות העזים גדולות מיריעות המשכן: **בְּרוּחֵב** בשתי אמות- 28 מול 30, **וּבְאֹרֶךְ** בארבע אמות- 40 מול 44. כעת נתייחס רק למידת **הָאֹרֶךְ**: את יריעות העזים יפרשו מעל יריעות המשכן, ואז יהיו גדולות ממנה בארבע אמות, כאשר: שתי אמות (חצי יריעה)- שהרי רוחב יריעה אחת הוא ארבע אמות) יהיו בסוף המשכן (לקמן פס' י"ב) ושתי אמות (חצי יריעה) יהיו בצד הקדמי של המשכן. מה צריך לעשות עם עודף זה? **וְכַפַּלְתָּ אֶת חֲצֵי הִירִיעָה הַשְּׁשִׁית אֶל מוֹל פְּנֵי הַכְּנִיסָה** של **הָאָהֵל** שהיתה מצד מזרח. את שתי האמות הנותרות מלפנים- תכניס (תכפול) אל מתחת ליריעות המשכן, כך שיריעות העזים יכסו את יריעות המשכן היטב:

(י) **וַעֲשִׂיתָ חֲמִשִּׁים לְלֵאָה** (ולא כתוב ממה הן צריכות להיות עשויות, ואולי צריכות להיות העזים עצמן) **עַל שְׁפַת הִירִיעָה הָאֶחָת הַקִּיצוֹנָה בַּחֲבֵרַת וְחֲמִשִּׁים לְלֵאָה עַל שְׁפַת הִירִיעָה הַחֲבֵרַת הַשְּׁנִיית:**

(יא) **וַעֲשִׂיתָ קְרָסִי נְחֹשֶׁת** (ולא זהב) **חֲמִשִּׁים וְהִבַּאתָ אֶת הַקְּרָסִים בְּלֵאָה וְחִבְרַתָּהּ אֶת הָאָהֵל וְהָיָה אֶחָד** כמו ביריעות המשכן:

(יב) **וְסָרַח הָעֹדֵף** מה שנשאר **בִּירִיעוֹת הָאָהֵל חֲצֵי הִירִיעָה הָעֹדֵפֹת תִּסְרַח תִּגְרַר עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן** מצד מערב. (ועיין לעיל פס' ט'): **ט**

(יג) ובצדדי המשכן: (עיין לעיל בפס' ט') שם הסברנו שבאורך המשכן יש עודף של ארבע אמות ביריעות האהל על פני יריעות המשכן, וברוחב יש עודף של שתי אמות. כעת התורה תכתוב על הרוחב: **וְהָאֲמָה מִזָּה** מצד אחד **וְהָאֲמָה מִזָּה** מצד שני **בְּעֹדֵף בָּאֲרָךְ יְרִיעוֹת הָאָהֵל יִהְיֶה סְרוּחַ עַל צְדֵי הַמִּשְׁכָּן מִזָּה וּמִזָּה לְכַסּוֹת** את יריעות המשכן היטב:

(יד) **וְעָשִׂיתָ מִכְסָה לְאֵהָל כִּיסוּי לִירֵיעוֹת הָעֹזִים עֲרֵת אֵילִם מְאָדָּמִים הַצְּבוּעִים בַּצֶּבַע אָדוּם וּמִכְסָה עֲרֵת תְּחָשִׁים מְלַמְעָלָה מֵעַל מִכְסָה עוֹרוֹת הָאֵילִים הַמְאָדָּמִים: פ**

הַקְּרָשִׁים

(טו) **וְעָשִׂיתָ אֶת הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכַּן לְבִנְיַת הַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שֵׁטִים עֹמְדִים אֶחָד לַיָּד הַשְּׂנִי, וְלֹא שׁוֹכְבִים אֶחָד עַל הַשְּׂנִי: (טז) וּמִהֵן מִיָּדוֹת הַקְּרָשִׁים? עֵשֶׂר אַמּוֹת אַרְבָּע גֹּבֵה הַקְּרָשׁ וְחֲצֵי הָאֵמָה וְחֲצֵי הָאֵמָה רֹחַב הַקְּרָשׁ הָאֶחָד: (יז) שְׁתֵּי יָדוֹת הַיּוֹצְאוֹת מִלְּמַטָּה לְקְרָשׁ הָאֶחָד מִשְׁלֵבָת וְכִשְׁתִּסְתַּכֵּל עַל כָּל הַקְּרָשִׁים יַחֲדוּ זֶה יֵרָאֶה לְךָ כְּמוֹ שְׁלִבִים שֶׁל סוּלָם- שְׁבִין שְׁלֵב אֶחָד לְחִבְרוֹ יֵשׁ רוּחַ- כֵּךְ גַּם כֹּאן; בֵּין "יָד" לְ"יָד" יֵשׁ רוּחַ, וְהֵן יֵהְיוּ מְשׁוֹלְבוֹת אִשָּׁה אֶל אַחֲתָהּ כִּן תַּעֲשֶׂה לְכָל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן בְּמִדַּת הַקְּרָשִׁים וּבִיָּדוֹת:**

(יח) **וְעָשִׂיתָ אֶת הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכַּן עֲשָׂרִים קְרָשׁ לְפָאֵת לְצַד נֹגֵבָה תִּימָנָה צַד דְּרוֹם. וְנִקְרָא "תִּימָן" מִשׁוּם שֶׁכֹּאשֶׁר עוֹמְדִים עִם הַפְּנִים לְצַד מְזַרְחָ- אִזִּי צַד דְּרוֹם הוּא בִּימִין, וְ"תִימָן" לְשׁוֹן "יָמִין": מִכֹּאן יוֹצֵא לָנוּ שְׁאֹרֶךְ הַמִּשְׁכָּן בְּצַד הַדְּרוּמִי (וְכֵן הַצְּפוּנִי- לְקֶמֶן) הוּא 30 אַמָּה (אֵמָה וְחֲצֵי כְּפוֹל 20 קְרָשִׁים), וְגוֹבֵה הַמִּשְׁכָּן הוּא 10 אַמּוֹת. [זֹאת אוֹמַרְתָּ שֶׁכֹּאשֶׁר פָּרְשׁוּ אֶת יְרֵיעוֹת הַמִּשְׁכָּן (שְׁאוֹרֶכֶן הִיָּה 40 אַמָּה) מִמְּזַרְחָ לְמַעֲרָב (שֶׁהִיָּה 30 אַמָּה) אִזִּי נִשְׂאָרוֹ לָנוּ 10 אַמּוֹת- שֶׁזֶהוּ בְּדִיוֹק גּוֹבֵה הַמִּשְׁכָּן- אִזִּי יְרֵיעוֹת הַמִּשְׁכָּן כִּיסוּ בְּמִדּוּיק אֶת הַמִּשְׁכָּן. וּמִיְרֵיעוֹת הָעֹזִים שֶׁהֵיוּ פְּרוּשׁוֹת עֲלֵיהֶם בְּאֵמַת נִשְׂאָרוֹ עוֹד אַרְבַּע אַמּוֹת; שְׁתֵּי מֵהֶן נִשְׂאָרוֹ מֵאַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן, וְשְׁתֵּי מֵהֶן נִכְפְּלוּ תַּחַת יְרֵיעוֹת הַמִּשְׁכָּן "אֵל מוֹל פְּנֵי הָאֵהָל"- לְעִיל פְּסִי ט']**

(יט) **פְּסִי זֶה מְסַבֵּיר שְׁתֵּי הַיָּדוֹת שֶׁהֵיוּ תַּחַת כָּל קְרָשׁ נִכְנְסוּ לְאֵדְנֵי כֶּסֶף- כֵּךְ שֶׁהֵיוּ שְׁנֵי אֵדְנִים (לְשְׁתֵּי יָדוֹת) תַּחַת כָּל קְרָשׁ אֶחָד: וְאַרְבָּעִים אֵדְנֵי כֶּסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקְּרָשׁ כִּי צַד הַגִּיעוּ לְחִשְׁבוֹן זֶה? שְׁנֵי אֵדְנִים תַּחַת הַקְּרָשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו:**

(כ) **קוֹדֵם לְכֵן אִמְרָנוּ שֶׁבְּצַד דְּרוֹם הֵיוּ עֲשָׂרִים קְרָשִׁים, וְכַעַת כּוֹתֵבַת הַתּוֹרָה שֶׁגַּם וּלְצַלַּע הַמִּשְׁכָּן הַשְּׂנִית לְפָאֵת צְפוֹן הֵיוּ עֲשָׂרִים קְרָשׁ:**

(כא) **וְאַרְבָּעִים אֵדְנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֵדְנִים תַּחַת הַקְּרָשׁ הָאֶחָד וְשְׁנֵי אֵדְנִים תַּחַת הַקְּרָשׁ הָאֶחָד כְּמוֹ בְּצַד דְּרוֹם: עַד כֹּאן דִּיבְרָנוּ עַל צַד דְּרוֹם וְצְפוֹן שֶׁבְּכָל אֶחָד מֵהֶם הֵיוּ 20 קְרָשִׁים (דֵּהֵינּוּ אֹרֶךְ הַמִּשְׁכָּן הִיָּה 30 אַמָּה).**

(כב) **וּלְיָרְכָתָי וּבִקְצוֹת הַמִּשְׁכָּן לְכִיוּן יָמָה מֵעֵרֵב תַּעֲשֶׂה שְׁשֶׁה קְרָשִׁים בְּעֵלֵי מִידָה זֶהוּ לְאַחֲרֵים:**

(כג) **וְשְׁנֵי קְרָשִׁים נוֹסְפִים תַּעֲשֶׂה בְּצַד מֵעֵרֵב לְמִקְצַעַת בְּשִׁבְלֵי פִינּוֹת הַמִּשְׁכָּן בְּיָרְכָתָי בְּסוּפוֹ- מִצַּד מֵעֵרֵב: סֵה"כ בְּצַד מֵעֵרֵב הֵיוּ 8 קְרָשִׁים (דֵּהֵינּוּ רוּחַב שֶׁל 12 אַמּוֹת- אֵמָה וְחֲצֵי כְּפוֹל שְׁמוֹנֶה). [זֶה רֵק אוֹמֵר לָנוּ שֶׁאִם גּוֹבֵה הַמִּשְׁכָּן הוּא 10 אַמּוֹת וְרוּחַבוֹ הוּא 12 אַמּוֹת- אִזִּי $32 = 10 + 10 + 12$] יֵשׁ מִרְחָק שֶׁל 32 אַמּוֹת מִתַּחַתִּית הַמִּשְׁכָּן בִּקְצָה אֶחָד עַד תַּחַתִּית מִשְׁכָּן בִּקְצָה הַשְּׂנִי, וְזֶה אוֹמֵר שִׁירֵיעוֹת הַמִּשְׁכָּן (שְׁרוּחַבֵּן הִיָּה 28 אַמּוֹת) לֹא הִגִּיעוּ בְּצַדִּים עַד הַקְּרָקַע- אֵלָּא הֵיוּ מוֹרְמוֹת מֵעַל לְקְרָקַע שְׁתֵּי אַמּוֹת מְכַל צַד (מִשְׁא"כ מֵאַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן שְׁכָן הִגִּיעוּ עַד הַקְּרָקַע- לְעִיל פְּסִי י"ח). וְכֵן יְרֵיעוֹת הָעֹזִים- הָאֵהָל (שֶׁהִיָּה רוּחַבֵּן 30 אַמָּה) נִשְׂאָרוֹ תְּלוּיוֹת בְּאוֹיֵר אֵמָה מְכַל צַד (מִשְׁא"כ מֵאַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן- שֵׁם הֵיוּ סְרוּחוֹת שְׁתֵּי אַמּוֹת עַל הַקְּרָקַע- לְעִיל פְּסִי י"ח).**

(כד) **וְיֵהְיוּ הַקְּרָשִׁים תְּאֻמִּים שׁוּוּים, צְמוּדִים זֶה לְזֶה מְלֻמְטָה, וְיַחֲדוּ יֵהְיוּ תְּמִים וְשׁוּוּים- נִגְמָרִים בְּאוֹתוֹ גּוֹבֵה עַל רֹאשׁוֹ כֹּאשֶׁר שְׁנֵי קְרָשִׁים נִכְנְסִים אֶל הַטְּבַעַת הָאֶחָת וְהִיא מְחַבְּרַת אוֹתָם יַחֲדוּ, כֵּךְ זֶה בְּכָל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן, וְכֵן יֵהְיֶה לְשְׁנֵיהֶם פִּירוּשׁ: לְשְׁנֵי הַמִּקְצַעַת לְשְׁנֵי הַקְּרָשִׁים בְּצַד מֵעֵרֵב הַנִּמְצָאִים בִּקְצָה- יֵהְיוּ שְׁנֵיהֶם יַחְוֵבוּ בְּטַבַּעַת:**

(כה) **וְהֵיוּ בְּצַד הַמֵּעֵרֵבִי שֶׁל הַמִּשְׁכָּן שְׁמֹנֶה קְרָשִׁים וְאַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁשֶׁה עֲשָׂר אֵדְנִים, כִּי צַד? שְׁנֵי אֵדְנִים תַּחַת הַקְּרָשׁ הָאֶחָד וְשְׁנֵי אֵדְנִים תַּחַת הַקְּרָשׁ הָאֶחָד כֵּךְ לְכָל שְׁמוֹנֶת הַקְּרָשִׁים:**

(כו) **וְעָשִׂיתָ בְּרִיחִם מְקֻלוֹת אַרוּכִים מְעֵצֵי שֵׁטִים חֲמִשָּׁה בְּרִיחִים לְקְרָשֵׁי צַלַּע הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד מִצַּד דְּרוֹם:**

(כז) **וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחִם נוֹסְפִים לְקְרָשֵׁי צַלַּע הַמִּשְׁכָּן הַשְּׂנִית בְּצַד צְפוֹן וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחִם לְקְרָשֵׁי צַלַּע הַמִּשְׁכָּן לְיָרְכָתָי לְסוּף הַמִּשְׁכָּן, בְּצַד יָמָה מֵעֵרֵב:**

(כח) **וְהַבְּרִיחַ וְהַמְקֵל הַתֵּיכֵן הָאֲמֻצְעִי מִתּוֹךְ הַחֲמִשָּׁה יֵהְיֶה בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים (וְלֹא מִחוּצָה לָהֶם כְּמוֹ הַשָּׂרָר) וְהוּא יֵהְיֶה מְבָרַח עוֹבֵר מִן הַקְּצָה הָאֶחָד שֶׁל צַלַּע הַמִּשְׁכָּן אֶל הַקְּצָה הַשְּׂנִי. וְכֵךְ יֵהְיֶה בְּכָל אַחַת מִצַּלְעוֹת הַמִּשְׁכָּן (הַדְּרוּמִי, הַצְּפוּנִי וְהַמֵּעֵרֵבִי): תְּפִקֵּד הַבְּרִיחִים הוּא לְהַחְזִיק הַיֵּטֵב וְלַהֲדִק אֶת קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן זֶה לְזֶה.**

(כט) **וְאֵת הַקְּרָשִׁים שֶׁל הַמִּשְׁכָּן תַּצְפֶּה זָהָב וְאֵת טְבַעְתֵּיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב אֵילוֹ טַבַּעוֹת: בְּתֵים לְבְּרִיחִם הַטְּבַעוֹת שֶׁהֵיוּ "בְּתֵים" לְמְקֻלוֹת הַבְּרִיחִים וְצִפִּיתָ גַּם אֶת הַבְּרִיחִים (שֶׁעֲשׂוּים מְעֵצֵי שֵׁטִים) זָהָב:**

(ל) **וְהִקְמַתְּ אֶת הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁפָּטוֹ בְּדִיוֹק כְּמוֹ אֲשֶׁר הָרְאִיתָ הָרְאִיתָ לְךָ בְּהָר: ס**

הפרוכת

(לא) **ועשית פרכת** כעין וילון (כמו בארון קודש שבביה"כ) העשויה מצמר הצבוע **תכלת וארגמן** אדום כהה **ותולעת שני** אדום בהיר ובוהק **ושש** פשתן לבן **משזר** שזור וקלוע **מעשה חשב יעשה אתה** צריך לעשות את הפרוכת אדם אומן, ויארוג בה דמויות **פְּרָבִים**:

(לב) **ונתתה אתה על ארבעה עמודי שטים מצפים זהב וזיהם זהב** לעמודים אלו יהיו וזים (בשונה לעמודים שסביב למשכן) כדי שעל וזים אלו יוכלו לתלות את הפרוכת, ועמודים אלו יעמדו **על ארבעה אדני כסף** ולא על שמונה כמו אצל עמודי המשכן:

(לג) **ונתתה את הפרכת תחת הקרסים** לעיל למדנו שהיריעות הראשונות המכסות את המשכן נקראות "יריעות המשכן". אורכן היה 40 אמות ורחבן היה 28 אמות. כעת נתייחס ל40 האמות; 40 האמות האלו היו פרושות מצד מזרח (ששם פתח האהל) כלפי צד מערב (לאורך 30 אמה) ואז היו יורדות על אחורי המשכן והיו מכסות אותו בעוד 10 אמות (וכן היה גבהו). יוצא לנו אפוא, שהקרסים שחיברו בין שתי היריעות (שכל אחת באורך 20 אמה) היו רחוקות 10 אמות מצד מערב, ובדיוק מתחתיהם היתה פרוסה הפרוכת. מאחורי פרוכת זו יהיה קדש הקדשים (שגבהו 10 אמה, וכן ארכו) **והבאת שמה מבית לפרכת** לתוך המשכן בעומק **את ארון העדות והבדילה הפרכת לכם** תפקידה הוא להבדיל **בין הקדש ובין קדש הקדשים**:

(לד) **ונתת את הכפרת על ארון העדת בקדש הקדשים**:

(לה) **ושמת את השלחן מחוץ לפרכת ב"קדש"** **ואת המנרה נכח מול השלחן והמנורה תהיה על צלע המשכן תימנה** דרומה **והשלחן תתן על צלע צפון**:

(לו) **ועשית מסך כיסוי גם לפתח האהל** מצד מזרח **תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר מעשה רקם** קל יותר ממעשה חשב, ועל פרוכת המסך אין צריך לרקום כרובים:

(לז) **ועשית למסך את המסך תתלה על חמשה עמודי שטים** (ולא ארבעה כמו אצל הפרוכת) **וצפית אתם זהב וזיהם זהב ויצקת להם חמשה אדני נחשת** (ולא כסף כמו אצל הפרוכת): **ס**

פרק כז

מזבח הנחשת

(א) **ועשית את המזבח הכוונה כאן למזבח העולה הנמצא מחוץ למבנה המשכן עצמו אך עדיין בתוך חצרו עצי שטים חמש אמות ארך וחמש אמות רחב רבוע יהיה המזבח, ושלש אמות קמתו** גובהו:

(ב) **ועשית קרנתיו על ארבע פנתיו של המזבח ממנו מתוכו-מקשה אחת** (ולא מחוברות לו מבחוץ) **תהינן קרנתיו וצפית אתו נחשת**:

(ג) כעת יכתבו כאן 5 כלים שיש צורך בהם למזבח: **ועשית סירתיו** (צורת רבים של "סיר") ולשם מה צריכים סירים? כדי **לדשנו** להסיר מהמזבח את הדשן המצטבר עליו (הדשן הוא אפר מהבהמות והעצים שנשרפו עליו) ולשים את הדשן בסירים **ויעיו** איך יקחו מהמזבח את הדשן כדי לשומו בסירים: ע"י יעים (כעין יעה של ימינו אך עם זרוע ארוכה יותר) **ומזרקתיו** מלשי מזרק, ותפקידו הוא לזרוק את דם הקורבנות על קיר המזבח **ומזלגתיו** כעין מזלג ארוך שבאמצעותו יהפכו את בשר הקורבנות על המזבח כדי שישרפו היטב **ומחתתיו** כלי שאיתו יקחו גחלים כדי להקטיר קטורת, **לכל** ואת כל **כליו תעשה נחשת** ולא מצופים נחושת כמו המזבח:

(ד) **ועשית לו מכבד מלשי כברה- נפה, ובנפה יש רשת מעשה רשת נחשת ועשית על הרשת ארבע טבעת נחשת על ארבע קצותיו**:

(ה) **ונתתה אתה את הרשת תחת פרכב המזבח** היה זה פס בולט מעט מסביב למזבח, ועמד בחצי גובה המזבח, אז את הרשת תתן תחת כרכוב זה **מלמטה והיתה הרשת עד חצי המזבח** שהכרכוב היה בחצי המזבח:

(ו) **ועשית בדים מקלות ארוכים למזבח בדי עצי שטים וצפית אתם נחשת**:

(ז) והובא את בדין בטבעת שעל הרשת והיו הבדים על שתי צלעות המזבח בשאת כאשר ישאו אתו:
(ח) נבוב חלול לחת תעשה אתו הכוונה שלא תעשה את המזבח גוש של עצי שיטים שמידותיו הן 5 אמות אורך וכן רוחב וכו', אלא יהיו לוחות שיצרו מסגרת בגודל זה ובפנים יהיה חלול. חלל זה ימלאו בעפר ועליו יקריבו קורבנות.
פֶּאֶשֶׁר הָרְאָה אֶתֶּךָ ה' בָּהָר כִּן יַעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ס

חצר המשכן

(ט) ועשית את חצר המשכן לפאת לצד נגב תימנה צד דרום קלעים יריעות לחצר עשויות שש פשתן משזר שזור מאה באמה ארץ לפאה האחת לפאת דרום:
(י) ועל מה יעמדו הקלעים? ועמדו עשרים הקלעים יעמדו על 20 עמודים (זאת אומרת שיהיה עמוד אחד על כל 5 אמות) ואדניהם עשרים ארץ לכל עמוד עשוי מ נחשת ווי העמדים וחשקיהם כסף גם הוויים וגם החישוקים מטרתם היא להדק ולתלות את הקלעים עליהם:
(יא) וכן לפאת צד צפון בארץ זהו אורך המשכן קלעים יריעות מאה ארץ ועמדו עשרים ואדניהם עשרים נחשת ווי העמדים וחשקיהם כסף:
(יב) ורחב החצר לפאת ים מערב קלעים חמשים אמה עמדיהם עשרה (עמוד אחד על כל 5 אמות) ואדניהם עשרה:
(יג) ורחב החצר לפאת קדמה מזרחה חמשים אמה:
(יד) אך שונה הוא צד מזרח משאר הצדדים, שבו הפתח כדי להכנס למשכן, ואינו יכול להיות סגור כשאר הצדדים, לכן יחלקו אותו לשלושה חלקים: שני חלקים משני הצדדים - כל אחד באורך 15 אמה, ובאמצע (אך לא באותה שורה עמהם) עוד 20 אמה (סה"כ 50 אמה כמו בצד מערב) וחמש עשרה אמה קלעים לכתף לצד אחד עמדיהם שלשה (עמוד לכל 5 אמות) ואדניהם שלשה:
(טו) ולכתף השנית חמש עשרה קלעים עמדיהם שלשה ואדניהם שלשה:
(טז) ולשער לפתח הכניסה של החצר תעשה מסך עשרים אמה ויהיה עשוי תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר מעשה רקם, עמדיהם ארבעה (אחד על כל חמש אמות) ואדניהם ארבעה:
(יז) כל עמודי החצר סביב (סה"כ 40 עמודים) מחשקים כסף ווייהם כסף ואדניהם נחשת:
(יח) ארץ החצר מאה באמה ורחב חמשים מול בחמשים וקמה גובה העמודים חמש אמות היריעות יהיו עשויות שש משזר ואדניהם נחשת:
(יט) לכל את כל פלי המשכן בכל עבדתו וכל יתדתיו וכל יתדת החצר נחשת גם את יריעות המשכן וגם את יריעות החצר חיצון באמצעות יתדות מנחושת התקועים באדמה, כדי שרוח לא תעליף אותם: ס

פרשת תצוה

(כ) פונה ה' ואומר למשה: **וְאַתָּה תְצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ וַיְבִיאוּ אֵלַיךָ שֵׁמֶן זֵית זָךְ טהור כְּתִישׁ לְמֵאוֹר לְהַעֲלֹת לַהֲדַלִּיק נֵר, תְּמִיד שֶׁתְּמִיד הַנְּרוֹת יִדְלְקוּ (ובסמוך יתבאר שה"תמיד" האמור כאן הוא בלילה בלבד - שתמיד ידלק בלילה) ושתמיד יביאו אליך, שכן שמן הוא דבר שמתכלה ומדי פעם יצטרכו להביא שמן נוסף:**
(כא) **בְּאֵהָל מוֹעֵד בְּאוֹהֶל שֵׁשׁ יוֹוֶעַד (יפגש) ה' עם משה מִחוּץ לַפְּרֶכֶת אֲשֶׁר עַל לִפְנֵי אַרְוֹן הָעֵדוּת שֶׁם יַעֲרֹךְ יִסְדֵּר אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבְנָיו אֶת הַמְּנוֹרָה שֶׁתְּדַלֵּק מֵעֵרֵב עַד בֶּקֶר לִפְנֵי יָדוֹד חֻקֵּת עוֹלָם לְדֹרֹתֶם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְנֵי יִשְׂרָאֵל יְבִיאוּ אֶת הַשֶּׁמֶן תְּמִיד: ס**

פרק כח

(א) **וְאַתָּה הִקְרַב אֵלַיךְ אֶת אֶהְרֹן אַחִיךָ וְאֶת בְּנָיו אִתּוֹ מֵתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֵנוּ לַהַפּוֹךְ אוֹתוֹ לַהֲיִוֹת כַּהֵן (משרת) לִי אֶהְרֹן נָדָב וְאַבְיָהוּא אֲלֵעָזָר וְאַיִתְמָר בְּנֵי אֶהְרֹן:**
(ב) **וְעָשִׂיתָ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ בְּגָדִים שְׁלֹבָשִׁים אוֹתָם בְּזִמְנָן עֲבוֹדַת הַקּוֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אַחִיךָ וּבְגָדִים אֵלוּ יִהְיוּ לְכַבֹּד וּלְתִפְאֳרָת מְכִיּוּן שֶׁהוּא אִישׁ מְכֻבָּד הוּא גַם צָרִיךְ לְהִתְלַבֵּשׁ בְּבְגָדִים מְכֻבָּדִים:**
(ג) **וְאַתָּה מֹשֶׁה תִּדְבָר אֶל כָּל אַנְשֵׁי חֲכָמֵי לֵב יִרְאֵי שָׁמַיִם וְגַם יוֹדְעִים לַעֲשׂוֹת אֶת מְלַאכְתְּ הַבְּגָדִים הַיֵּטִב אֲשֶׁר מְלַאכְתִּי רוּחַ חֲכָמָה וְעָשׂוּ אֶת בְּגָדֵי אֶהְרֹן לְקֹדֶשׁוֹ כְּדֵי שִׁיְהִי מוֹבְדֵל לְכַהֵנוּ לִי:**
(ד) **וְאַלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאַפֹּדֶת (יבואר בסמוך) וּמַעֲלֵל וּכְתֹנֶת תְּשֻׁבֵץ בְּגַד שְׁלֹבֶשׁ הַכַּהֵן עַל גּוֹפוֹ מִמַּשׁ וְעָשׂוּ מִשְׁבָּצוֹת מִצְנָפֶת כּוֹבַע וְאַבְנֵיט כַּעֲיֵן חֲגוּרָה וְעָשׂוּ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אַחִיךָ וּלְבְנָיו לְכַהֵנוּ לִי:**
(ה) **וְהֵם חֲכָמֵי הַלֵּב יִקְחוּ אֶת הַזָּהָב וְאֶת הַתְּכֵלֶת וְאֶת הָאַרְגָּמָן וְאֶת תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת הַשֵּׁשׁ שִׁיתְרָמוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמֵהֶם יִכְנוּ אֶת הַבְּגָדִים: פ**

האפוד

(ו) **וְעָשׂוּ אֶת הָאֲפֹדֶת זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן תּוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב מְלַאכְתְּ מַחֲשַׁבֵּת:**
(ז) **שְׁתֵּי כְּתִפֹּת כְּתִפּוֹת חֲבוּרוֹת יִהְיֶה לוֹ אֶל שְׁנֵי מַשְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחִפּוֹ הָאֲפֹדֶת לְכַתְּפֵיָיו:**
(ח) **וְחֹשֶׁב כַּעֲיֵן חֲגוּרָה שֶׁעַל אֲפֹדֶתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כְּמַעֲשֵׂהוּ שֶׁל הַכְּתִפּוֹת (מאותם חומרים) אֲךְ בְּנִיגוּד לְכַתְּפוֹת שִׁיעֲשׂוּ מוֹפְרָדוֹת מֵהָאֲפֹדֶת וַיִּחְבְּרוּ אוֹתָן אַח"כ, הַחֹשֶׁב יוֹצֵא מִמֶּנּוּ יִהְיֶה (כַּעֲיֵן "מַקְשָׁה אַחַת") זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר:**
(ט) **וְלִקְחֹתָ אֶת שְׁתֵּי אַבְנֵי שֵׁהֶם (אַבְנֵים יִקְרוּת) שִׁיתְרָמוּ בְּנֵי וּפְתַחַת וְחֲרַטְתָּ עֲלֵיהֶם אֶת שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:**
(י) **שֵׁשֶׁה מִשְׁמֹתֶם עַל הָאֲבֵן הָאַחַת וְאֶת שְׁמוֹת הַשֵּׁשֶׁה הַנּוֹתָרִים עַל הָאֲבֵן הַשְּׁנִיתָ כְּתוֹלְדָתָם כְּסֹדֶר לִידָתָם, דִּהְיִינוּ כְּסֹדֶר הַזֶּה: עַל הָאֲבֵן הָאַחַת: רְאוּבֵן, שִׁמְעוֹן, לֵוִי, יְהוּדָה, דָּן וְנַפְתָּלִי. עַל הָאֲבֵן הַשְּׁנִיָּה: גַּד, אֲשֶׁר, יִשְׁשָׁכָר, זְבוּלוּן, יוֹסֵף וּבְנֵימִין:**
(יא) **מַעֲשֵׂה חֹרֵשׁ אוֹמֵן בְּ אֲבֵן פְּתוּחֵי צִיּוּרִי (חֲרִיטוֹת) חֲתָם תִּפְתַּח אֶת שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל עִם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסִּבַּת וּמִסִּבֵּב לְאַבְנֵים אֵלוּ יִהְיוּ מִשְׁבָּצוֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה אֹתָם:**
(יב) **וְשִׁמְתָּ אֶת שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל כְּתִפֹּת הָאֲפֹדֶת כְּדֵי שִׁיְהִיוּ אֲבָנֵי זָכָרֹן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל דִּהְיִינוּ שְׂכֵאֲשֶׁר יִרְאוּ בְּנֵי אֶת הַכַּהֵן נוֹשֵׂא אֶת שְׁמוֹתָם בְּעֲבוּדָתוֹ - עֲבוֹדַת הַקּוֹדֶשׁ - אַזִּי יִזְכְּרוּ בְּמַעֲמָדָם וּבְאַלוּהֵיהֶם וְנִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת שְׁמוֹתָם לִפְנֵי יָדוֹד עַל שְׁתֵּי כְּתִפָּיו לְזָכָרֹן וְאַבְנֵים אֵלוּ יִהְיוּ גִ"כ זְכוּרֹן לֵה' (כְּבִיכּוֹל) שִׁירָאָה אֶת הַכַּהֵן עוֹבֵד וְעָלָיו אַבְנֵים עַל שְׁמוֹת בְּנֵי: ס**
(יג) **וְעָשִׂיתָ מִשְׁבָּצוֹת זָהָב שֶׁעֲלֵיהֶם דוּבַר בְּפִס' י"א:**
(יד) **וְשְׁתֵּי שְׂרָשְׁרוֹת זָהָב טְהוֹר מְגַבְּלוֹת בְּעֻלוֹת גְּבוּל תַּעֲשֶׂה אֹתָם (הַגְּבוּל יִהְיֶה שֶׁהִשְׂרָשְׁרוֹת יִהְיוּ מַחֲבֻרוֹת מִצַּד אַחַד לְאַפּוֹדֶת וּמִצַּד שֵׁנִי לְחוּשׁוֹן) מַעֲשֵׂה עֶבֶת שֶׁרָשְׁרוֹת עֹבוֹת וְלֹא דְקוֹת וְנִתְתָּה אֶת שְׂרָשְׁרוֹת הָעֶבֶת עַל הַמִּשְׁבָּצוֹת שֶׁעַל כְּתִפּוֹת הָאֲפֹדֶת: ס**

החושן

(טו) **וְעָשִׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט שְׂמַגְלָה לְיִשְׂרָאֵל אֶת מִשְׁפַּט הָאֲלוּהִים בְּשִׂאלוֹת מַסּוּיֹמוֹת כְּגוֹן הָאֵם לְצִאתָ לְמַלְחָמָה אוֹ לֹא מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב כְּמַעֲשֵׂה אֲפֹדֶת תַּעֲשֶׂנוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:**

(טז) **רְבוּעַ יְהִי כְּפֹל הַכוּוֹנָה**, תעשה רצועה אחת מהחומרים הנ"ל ואותה תכפול לשנים, ואז היא תהיה רבועה; אורכה ורחבה יהיו שוים - **זֶרֶת אֲרָכּוֹ וְזֶרֶת רָחְבּוֹ** מידת זרת מודדים כאשר כף היד פתוחה - והמרחק בין הזרת לבוהן - זוהי מידת זרת:

(יז) **וּמְלֵאֲתָ בּוֹ בַחוּשׁן מְלֵאֲתָ אֶבֶן אֲרַבְעָה טוּרִים אֶבֶן** (טורים לא במובן של היום - מלמעלה למטה, אלא מימין לשמאל - מה שאנו קוראים היום "שורה") וכעת התורה תגלה לנו את שמות האבנים: **טוּר אֶדֶם פְּטָדָה וּבִרְקַת הַטּוּר הָאֶחָד:**

(יח) **וְהַטּוּר הַשֵּׁנִי נֶפֶךְ סַפִּיר וַיְהִי הַלֵּם:**

(יט) **וְהַטּוּר הַשְּׁלִישִׁי לְשֵׁם שְׁבוּ וְאַחֲלָמָה:**

(כ) **וְהַטּוּר הָרְבִיעִי תְּרִשִׁישׁ וְשֵׁהֶם וַיִּשְׂפֹּה מִשְׁבָּצִים הַאֲבִנִים יִהְיוּ בַתּוֹךְ מִשְׁבַּצַּת שֶׁל זָהָב יִהְיוּ בְּמִלּוֹאֲתָם:**

החשן על הכהן

(כא) **וְהָאֲבִנִים הַמְּשׁוּבָצוֹת בַּחוּשׁן תִּהְיֶינָה עַל עִם שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עָשָׂרָה אֲבִנִים עַל עִם שְׁמֹתָם** של בני פתוחי חותם האותיות יהיו חקוקות באבן (כמו חותמת שחוקקת את צורתה בחומר רך) **אִישׁ עַל שְׁמוֹ תִּהְיֶינָה לְשֵׁנֵי עֶשֶׂר שְׁבָט:**

(כב) **וְעָשִׂיתָ עַל מַעַל הַחֲשׁוֹן שְׂרָשֶׁת שְׂרָשֶׁת גְּבֻלַת בַּעֲלוֹת גָּבֹל וּמִידָה (בין האפוד לחושן) מַעֲשֶׂה עֲבַת שְׂרָשֶׁת** עבות (ולא דקות) **זָהָב טָהוֹר** ומה תעשה עם שרשרות אלו - יכתב לקמן:

(כג) **וְעָשִׂיתָ עַל מַעַל הַחֲשׁוֹן שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת שְׁתֵּי הַטַּבְּעוֹת עַל שְׁנֵי קְצוֹת הַחֲשׁוֹן הָעֲלִיוֹנִים:**

(כד) **וְנָתַתָּה אֶת שְׁתֵּי עֲבֹת שְׂרָשֶׁת הַזָּהָב עַל בַּתּוֹךְ שְׁתֵּי הַטַּבְּעוֹת הַמְּחוּבְּרוֹת אֶל קְצוֹת הַחֲשׁוֹן הָעֲלִיוֹנִים:**

(כה) **וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹת תִּתֵּן אֶת שְׁתֵּי הַקְּצוֹת שֶׁל הַשְּׂרָשֶׁת הָאֶחָת (וכן של השרשרת השנייה) תִּתֵּן עַל שְׁתֵּי הַמְּשָׁבָצוֹת שֶׁבַּכְּתֻפּוֹת הָאֶפֹּד וְנָתַתָּה עַל כְּתֻפּוֹת הָאֶפֹּד אֶל מוֹל פְּנֵיו מִלְּפָנָיו, וכך החושן יהיה קשור מלמעלה לאבני השם שבכתפות האפוד:**

(כו) **וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְשָׂמַתָּ אֹתָם עַל שְׁנֵי קְצוֹת הַחֲשׁוֹן הַנִּשְׁאָרִים עַל שְׁפָתוֹ לְמַטָּה אֲשֶׁר אֶל עֵבֶר הָאֶפֹּד בִּיָּתָה כְּלָפִי הַכֹּהֵן וְלֹא כְּלָפִי חוּץ:**

(כז) **וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב נוֹסְפוֹת וְנָתַתָּה אֹתָם עַל שְׁתֵּי כְּתֻפּוֹת הָאֶפֹּד מִלְּמַטָּה מֵאֲחֹרֵי הַכֹּהֵן, מעט מעל מקום חיבור הכתפות לאפוד מִמּוֹל פְּנֵיו כְּלָפִי חוּץ לְעֵמֶת כִּנְגַד מַחְבְּרָתוֹ מְקוֹם חִיבוּרָם שֶׁל הַכְּתֻפּוֹת לְאֶפֹּד מִמַּעַל לְחֻשָּׁב לַחְגוּרַת הָאֶפֹּד הַנִּמְצָאָת עַל מַתְנֵיוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן:**

(כח) **וַיִּרְכְּסוּ וַיִּקְשְׂרוּ אֶת הַחֲשׁוֹן מִלְּמַטָּה מִטַּבְּעֹתָיו אֶל טַבְּעַת הָאֶפֹּד בְּפִתִּיל תְּכֵלֶת לְהִיּוֹת כְּדִי שִׁיחִיה הַחוּשׁן עַל חֻשָּׁב הָאֶפֹּד וְעִי כִּד וְלֹא יִזַּח יִזוּז הַחֲשׁוֹן מִעַל הָאֶפֹּד:**

(כט) **וַנִּשְׂאֵה אֶהָרֶן אֶת שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּחֲשׁוֹן הַמְּשֻׁפָּט וְנִקְרָא כִּד מְשׁוּם שְׁבוּ בְּנֵי שׁוֹאֲלִים שְׁאֵלוֹת אֶת ה' (כתבנו על כך בדף קשר הקודם) עַל לְבוֹ בָּבֹאוּ אֶל הַקֹּדֶשׁ לְזַכֵּר לְפָנָיו יְדוּד תְּמִיד וְעִי כִּד ה' "זוֹכֵר" אֶת בְּנֵי וְרוּצָה לְפַעֵל לְטוֹבָתָם:**

(ל) **וְנָתַתָּ אֶל תּוֹךְ חֲשׁוֹן הַמְּשֻׁפָּט שֶׁהָיָה הִיא "כְּפֹל" - זֶרֶת אֲרָכּוֹ וְזֶרֶת רָחְבּוֹ, וא"כ יש מקום בכפל ששם יש להכניס אֶת הָאוּרִים וְאֵת הַתְּמִיּוֹם הַכוּוֹנָה לְשֵׁם הַמְּפֹרָשׁ שֶׁל ה', וְנִקְרָא כִּד מְשׁוּם שֶׁעַל יָדוֹ הִיוּ מְאִירוֹת אוֹתִיוֹת הַחוּשׁן וְהַכֹּהֵן הִיא מְתַמֵּם (משלים ומצרף) אוֹתָן בְּמַחְשַׁבְתּוֹ לְמִילִים בַּעֲלוֹת מְשֻׁמְעוֹת וְהִיוּ עַל לֵב אֶהָרֶן בָּבֹאוּ לְפָנָיו יְדוּד וְנִשְׂאֵה אֶהָרֶן אֶת מְשֻׁפָּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לְבוֹ לְפָנָיו יְדוּד תְּמִיד: ס**

המעיל

(לא) **וְעָשִׂיתָ אֶת מַעֲיַל הָאֶפֹּד וּמְדוּעַ נִקְרָא כִּד: מְשׁוּם שֶׁהָאֹד חוּגֵר אוֹתוֹ וּמְצַמִּידוֹ לְגוֹף הַכֹּהֵן כְּלִיל כּוֹלֵו תְּכֵלֶת:**

(לב) **וְהָיָה כִּי פִתַח רֵאשׁוֹ בְּתוֹכּוֹ כַּעֲנַן מְכַפֶּלֶת שְׂפָה יְהִי לְפָנָיו לְפִתּוֹחַ סָבִיב מַעֲשֶׂה אֲרָג כְּפִי תַחְרָא יְהִי לּוֹ כְּמוֹ שִׁירִיוֹ (שהוא חזק ומגן על הלוחם) כִּד הוּא צָרִיךְ לְהִיּוֹת חֹזֵק כְּדִי שֶׁ לֹא יִקְרַע כְּאֲשֶׁר הַכֹּהֵן יִכְנִיס אֶת רֵאשׁוֹ:**

(לג) **וְעָשִׂיתָ עַל שׁוּלְיוֹ מִלְּמַטָּה רְמָנִי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמֹן וְתוֹלַעַת שָׁנִי עַל שׁוּלְיוֹ סָבִיב וּפְעָמָנִי זָהָב בְּתוֹכָם בַּתּוֹךְ הַרִימוֹנִים סָבִיב:**

(לד) **פְּעָמֹן זָהָב וְרְמָזוֹן (זוהי יחידה אחת) פְּעָמֹן זָהָב וְרְמָזוֹן עַל שׁוּלְיוֹ הַמַּעֲיַל סָבִיב: (למרות שהסברנו כאן כדעת הרמב"ן - שהפעמונים היו בַּתּוֹךְ הַרִימוֹנִים, הַזְכַּרְנוּ בְּכִיתָה גַם אֶת דַּעַת רִשְׁיִי שְׁכּוֹתָב שֶׁבְּשׁוּלֵי הַמַּעֲיַל הִיוּ לְסִירוֹגֵין - פְּעָמוֹן וְרִימוֹן).**

(לה) וְהָיָה עַל אֱהָרֹן כַּאֲשֶׁר הוּא נִכְנַס לְשֵׁרֶת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ עִי צִלְצוֹל הַפַּעמוֹנִים בְּבָאוּ אֶל הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְדוֹד וּבְצִאתוֹ כְּדֶרֶךְ הָאָדָם שֶׁלִּפְנֵי שִׁנְכַס לְבֵית צֶרֶךְ לְבַקֵּשׁ רְשׁוֹת לְהִכְנֵס- עִי דְפִיקָה בְּדִלְתָא אוֹ צִלְצוֹל בַּפַּעמוֹן- כֵּן גַּם כַּאֲן הִכְהֹן מִבְּקֵשׁ רְשׁוֹת לְהִכְנֵס לְקוֹדֶשׁ עִי צִלְצוֹל הַפַּעמוֹנִים, וְעִי כֵן וְלֹא יָמוּת שִׁנְכַס כִּבְיָכוֹל לֹלָא רְשׁוֹת לְאַרְמוֹנוֹ שֶׁל מֶלֶךְ: ס

הַצִּיץ

(לו) וְעִשִׂיתָ צִיץ כַּעֵין תַּכְשִׁיט זֶהָב טָהוֹר וּפְתַחְתָּ עָלָיו פְּתוּחֵי חֹתֶם וַיְהִי חֶקוֹק עָלָיו: קֹדֶשׁ לִידוֹד:
(לז) וְשַׁמְתָּ אֹתוֹ עַל פְּתִיל תְּכֵלֶת וְהָיָה הַצִּיץ עַל הַמְצַנֶּפֶת אֵךְ לֹא "עֵל" מִמֶּשׁ, אֲלֵא אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְצַנֶּפֶת יְהִיָּה כְּנֶגֶד הַמְצַנֶּפֶת, עַל הַמְצַח:

(לח) וְהָיָה עַל מִצַּח אֱהָרֹן וְנִשָּׂא אֱהָרֹן אֶת עוֹן הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל מִתְּנַת קֹדְשֵׁיהֶם "לִפְנֵי פְּשׁוּטוֹ לֹא דִיבֵר הַכְּתוּב בְּטוֹמֵאת קֹדְשִׁים, אֲלֵא כֵן פִּירוּשׁוֹ: כָּל קֶרְבָּנוֹת שִׁבִיאוֹ יִשְׂרָאֵל, אוֹ עוֹלָה אוֹ חֲטָאת אוֹ אִשֶׁם לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם, שִׁישִׁיעַ הַצִּיץ עִם הַקֶּרֶבֶן לְהַזְכִּירָן לִפְנֵי הַקַּב"ה שִׁיְהִיָּה לְרַצוֹן וְלִזְכוּרָן לְבִנְיָי לְהִתְכַפֵּר לְהֵם" (רַשְׁב"ם) וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תְּמִיד לְרַצוֹן לְהֵם לִפְנֵי יְדוֹד:

הַכְּתָנֶת, הַמְצַנֶּפֶת וְהָאֲבֵנֵט

(לט) וְשַׁבְּצָת הַכְּתָנֶת שֶׁשׁ תַּעֲשֶׂה בָּהּ מִשְׁבַּצוֹת שֶׁשׁ (פֶּשֶׁתָן לִבָּן) וְעִשִׂיתָ מְצַנֶּפֶת כּוּבַע שֶׁשׁ וְאֲבֵנֵט חֲגוּרָה תַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה רְקֵם (כְּמוֹ מִסְךְ פֶּתַח הָאֵהֶל וּמִסְךְ שַׁעַר הַחֲצָר):

(מ) וְלִבְנֵי אֱהָרֹן תַּעֲשֶׂה כְּתָנֶת בְּגָד עַל הַגּוֹף וְעִשִׂיתָ לְהֵם אֲבֵנֵטִים חֲגוּרוֹת וּמְגַבְעוֹת תַּעֲשֶׂה לְהֵם בְּשׁוּנָה מִהַכְּהֵן הַגְּדוֹל שֶׁלֹּא צֶרֶיכָה לְהִיֹּת מְצַנֶּפֶת, וְהַמְגַבְעוֹת צֶרֶיכוֹת לְהִיֹּת לְכַבּוֹד וּלְתַפְאֶרֶת יְפוֹת וּמְכֻבָּדוֹת:

(מא) וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת מִי? (כָּלֵל וּפֶרֶט) אֶת אֱהָרֹן אַחִיד וְאֵת בְּנָיו אֹתוֹ וּמִשְׁחָת אֹתָם בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִלֵּאתָ אֶת יָדָם תִּמְנֶנָה אוֹתָם לְהִיֹּת כְּהֵנִים וְעִי זֶה וְקֹדְשֵׁת אֹתָם וְכִהְנוּ לִי: הַמוֹשֵׁג "מִלּוּלֵי יָדָיִם" יוֹפִיעַ לְקִמּוֹן פַּעֲמִים רַבּוֹת וְהַכּוּוֹנָה בְּבִיטוּי זֶה הִיא שְׂכָאֲשֶׁר מִשָּׁה "מִמְלֵא אֶת יָדָם" הוּא מְסַמֵּךְ אוֹתָם לְהִיֹּת כְּהֵנִים וְלַעֲבֹד אֶת עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ.

(מב) וְעִשִׂה לְהֵם לְאֱהָרֹן וּלְבָנָיו מִכְּנֵסֵי בָד שֶׁתַּפְקִידָם לְכִסּוֹת בָּשָׂר עֲרוּהָ וְגוֹדְלָם שֶׁל מְכַנְסִיִּים אֵלוֹ: מִמְתַּנְנִים וְעַד יָרְכִים עַד סוֹף הִירְכִים- עַד הַבְּרַכִּיִּים יְהִיוּ:

(מג) וְהִיוּ כָל הַבְּגָדִים הַמְּנוּיִים לְעִיל עַל אֱהָרֹן וְעַל בְּנָיו בְּבָאֵם אֶל אֱהָל מוֹעֵד הַכּוּוֹנָה אוֹ לְקַדֵּשׁ אוֹ לְקַדֵּשׁ הַקֹּדְשִׁים אוֹ בְּגִשְׁתֶּם אֶל הַמִּזְבֵּחַ הַנִּמְצָא בַּחֲצָר הַמִּשְׁכָּן (כְּדִי) לְשֵׁרֶת בְּקֹדֶשׁ וְלֹא יִשָּׂאוּ עוֹן חֲטָא (אִם לֹא יִלְבְּשׁוּ בְּגָדִים אֵלֶּה, וְעִי זֶה) וְמָתוּ, וְדַבֵּר זֶה יְהִיָּה חֻקְתָּ עוֹלָם לוֹ לְכַהֵן וּלְזָרְעוֹ אַחֲרָיו: ס

סִיכּוּם קָצֵר בְּעִנְיַן הַבְּגָדִים: כְּהַן הַדְּיוּט מִשְׁרַת בְּאַרְבַּעָה בְּגָדִים: מְכַנְסִים, כְּתָנֶת, מְגַבְעַת וְאֲבֵנֵט. מוֹסִיף עֲלֵיהֶם כְּהַן גְּדוֹל עוֹד אַרְבַּעָה (וּבִסְה"כ לּוּבֵשׁ שְׁמוֹנָה): חֲשׂוֹן, אֶפֶד, מַעִיל וְצִיץ (וּבִמְקוֹם הַמְגַבְעַת שֶׁל הַכְּהֵן הַהַדְּיוּט- חוּבֵשׁ הַכְּהֵן הַגְּדוֹל מְצַנֶּפֶת).

פֶּרֶק כֵּט

(א) וְזֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לְהֵם לְקַדֵּשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי כְּדִי שִׁיּוֹכְשֶׁרוּ לְהִיֹּת כְּהֵנִים לְעֲבוֹדַתִּי לְקַח קַח, אֹתָהּ מִשָּׁה, פֶּר אֶחָד בֶּן בְּקָר וְאֵילָם שְׁנַיִם וְכוּלָם יִהְיוּ תְּמִימִים לֹלָא פְּצָעִים. אֵיל הוּא הַזְכָּר שֶׁל הַרְחֵל, וְהוּא כֶּבֶשׂ בּוּגֵר:

(ב) וְכֵן קַח: 1. וְלֶחֶם מִצּוֹת 2. וְחֻלֵּת מִצַּת בְּלוֹלָת מְעוֹרְבָבוֹת בְּשֶׁמֶן (גַּם לֶחֶם הַמִּצּוֹת צֶרֶךְ לְהִיֹּת בְּלוֹל בְּשֶׁמֶן) 3. וְרִיקֵיקֵי מִצּוֹת מְשָׁחִים מְרוּחִים בְּשֶׁמֶן וְאֵת כָּל הַנִּיֵּל סִלַּת חֲטִים תַּעֲשֶׂה אֹתָם סֵלֶת- הֵינּוּ חֶלֶק מְשׁוּבֵל שֶׁל הַקֶּמַח, וְלֶחֶם הַאֲפוּי מְסֻלַּת חֲטִים- רָאוּי לְעֵלּוֹת עַל שֶׁלַחַן מְלָכִים. הַבְּדֵל בֵּין שְׁלֶשֶׁת סוּגֵי הַלַּחְמִים הַנִּיֵּל, מִלְּבַד עִנְיַן הַבְּלִילָה בְּשֶׁמֶן וְהַמִּשְׁיָחָה בְּשֶׁמֶן, הוּא שֶׁהַפְּסוּק מְדַרַּג אוֹתָם לִפְנֵי סֵדֵר עֲבִיִּים; הַלַּחֶם- הוּא הָעֵבֶה בְּיוֹתֵר, הַחֻלּוֹת- בֵּינּוֹנוֹת, וְהַרְקִיקִים (דְּקִיקִים)- הֵם הַדְּקִים בְּיוֹתֵר:

(ג) וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל בֶּתוֹךְ סֵל אֶחָד וְהַקְּרִבְתָּ אֹתָם בְּסֵל וְכֵן וְאֵת הַפֶּר וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילָם (אֵין הַכּוּוֹנָה כַּאֲן לְהַקְרִיב לְמִזְבֵּחַ, אֲלֵא כִּפִּי שִׁיִּכְתֵּב בַּפְּסִי הַבֵּא):

(ד) וְאֵת אֱהָרֹן וְאֵת בְּנָיו תַּקְרִיב אֶל פֶּתַח אֱהָל מוֹעֵד וְרַחַצְתָּ אֹתָם אֶת אֱהָרֹן וּבְנָיו בַּמַּיִם הַכּוּוֹנָה: תְּשִׁים לֵב שֶׁהֵם אֵכֵן רַחְצוּ קוֹדֵם לְכֵן בַּמַּיִם (טַבְּלוּ לְטַהֲרָתָם):

(ה) וְלִקְחָתָּ אֶת הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת אֱהָרֹן אֶת הַכְּתָנֶת וְאֵת מַעִיל הָאֶפֶד וְאֵת הַחֲשׂוֹן וְאֶפֶדְתָּ וְקִשְׁרַת לוֹ בְּחֻשָּׁב הָאֶפֶד:

(ו) וְשַׁמְתָּ הַמְצַנֶּפֶת עַל רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת נִזֵּר הַקֹּדֶשׁ הַצִּיץ עַל הַמְצַנֶּפֶת:
(ז) וְלִקְחָתָּ אֶת שְׁמֹן הַמִּשְׁחָה וְנִקְרָא כֵן מְשׁוּם שֶׁבּוּ מוֹשָׁחִים הַכְּהֵן וְיִצְקָתָּ וּשְׁפַכְתָּ עַל רֹאשׁוֹ וּמִשְׁחָתָּ אֹתוֹ אֶת הַשֶּׁמֶן עַל הַכְּהֵן:

(ח) וְאֵת בְּנָיו תַּקְרִיב אֶל פֶּתַח אֱהָל מוֹעֵד וְהַלְבַּשְׁתָּם כְּתָנֶת:

(ט) וְחַגְרֶתְךָ אֶתְּם אֲבִיט אֶת אֶהֱרֹן וּבָנָיו וְחַבְשֶׁת לָהֶם מְגַפֶּעֶת וְהִיתָה לָהֶם כְּהֶנָּה לְחַקֵּת עֹלָם וּמְלֵאתָ יָד אֶהֱרֹן וְיָד בָּנָיו (עייין על ענין "ומלאות" לעיל פרק מ"ח פס' מ"א):

(י) וְהִקְרַבְתָּ אֶת הַפֶּר לְפָנַי אֹהֶל מוֹעֵד וְסַמֵּךְ נִשְׁעָן בְּכָל כּוּחוֹ אֶהֱרֹן וּבָנָיו אַחֲרַי הַשְּׁנַי אֶת יָדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפֶּר: (יא) וְשַׁחֲטָה (הציווי הוא על משה) אֶת הַפֶּר לְפָנַי יָדוֹד פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (יב) וְלִקְחָתָּ מֵעֵט מִדָּם הַפֶּר וְנִתְּתָה עַל קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבָּעֶךָ וְאֶת כָּל שָׂאֵר הַדָּם תִּשְׂפֹךְ אֶל יְסוֹד הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ:

(יג) וְלִקְחָתָּ אֶת כָּל הַחֶלֶב הַשּׁוֹמֵן הַמִּכְסָּה אֶת הַקְּרָב הַכְּלִיּוֹת וְאֶת הַיִּתְרֹת הַחֶלֶק ה"מיותר", העודף על הַכְּבֵד שֶׁל הַפֶּר (יש שם מן חלק שצמוד לכבד שנראה כאילו לא שייך לשם- ולכן נקרא "יותרת") וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלָיִת וְאֶת הַחֶלֶב הַשּׁוֹמֵן אֲשֶׁר עָלֶיהֶן וְהִקְטַרְתָּ אֶת אַרְבַּעַת הַדְּבָרִים הַנִּי"ל הַמִּזְבֵּחַ:

(יד) וְאֶת בֶּשֶׂר הַפֶּר וְאֶת עֹרֹו וְאֶת פְּרָשׁוֹ הַלְּכָלוֹךְ שְׂבַתוֹךְ הַמַּעֲיִים תִּשְׂרֹף בְּאֵשׁ מַחוּץ לַמִּחֲנֶה חֲטָאת הוּא פֶּר זֶה הֵינּוּ קָרְבַן "חטאת":

(טו) וְאֶת הָאֵיל הָאֶחָד (מבין השניים) תִּקַּח וְסַמְכוּ אֶהֱרֹן וּבָנָיו אֶת יָדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הָאֵיל:

(טז) וְשַׁחֲטָה אֶת הָאֵיל וְלִקְחָתָּ אֶת כָּל דָּמֹו וְזִרְקָתָּ עַל קִירוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

(יז) וְאֶת הָאֵיל תַּנְחֵחַ תַּחֲתוֹךְ לְנִתְחָיו לְחֻלְקָיו הַמִּקְוִיִּים (רגליים, כבד, ראש וכיוצא"ב) וְרָחַצְתָּ אֶת קְרָבֹו מֵעֵיו, מְכַל הַלְּכָלוֹךְ שְׂבַתוֹכֹן, וְיִכְרַעֲיוּ רַגְלָיו מְכַל הַחוּל שֶׁדָּבַק בָּהֶן וְנִתְּתָה עַל עֵם נִתְחָיו שְׂנַתַּחַת קוֹדֶם לְכֹן וְעַל וְעַם רֹאשׁוֹ:

(יח) וְהִקְטַרְתָּ אֶת כָּל הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶה הוּא לִידוֹד זֶה קָרְבַן "עולה" רֵיחַ נִיחּוּחַ עוֹשֶׂה לֵה' נַחַת רוּחַ אֲשֶׁה (מלשון "אש") לִידוֹד הוּא:

(יט) וְלִקְחָתָּ אֶת הָאֵיל הַשְּׁנַי וְסַמְדָּ אֶהֱרֹן וּבָנָיו אֶת יָדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הָאֵיל:

(כ) וְשַׁחֲטָה אֶת הָאֵיל וְלִקְחָתָּ מֵעֵט מִדָּמֹו וְנִתְּתָה עַל תַּנּוּךְ אֹזֶן אֶהֱרֹן וְעַל תַּנּוּךְ אֹזֶן בָּנָיו הַיְמָנִית וְעַל בֶּהֶן רִגְלָם הַיְמָנִית וְזִרְקָתָּ אֶת שָׂאֵר הַדָּם עַל קִירוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

(כא) וְלִקְחָתָּ מֵעֵט מִן הַדָּם אֲשֶׁר זִרְקַתָּ קוֹדֶם לְכֹן עַל הַמִּזְבֵּחַ וּמִשְׁמֶנֶה הַמִּשְׁחָה וְהִזִּיתָ מִשְׁנֵיהֶם עַל אֶהֱרֹן וְעַל בָּגְדָיו (הכוונה על אהרן כאשר הוא כבר לבוש בבגדיו) וְעַל בָּנָיו וְעַל בְּגֵדֵי בָנָיו וּבָגְדֵי בָנָיו אֲתוֹ:

(כב) וְלִקְחָתָּ מִן הָאֵיל הַחֶלֶב הַשּׁוֹמֵן וְהָאֵלֶּה הַזֵּנֶב וְאֶת הַחֶלֶב הַמִּכְסָּה אֶת הַקְּרָב וְאֶת יִתְרֹת הַכְּבֵד וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלָיִת וְאֶת הַחֶלֶב אֲשֶׁר עָלֶיהֶן (כמו בפר החטאת) וְאֶת שׁוֹק הַיְמָיִן כִּי אֵיל מְלֵאִים שְׁלָמִים הוּא זֶה הוּא קָרְבַן "שלמים". ומדוע נקרא "מילואים"? הסברנו בכיתה שני פירושים: 1. דבר מלא הוא דבר שלם, לדוגמא: כוס מלאה-0 אפשר לקרוא לה גם "כוס שלמה", ולכן מילואים= שלמים. 2. קרבן זה (האיל השני) הוא בעצם הקרבן החותם את תהליך "מילוי הידיים"- הסמכת והכשרת הכהנים לעבודה, ולכן נקרא: "מילואים":

(כג) וְכַן קַח וּכְפַר לְחֵם אַחַת וְחַלֵּת לְחֵם שְׁמֵן אַחַת וְרִיקָא אַחַד מִסַּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר הוֹנַח קוֹדֶם לְכֹן לְפָנַי יָדוֹד (ובסל יש ארור לחמים נוספים):

(כד) וְשַׁמֵּת הַפֶּל (כל מה שנכתב בשני הפסוקים הקודמים) עַל כַּפֵּי אֶהֱרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו יַחְדָּו וְהִנְפֹּתָ אֶתְּם תִּנּוּפָה לְפָנַי יָדוֹד וְאֲתָהּ, מִשֶּׁה תִּנַּח אֶת יָדְךָ תַּחַת יָדֵיהֶם וְתָרִים אֶת הַכֹּל לְמַעְלָה. פְּעוּלָה זו נְקִרָאָת "תִּנּוּפָה":

(כה) לְאַחַר מִכֹּן וְלִקְחָתָּ אֶתְּם מִיָּדָם וְהִקְטַרְתָּ אֶת כָּל הַנִּי"ל הַמִּזְבֵּחַ עַל יַחַד עִם קָרְבַן הָעֲלָה (האיל הראשון) לְרֵיחַ נִיחּוּחַ לְפָנַי יָדוֹד אֲשֶׁה הוּא לִידוֹד:

(כו) לְאַחַר מִכֹּן וְלִקְחָתָּ (משה) אֶת הַחֶזֶה מֵאֵיל הַמְּלֵאִים אֲשֶׁר לְאֶהֱרֹן (שאהרן ובניו הם בעצם הבעלים של קרבן שלמים זה) וְהִנְפֹּתָ אֶתְּם בְּעֶצְמֶךָ תִּנּוּפָה לְפָנַי יָדוֹד וְהִזִּה לְךָ לְמִשֶּׁה לְמִנְּה לְאֹכֹל. מִשֶּׁה כַּאֲן צָרִיךְ לְאֹכֹל אֶת מִה שֶׁהֵכֵחַן יֹאכֵל מִקְרִבֹונָת בְּנִי, וְאֶהֱרֹן וּבָנָיו יֹאכְלוּ כַּאֲן אֶת מִה שֶׁהַבַּעֲלִים יֹאכְלוּ כַּאֲשֶׁר יִבְיָאוּ קָרְבַן שְׁלָמִים (משה כַּאֲן "בַּתְּפִקִּיד" הַכֹּהֵן, וְאֶהֱרֹן כַּאֲן "בַּתְּפִקִּיד" הַבַּעֲלִים):

(כז) וְקִדְשֵׁת לְדוֹרוֹת אֶת חֶזֶה הַתִּנּוּפָה שִׁיחַא לְכֹהֵן וְאֶת שׁוֹק הַתִּרּוּמָה שִׁיחַא לְבַעֲלִים אֲשֶׁר הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם וְאֶת כָּל זֶה תִּקַּח מֵאֵיל הַמְּלֵאִים מֵאֲשֶׁר הַשִּׁיד לְאֶהֱרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו:

(כח) וְהִזִּה לְאֶהֱרֹן וּלְבָנָיו לְחֵק עֹלָם מֵאֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תִרּוּמָה הוּא הַכּוֹנֵה שֶׁהָרִימוּ וְהִנִּיפוּ אֶת הַקָּרְבַן וְתִרּוּמָה יְהִיָּה מֵאֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִזְבְּחֵי שְׁלָמִיהֶם תִּרּוּמָתָם לִידוֹד:

(כט) וּבְגֵדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאֶהֱרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לַאֲשֶׁר יִהְיֶה כֹהֵן גָּדוֹל אַחֲרָיו לְמִשְׁחָה בָּהֶם לְהַמְשֵׁחַ לְכַהֵן גָּדוֹל בְּבַגְדֵים אֵלוֹ וּלְמֵלֵא בָּם אֶת יָדָם שֶׁל הַכּוֹהֲנִים:

(ל) וּמִי שִׁיבּוֹא לְהִיֹּת כֹהֵן גָּדוֹת תַּחַת אֶהֱרֹן יִצְטָרֵךְ שְׁבַעַת יָמִים יִלְבָּשֶׁם אֶת שְׂמוֹנַת הַבְּגָדִים הַפְּהֵן שִׁיבּוֹא תַּחֲתָיו בְּמִקּוֹם אֶהֱרֹן, וְכֹהֵן זֶה יִהְיֶה מִבְּנָיו אֲשֶׁר יִבָּא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְשַׁרֵּת בְּקֹדֶשׁ:

(לא) וְאֶת שָׂאֵר בֶּשֶׂר אֵיל הַמְּלֵאִים תִּקַּח וּבִשְׁלַתְּ אֶת בֶּשָׂרוֹ בְּמִקָּם קֹדֶשׁ בְּחֶצֶר הַמִּשְׁכָּן:

(לב) וְאָכַל אֶהֱרֹן וּבָנָיו אֶת בֶּשֶׂר הָאֵיל וְאֶת הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נִשְׂאָר בְּסַל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד כַּאֲן אֶהֱרֹן וּבָנָיו כָּבֵד בְּמַעְמַד שֶׁל כַּהֲנָיִם- שֶׁאֹכְלִים אֶת הַבֶּשֶׂר וְעִ"י כֵךְ מִתְּכַפֵּר לְמַקְרִיב (ככתוב בפסוק הבא). יוֹתֵר מְדוּיָק לוֹמֵר שֶׁאֶהֱרֹן וּבָנָיו כַּאֲן גַּם "בַּתְּפִקִּיד" הַכּוֹהֲנִים גַּם "בַּתְּפִקִּיד" הַבַּעֲלִים:

(לג) וְאָכְלוּ אֶתְּם אֶת הַבֶּשֶׂר וְאֶת הַלֶּחֶם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם עִ"י אֲכִילַת הַכּוֹהֲנִים מִתְּכַפְרִים הַבַּעֲלִים לְמֵלֵא אֶת יָדָם לְקֹדֶשׁ אֶתְּם, וְזָר (כָּל אָדָם שֶׁאֵינּוּ כֹהֵן) לֹא יֹאכְל- כִּי קֹדֶשׁ הֵם:

(לד) וְאִם יוֹתֵר מִבֶּשֶׂר הַמְּלֵאִים וּמִן הַלֶּחֶם עַד הַבָּקָר וְשִׂרְפַתְּ אֶת הַנוֹתֵר בְּאֵשׁ- לֹא יֹאכְל, כִּי קֹדֶשׁ הוּא (ובכך דומה לְקָרְבַן הַפֶּסַח- שֶׁאֵסוּר לְהַשְׁאִיר מִמֶּנּוּ עַד בּוֹקֵר. אֵךְ שׁוֹנֵה הוּא מִמֶּנּוּ בְּכַךְ שֶׁאֵת קָרְבַן הַפֶּסַח אֹכְלִים בְּלִילָה, וְאֵילוֹ קָרְבַן זֶה נֹאכֵל בַּיּוֹם הַהַקְרָבָה וּבְלִילָה):

(לה) וכעת מצווה ה' את משה ציווי כללי על כל מה שאמר לו עד כה: **וְעָשִׂיתָ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כְּכֹה - כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֹתְכֶם**, וסדר פעולות אלו תעשה **שִׁבְעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדְךָ** בכל יום יש להקריב פר ושני אילים וכו':
 (לו) וכעת נותנת התורה את הדוגמא לקרבן הראשון שצריך לעשות שבעת ימים- **וּפָר חֲטָאת תַּעֲשֶׂה לַיּוֹם** בכל יום, על בנוסף לקרבן האיל שהוא קרבן **הַכֹּפְרִים** שמכפר על בעליו, וע"י פר זה **וְחֲטָאתָ עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּכַפֵּר עָלֶיךָ** על המזבח **וּמִשְׁחַת אֹתוֹ לְקֹדֶשׁוֹ** מדוע יש לכפר על המזבח? איזה עברות הוא עשה? אלא שיכול להיות שלא בנו אותו בטהרה הראויה וכו', ולכן לפני שמביאים קרבנות שיכפרו על בני"י, קודם כל יש לכפר על המזבח:
 (לז) **שִׁבְעַת יָמִים תִּכְפֹּר עַל הַמִּזְבֵּחַ וְקֹדֶשֶׁת אֹתוֹ** ואז **וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קְדוֹשִׁים**, **כָּל הַנֹּגַע בַּמִּזְבֵּחַ** אזי לפני שיבוא לגעת בו- **יִקְדָּשׁ חַיִּיב לְקַדֵּשׁ עֲצָמוֹ: ס**

הקדמה קצרה: לאחר שה' אמר למשה מה לעשות בשבעת "ימי המילואים"- אלו הם שבעת הימים שבהם אמור משה להכשיר את אהרן ובניו לעבודה במשכן- אומר ה' למשה מה יש להקריב בכל יום על המזבח:
 (לח) **זֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה** בתוך שנתם הראשונה **שְׁנַיִם לַיּוֹם** בכל יום **תְּמִיד**:
 (לט) **אֵת הַכֹּבֵשׁ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה תִשְׁחַט וְתִקְרִיב בַּבֶּקֶר וְאֵת הַכֹּבֵשׁ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים** "בין הערבים" פירושו: בתוך הזמן הקרוי "ערבים" והוא מזמן שהשמש מתחילה לנטות ממרכז הרקיע לצד מערב עד לשקיעת החמה:
 (מ) יחד עם הכבש הראשון (וכן עם השני) יש להביא שני דברים נוספים: הראשון יקרא "מנחה", והשני "נסך"; **וְעֶשְׂרֹן** (מידה) **סֶלֶת** קמח מובחר **בְּלוֹל** מעורבב **בְּשֶׁמֶן כֶּתִיב** בכמות **רְבַע הַהֵינֹ** ("היין" זוהי כמות מסויימת, וכאן צריכים לקחת שמן כתוש בכמות של רבע ההיין, וזוהי המנחה) **וְנִסְךְ רְבַעִית הַהֵינֹ יֵינֹ** ואת שני בדברים הללו יש להביא **לְכֹבֵשׁ הָאֶחָד** יש לציין שאת הנסך אין מקריבים על המזבח- אלא **מִנְסַכִּים** (שופכים) אותו עליו:
 (מא) **וְאֵת הַכֹּבֵשׁ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים** וכן תביא עמה **כְּמִנְחַת הַבֶּקֶר** (עשרון סלת וכו') **וּכְנִסְכָּה** (יין) **תַּעֲשֶׂה לָּהּ** **לְרִיחַ נִיחַח** לנחת רוח **אִשָּׁה** קרבן **לִידוֹד**:
 (מב) קרבן זה הוא קרבן **עֶלְת תְּמִיד לְדֹרֹתֵיכֶם** ותקריבו אותו ב **פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד** **לְפָנַי יְדוֹד**, והוא נקרא אהל מועד משום **אֲשֶׁר אֹנֵד אִפְגַּשׁ לָכֶם שְׁמָה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם**:
 (מג) **וְנִעַדְתִּי שְׁמָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ הַמִּשְׁכָּן בְּכַבְדִּי** ע"י שאשכון עליו:
 (מד) **וְקֹדֶשֶׁתִי אֵת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת הַמִּזְבֵּחַ וְאֵת אַהֲרֹן וְאֵת בָּנָיו אֶקְדָּשׁ לְכַהֵן לִי**:
 (מה) **וְשִׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בָּנֵי יִשְׂרָאֵל** שהרי המשכן נמצא בתוך בני"י **וְהִיִּיתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים**:
 (מו) **וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְדוֹד אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** על מנת **לְשַׁכְּנֵי בְתוֹכָם** ולא בשביל שטויות **אֲנִי יְדוֹד אֱלֹהֵיהֶם: פ**

פרק ל

מזבח הקטורת (הזהב)

(א) **וְעָשִׂיתָ מִזְבֵּחַ מִקְטָר** כדי להקטיר בו **קְטֹרֶת עֲצֵי שִׁטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ**:
 (ב) **אִמָּה אֲרָכּוֹ וְאִמָּה רָחֲבוֹ - רְבֹועֵ יְהִיָּה**, **וְאִמָּתִים קָמְתוֹ מִמֶּנּוּ יֵצְאוּ קָרְנָתָיו** מקשה אחת:
 (ג) **וְצִפִּית אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֵת גִּגּוֹ וְאֵת קִירָתוֹ סָבִיב וְאֵת קָרְנָתָיו, וְעָשִׂיתָ לוֹ זָרְ זָהָב סָבִיב**: שאלו הילדים: אם גם גגו של המזבח מצופה זהב- איך הזהב לא ישרף מהאש? וענו שלשם שריפת הקטורת די במעט אש ולכן היא לא תשרוף את הזהב (וכן את המזבח שהיה מעצי שטים).
 (ד) **וְשִׁתִּי טִבְעַת זָהָב תַּעֲשֶׂה לוֹ מִתַּחַת לְזָרוֹ עַל שְׁתֵּי צְלַעְתָיו** זוויתיו **תַּעֲשֶׂה עַל שְׁנֵי צְדָיו וְהָיָה לְכַתִּים לְבָדִים לְשֹׂאת אֹתוֹ בְּהִמָּה** ומדוע רק שתי טבעות (ולא ארבע כמו במזבח העולה, בארון ובשלחן)? משום שמזבח זה היה יחסית קטן ולא כבד, ולכן היה די בשתי טבעות בלבד:
 (ה) **וְעָשִׂיתָ אֵת הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּית אֹתָם זָהָב**:
 (ו) **וְנָתַתָּה אֹתוֹ אֶת הַמִּזְבֵּחַ לְפָנַי הַפְּרֻכָת אֲשֶׁר עַל לִיד אֶרֶן הָעֵדוּת** ותשים אותו **לְפָנַי הַפְּרֻכָת** ממש מולו **אֲשֶׁר עַל הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֹנֵד לָךְ שְׁמָה**:
 (ז) **וְהִקְטִיר עָלָיו אַהֲרֹן קְטֹרֶת** שעשויה מ **סָמִים** בשמים **בְּבֶקֶר בְּבֶקֶר** בכל בוקר ובוקר, ומתי יעשה זאת? **בְּהִיטִיבוֹ אֵת הַנֵּרֹת** כאשר נכנס להיטיב ולסדר את הנרות (לנקות ולהחליף פתילות) לקראת ההדלקה בבין בערבים, אז **יִקְטִירָנָה** את הקטורת:
 (ח) **וּבְהֵעֵלַת וּבַהֲדַלְקַת אַהֲרֹן אֵת הַנֵּרֹת בֵּין הָעֶרְבִים** אז גם כן **יִקְטִירָנָה** בפעם השנייה, **קְטֹרֶת** שצריך להקטיר אותה **תְּמִיד לְפָנַי יְדוֹד לְדֹרֹתֵיכֶם**:
 (ט) מה אסור להעלות על המזבח? **לֹא תַעֲלוּ עָלָיו קְטֹרֶת זָרָה** אחרת ממה שה' צווה, **וְעֹלָה** ואסור להעלות עליו קרבן, וכן **וּמִנְחָה** עשרון סלת (לדוגמא) **וְנִסְךְ יֵינֹ לֹא תִשְׁכּוּ עָלָיו**:
 (י) **וְכֹפֶר אַהֲרֹן יִזֶה בְּדָם עַל קָרְנָתָיו** פעם אחת **בְּשָׁנָה מִדָּם חֲטָאת הַכֹּפְרִים** קרבן יום הכיפורים, ויעשה זאת פעם אחת **בְּשָׁנָה יִכְפֹּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ קְדוֹשִׁים הוּא לִידוֹד** יש הבדל בין קדש קדשים, לבין קדש הקדשים; הראשון פירושו: קדש כשאר הקדשים, והשני פירושו: הדבר הקדוש יותר מכל הקדשים האחרים: **פ**

אציין כאן לסיכום קצר חלק מההבדלים בין מזבח הקטורת לבין מזבח העולה;

מזבח העולה	מזבח הקטורת
מצופה נחושת	מצופה זהב
עשוי מלוחות כאשר במרכזם יש חול- ועלי מקריבים את הקרבנות	גם גגו מצופה זהב
נמצא בחצר במשכן	נמצא ב"קדש"
מקריבים עליו קרבנות	מקטירים עליו קטורת
קבועות בו ארבע טבעות זהב	קבועות בו שתי טבעות זהב

פרשת כי תשא

(יא) וידבר ידוד אל משה לאמר:

(יב) כי כאשר תשא תרים את ראש בני ישראל לפקדיהם ותמנה אותם (מלשון מפקד) ונתנו בניי איש כל אחד ואחד כפר נפשו כסף תמורת כפרה על נפשו לידוד בפקד אתם ועיי זה ולא יהיה בהם נגף מגפה בפקד אתם שדבר מנוי וספור- לא שורה עליו ברכה (אלא אדרבה...) וכאשר משה ימנה את בניי, אז עיי שכל אחד יתן מכספו תרומה לה'- לא יהיה בהם נגף:

(יג) כסף זה יתנו כל העבר על הפקדים כל מי שכבר עבר- מי שספרו אותו כבר מחצית השקל (מידת משקל) בשקל הקדש (שהיתה מידה לשקל חול, וכאן הכוונה דווקא לשקל הקודש), ושקל זה מורכב מ עשרים גרה (כמו אגורות) השקל אז תתן מחצית השקל תרומה לידוד:

(יד) כל העבר על הפקדים רק הגברים מבן עשרים שנה ומעלה יתן את תרומת ידוד כי רק אותו יספרו:

(טו) העשיר לא ירבה והדל העני לא ימעיט ממחצית השקל לתת את תרומת ידוד כדי לכפר על נפשתיכם:

(טז) ולקחת משה את כסף הכפרים מאת בני ישראל ונתת אתו על בשביל עבדת אהל מועד והיה עיי כך לבני ישראל לזכרון לפני ידוד לכפר על נפשתיכם: פ

הכיוור

(יז) וידבר ידוד אל משה לאמר:

(יח) ועשית כיוור נחשת וכנו המעמיד של הכיוור נחשת לרחצה ונתת ותשים אתו בין אהל מועד ובין המזבח ונתת שמה בתוכו מים:

(יט) ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם:

(כ) בבאם אל אהל מועד כדי לשרת שם ירחצו מים ולא ימתו (משמע שאם לא ירחצו- ימותו) או בגשתם אל המזבח הנמצא בחצר המשכן לשרת להקטיר אשה קרבן לידוד:

(כא) ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימתו והיתה להם הרחיצה חק עולם לו לאהרן ולזרעו לדרתם: פ

מעשה שמן המשחה

(כב) וידבר ידוד אל משה לאמר:

(כג) ואתה קח לך בשמים ראש מובחרים: מר דרור בכמות חמש מאות, וקנמן בשם אשר מחציתו יהיה חמשים ומאתים זאת אומרת שכולו גם כן 500, וקנה בשם חמשים ומאתים:

(כד) וקדה חמש מאות וכל המידות הנ"ל צריך לשקול אותם בשקל הקדש, ושמן זית במידת הין:

(כה) ועשית אתו מכל הנ"ל שמן משחת קדש רקח תערבב את כל הסמים עם השמן מרקחת תבשל אותו על האש מעשה רקח זה שם ה"מקצוע" של העושה דברים כאלו: רוקח, ואז שמן משחת קדש יהיה:

(כו) ומשחת בו תטפטף ממנו טיפות על את אהל מועד ואת ארון העדות:

(כז) ואת השלחן ואת כל כליו ואת המנרה ואת כליה ואת מזבח הקטרת:

(כח) ואת מזבח העלה ואת כל כליו ואת הכיר ואת בנו:

(כט) וכך וקדשת אתם והיו קדש קדשים כל הנגע בהם יקדש כל מי שיגש לכלים אלו צריך לקדש עצמו קודם לכן:

(ל) ואת אהרן ואת בניו תמשח וקדשת אתם לכהן לי:

(לא) ואל בני ישראל תדבר לאמר שמן משחת קדש יהיה זה לי לה' לדרתיקם:

(לב) על בשר אדם לא ייסך נהגו בעבר לסוך את הבשר בשמן ובמתכנתו ובמתכון הזה (לפי הכמויות האלו וכו') לא תעשו כמהו כי קדש הוא וקדש יהיה לכם:

(לג) איש אשר ירקח כמהו ואשר יתן ממנו על זר אדם שלא כהן- ונכרת מעמיו עונשו- כרת: ס

מעשה הקטורת

(לד) ויאמר ידוד אל משה קח לך סמים ואלו הם: נטף ושחלת וחלבנה אלו ה סמים אשר ברצוני שתקח, ועוד תוסיף עליהם ולבנה זפה בד בבד יהיה משקלו של אחד שווה לשל חברו:

(לה) ועשית אתה קטרת רקח מעורבב כדרך מעשה רוקח ממלח מעורבב טהור קדש:

(לו) ושחכת ממנה הדק תקח קצת מן הקטורת ותשחק אותה כדי שתהיה דקה מאוד ונתתה ממנה לפני הארון אשר בו לוחות העדות באהל מועד אשר אועד לך שמה קדש קדשים תהיה לכם (הקטורת שעליה מדובר בפס' זה היא הקטורת שהכהן מקטיר בקדש הקדשים ביום הכיפורים):

(לז) והקטרת אשר תעשה במתכנתה לפי המתכון שלה לא תעשו לכם קדש תהיה לך לידוד:

(לח) איש אשר יעשה כמותה כדי להריח בה (וסתם קטורת עשויה לשם כך) ונכרת מעמיו עונשו- כרת: ס

פרק לא

(א) וידבר ידוד אל משה לאמר:

(ב) **רָאָה קְרָאתִי** עומד אני לנקוב בַּשֵּׁם של מי שיהיה האחראי הראשי לבניין המשכן, והוא: **בְּצִלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר לְמִטָּה** לשבט יהודה:

(ג) **וְאִמְלֵא אֹתוֹ** ואני אתן לו 5 תכונות כדי שיוכל לבנות את המשכן כראוי, ואלו הן: 1. **רוּחַ אֱלֹהִים** שיבין מה ה' רוצה. ה' הראה את הכלים למשה בהר (בחזיון נבואי ככל הנראה) וכיצד יוכל משה להסביר את תמונת הכלים המדויקת לבצלאל! זה בערך כמו להסביר לעיוור כיצד נראה שולחן- העיוור אולי יבין **בְּעֵרְךָ**, אך לא יקלוט לחלוטין את כוונתנו. כדי שבצלאל יוכל להבין היטב את תיאוריו של משה נדרש שתהיה לו "רוח אלהים" - (כמו "הלך רוח", "רוח הדברים" וכד') שיבין מה ה' רוצה (לאן נוטה "רוחו").

וכן ה' ימלא אותו 2. **בְּחָכְמָה** יכולת קליטה מהירה, 3. **וּבְתַבּוּנָה** יכולת הפרטה מעולה (לדוגמא: בצלאל יכול לקלוט בחכמתו ובסיוע רוח האלהים אשר בו כיצד אמור להראות המזבח, אבל ת'כלס- כיצד מגיעים לתוצאה הזו באמצעות החומרים שיש לו כעת? לשם כך צריך יכולת הפרטה של רעיון כללי, וזו נקראת "תבונה"), 4. **וּבְדַעַת** מסוגלות להוריד את כל הרעיונות האלו לידי מעשה, 5. **וּבְכָל מְלָאכָה** שבצלאל יהיה בקיא בעשיית כל מלאכה (זהו **כָּל**, אשר פרטיו יבואו בפסוקים שלפנינו, ובסופם יבוא שוב **כָּל**):

(ד) **לְחַשֵּׁב מַחְשְׁבֹת** כיצד לעשות דברים **בְּזָהָב וּבְכֶסֶף וּבְנַחֲשֹׁת**:

(ה) **וּבַחֲרָשֹׁת** מלאכת חקיקה וחתימה ב **אֶבֶן** כדי **לְמַלְאֵת** "חורים" מסוימים (ואלו הם ה"אבני מילואים) **וּבַחֲרָשֹׁת** כנ"ל עץ (עד כאן הפרטים) **לְעֲשׂוֹת בְּכָל מְלָאכָה** (כלל):

(ו) **וְאֲנִי הִנֵּה נֹתֵתִי אֹתוֹ** כדי שיעזור לו בפיקוח על המלאכה **אֵת אֶהְלִיאֵב בֶּן אַחִיסָמָד לְמִטָּה** דן ושניהם יפקחו על העבודה, באופן שבצלאל הוא המפקח הראשי ואהליאב משנהו, ובנוסף אליהם **וּבְלֵב כָּל אִישׁ שֶׁהוּא חָכֵם לֵב** בעל כשרונות אומנותיים **נֹתֵתִי חֲכָמָה** נוספת **וְעָשׂוּ כֹלֵם יַחְדָּו אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתָךְ** (זהו כלל אשר מיד יבואו הפרטים, ולבסוף שוב כלל):

(ז) **אֵת יְרִיעוֹת אֹהֶל מוֹעֵד** וכן את כל העמודים **וְאֵת הָאָרְן לְעֵדֹת** ללוחות העדות **וְאֵת הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֵת כָּל שֵׂאֵר כְּלֵי הָאֹהֶל**:

(ח) **וְאֵת הַשְּׁלַחַן** של לחם הפנים **וְאֵת כְּלָיו וְאֵת הַמִּנְרָה הַטְּהוֹרָה וְאֵת כָּל פְּלִיָּה וְאֵת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת** שאל איתמר שאער: מדוע דווקא על המנורה כתוב: "הטהורה"? וענינו: משום שהשמן שמדליקים בה צריך להיות "זך" - טהור ונקי:

(ט) **וְאֵת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֵת כָּל כְּלָיו וְאֵת הַכִּיּוֹר וְאֵת כְּנֹו** ה"רגל" שעליו עומד הכיור:

(י) **וְאֵת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד** הבגדים שבהם משרתים הכהנים, ואלו הם: **וְאֵת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאֶהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֵת בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן** לשרת. מדוע רק על בגדי אהרן נאמר: "את בגדי הקדש"? ענה תומר אמיתי: משום שהיו בהם פריטים נוספים בעלי חשיבות מיוחדת; הציץ, המעיל, האפוד והחשן (שאינם נמצאים אצל הכהנים הרגילים):

(יא) **וְאֵת שָׁמֶן הַמִּשְׁחָה** שבו ימשכו את הכלים ואת הכהנים **וְאֵת קְטֹרֶת הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ** שיקטירו אותה בקודש (עד כאן הפרטים) **כָּלֵל אֲשֶׁר צִוִּיתָךְ יַעֲשׂוּ** (כלל): פ

(יב) **וַיֹּאמֶר יְדוּד אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר**:

(יג) **וְאִתָּה דָבָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר** ותאמר להם: עד עכשיו ציוויתי אתכם לבניות משכן וכו'. אך אתם עלולים לחשוב שבגלל שהמשכן כה קדוש יהיה מותר לכם לבנות אותו אפילו בשבת? לכן אני בא ומזהיר: **אֲךָ אַבֵּל אֵת שַׁבָּתִי תִשְׁמְרוּ** ואל תבנו את המשכן בשבת **כִּי אֹת סִימָן הִיכָר הוּא בְּיָנִי וּבְיָנֵיכֶם לְדַרְתֵיכֶם לְדַעַת** ע"י שמירת השבת **כִּי אֲנִי יְדוּד מְקֹדְשְׁכֶם** כמו שאני (ה') שבתתי מכל מלאכה, כך גם אתם תשבתו ובזכות זה אקדש אתכם לי:

(יד) **וּשְׁמֹרְתֶם אֵת הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ מוּבְדֵלֵת מִכָּל יוֹם אַחֵר הוּא לָכֵן, מַחְלְלֶיהָ מִי שֶׁהוֹפֵךְ אֵת הַשַּׁבָּת לְיוֹם חוֹל- מוֹת יוֹמֵת** בבית דין **כִּי כָּל הָעֲשָׂה בָּהּ בַּשַּׁבָּת מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא** של מחלל השבת **מִקְרָב מִתּוֹךְ עֲמִיָּה** ולא יהיה לה חלק לעולם הבא. נשאלת שאלה: הרי בתחילת הפסוק נאמר שצריכים להמית את המחלל שבת בבית דין, ובסוף הפסוק נאמר שעונשו כרת (בידי שמים)!! וענינו: אדם המחלל שבת בציבור- אפשר להביאו לבית דין, מכיוון שאנשים רואים את מעשיו, אך אדם שמחלל שבת בחדרו מבלי שרואים אותו אנשים, ולכן אי אפשר להביאו לבית דין- עונשו כרת בידי שמים: (תוך כדי לימוד הארכנו בנושא שמירת השבת והחילונים של ימינו, והמשלנו משל על הענין).

(טו) **שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה יְהִי מוֹתֵר לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת שַׁבְתוֹן** תהיה שביטה גמורה **קֹדֶשׁ לִידוּד כָּל הָעֲשָׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוֹמֵת**:

(טז) **וְשִׁמְרוּ** (זהו **צִוּוּךְ**, ולא סיפור דברים) **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת הַשַּׁבָּת לְעֲשׂוֹת אֵת הַשַּׁבָּת לְדַרְתֶּם** וזה יהיה **בְּרִית עוֹלָם**:

(יז) **בְּיָנִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹת הוּא לְעֹלָם כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְדוּד אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת מִמְלָאכָה וַיִּנְפֹּשׂ וְנַח** (וכמובן שאין הכוונה שה' ממש עשה מלאכה ולאחר מכן היה צריך לנוח וכד', אלא כל הביטויים הללו הם רק כדי לשבר את האוזן): ס

(יח) **וַיִּתֵּן אֶל מֹשֶׁה כָּכֹל כִּי יִשְׁמַע כֹּל אֲשֶׁר סִיֵּם לְדַבֵּר אֹתוֹ בְּהָר סִינַי** את **שְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת** שהם **לַחַת עֲשׂוּיִים אֶבֶן, כְּתָבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים** (ואין הכוונה שיש לה' אצבע, אלא הכוונה שה' כתב עליהם):

פרק לב

הַקְּדָמָה קִצְרָה: כפי שכבר למדנו, משה עולה להר למשך 40 יום ו40 לילה (בלי שאף אחד יודע כמה זמן משה ישהה בהר, ואפ"י משה עצמו אינו יודע) ואז אומר לו ה' את פרושות תרומה, תצוה והתחלת כי תשא (עד כאן) ולמפרע מתברר שעברו 40 יום. העם נמצא בלחץ אדיר. אף אחד לא יודע מה קרה למשה. אפילו אהרן לא יודע מתי משה צריך לחזור. העם כל הזמן שואל: איפה משה, איפה משה, מה קרה לו, למה הוא לא חוזר וכו'. כל זה במשך 40 יום. בתוך מציאות כזאת העם נמצא כעת.

(א) **וַיְרֵא הָעָם** (יותר מאשר ראייה בעיניים, מדובר כאן על הרגשה פנימית חזקה) **כִּי בִשָּׁשׁ** מאחר **מִשָּׁה לְרֹדֶת מִן הַהָר וַיִּקְהַל וַיִּתְאַסֵּף הָעָם עַל אֶהָרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו** (בלשון קשה ובדרישה) **קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכּוּ לְפָנֵינוּ** ויורו את דרכנו **כִּי זֶה מִשָּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מָה הִיא** מה קרה לו: חשוב להסביר מה העם רצה: **הָעָם לֹא מִבְּקֶשׁ תַּחֲלִיף לָהּ**, אלא **מִבְּקֶשׁ תַּחֲלִיף לְמִשָּׁה**. עד עכשיו ה' הנהיג את העם **דֶּרֶךְ מִשָּׁה** שלו. כעת העם רואה שמשה איננו, ואפשר לומר שהעם מאוכזב מהנהגה של בשר ודם, ואומר: "זה משה האיש..." (ולכן אולי לא מבקש מאהרן שיהיה במקום משה), אלא העם רוצה משהו מוצק יותר, ממשי יותר (לדוגמא: פסל). מה שהעם בעצם מבקש זה משהו **שֶׁדְּרָכָה ה'** ילך לפניו. מתוך לחץ עצום זה של העם על אהרן- עושה אהרן את מה שהעם ביקש (תחליף למשה).

(ב) **וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶהָרֹן פְּרָקוּ הַזֹּהָב אֲשֶׁר בְּאַזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלַי:**

(ג) **וַיִּתְפָּרְקוּ כָל הָעָם אֶת זֶזְמֵי הַזֹּהָב אֲשֶׁר בְּאַזְנֵיהֶם** של הנשים והילדים **וַיָּבִיאוּ אֶל אֶהָרֹן:**

(ד) **וַיִּקַּח אֶהָרֹן מִיָּדָם וַיַּצַּר אֹתוֹ בַּחֶרֶט** חרט זהו דבר שחורטים אותו **וַיַּעֲשֶׂהוּ** בדמות של **עֶגְלָה** ועשה אותו ע"י **מִסְכָּה** ניסוך, הכוונה, שאהרן לקח את הזהב, התיך אותו באש, הפך אותו לנוזל, ואז ניסך אותו ועשה ממנו צורה של עגל ע"י חרט **וַיֹּאמְרוּ חַלֵּק מֵהָעָם אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלוּךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** היו חלק מהעם שנתפתו לחשוב שאלו ממש האלהים של ישראל ולא תחליף למשה כפי שביקשו בתחילה:

(ה) **וַיְרֵא אֶהָרֹן** רואה אהרן את מה שקורה, שחלק מהעם כבר מתפתה לחשוב שאלו ח"ו אלהים ממש, עומד **בְּנֶגְדָם** אהרן **וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לְפָנָיו** לפני העגל (בתור משהו שה' מתגלה **דֶּרֶךְ וַיִּקְרָא אֶהָרֹן וַיֹּאמֶר חַג לִידוֹד מִחֵר אֶהָרֹן** אומר שמחר נחגוג חג לה' **הַמִּתְגַּלֶּה דֶּרֶךְ הָעֶגְלָה** הזה, ולא כמו שחלק מהעם אומרים שאלו ממש האלהים:

(ו) **וַיִּשְׁכַּיְמוּ** העם מוקדם **מִמַּחֲרַת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגְשׂוּ שְׁלָמִים** (מן הסתם חלקם הקריבו לה'- כפי שאהרן התכוון מלכתחילה, וחלקם הקריבו לעגל ממש) **וַיִּשָּׂב הָעָם לֵאמֹר** מבשר השלמים **וַיִּשְׂתּוּ וַיִּקְמוּ לְצַחֵק** משמע- להיות להם קלות ראש: **פ**

(ז) למשה אין מושג ממה שקורה למטה- בתחתית ההר, ולפתע ה' אומר לו **וַיִּדְבַר יְדוֹד אֶל מֹשֶׁה לֵּךְ רַד כִּי שַׁחַת** השחית את דרכו **עַמֶּךָ אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:**

(ח) **סָרוּ סֵטוּ מִחֵר** שהרי רק לפני זמן לא רב שמעו "לא תעשה לך פסל וכל תמונה", ושמעו "אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם" **מִן הַדָּרָךְ אֲשֶׁר צִוִּיתֶם עֲשׂוּ לָהֶם עֶגְלָה מִסְכָּה** (ע"י ניסוך) **וַיִּשְׁתַּחֲוּ לוֹ וַיִּזְבְּחוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלוּךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:** משה עומד נדהם ואין לו כרגע מה לומר.

(ט) **וַיֹּאמֶר יְדוֹד אֶל מֹשֶׁה רֵאיוֹתִי אֶת עֵינָיו** של העם **הִזֵּה וְהִנֵּה** הגעתי למסקנה **שֶׁעִם קִשָּׁה עָרַף הוּא אָדָם** שערפו קשה- אינו יכול לשאל עיניו לשמים, וגם אינו יכול להרכין את ראשו בפני מישוה גדול ממנו. רוצה ה' לומר למשה: העם הזה אינו מקבל מרות ואינו יכול לכופף את ראשו בהכנעה לפני:

(י) **וַעֲתָה הִנֵּיחָה לִּי** (מה שנקרא בזמננו: "עזוב אותי") **כַּדִּי שֶׁוַיָּחֵר אֶפְיָ בְהֶם וְאָכַלְם** ואשמידם בכעסי **וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי לַעַם גְּדוֹל** עם ישראל ימשיך ממך, משה:

(יא) **וַיַּחַל לִשׁוֹן** לפילה **מֹשֶׁה אֶת פְּנֵי יְדוֹד אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לְמָה יְדוֹד יַחֲרֶה יִכְעַס אִפְּךָ בְּעַמֶּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח גְּדוֹל וּבִיַד חֲזָקָה** ראוי לך, ה', לאחר שריחמת עליהם והוצאת אותם מצרים, "לקבל עליהם חסות" גם כאשר אינם מוצלחים כ"כ, ולרחם עליהם:

(יב) **לְמָה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם הַמִּצְרַיִם שֶׁנִּשְׁאָרוּ בַּמִּצְרַיִם לֵאמֹר בְּרַעְיָה לַמַּעַן** מטרה רעה **הוֹצֵאתָם אֱלֹהֵיכֶם, כַּדִּי לְהַרְגֶּם וּלְכַלְתֶּם וְלִשְׁמִידָם** ולהשמידם **מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה, אִזְ אֲנִי הִי, שׁוֹב** חזור בך **מִחֵרֹן אִפְּךָ וְהַנָּחִם** וחזור בך **עַל הָרַעְיָה** מהרעה שחשבת לעשות **לְעַמֶּךָ** זוהי טענתו הראשונה של משה- שראוי לך, ה', לרחם עליהם כי הם בניך:

(יג) טענה שניה: **זָכַר לְאַבְרָהָם** ("לאברהם" הכוונה "את אברהם") **לִיצְחָק וְלִישְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ** (כפי שנשבעת לאברהם ואמרת "בְּנִי נִשְׁבַּעְתִּי נָאם הִי") **וַתִּדְבַּר אֱלֹהִים וְהָיָה אִתְּךָ אִתְּךָ אֲרָבָה אֶת זְרַעְכֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵתְּךָ לְזְרַעְכֶם וְנָחֲלוּ לְעַלְמָם** וא"כ כיצד תשמיד את זרעם? אחד הילדים שאל: הרי גם אם ה' ישמיד חלילה את עם ישראל, ויקים עם ישראל חדש מזרעו של משה, אזי עדיין תתקיים הבטחה לאבות כי גם משה הוא מזרעם!! וענינו: (ע"פ פרשנים ששואלים שאלה זו בעצמם) שאמנם לא בכך ה' יפר (אולי) את הבטחתו, אלא במה שאמר: "ודור רביעי ישובו הנה" **זֶה דוֹרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה (שֶׁהוּא דוֹר רְבִיעִי לַיּוֹרְדִים)** ואם ה' ישמיד חלילה את עם ישראל, אזי לא יקויים "ודור רביעי":

(יד) **וַיִּנְחָם** ויתחרט (ודברה תורה כלשון בני אדם) **יְדוֹד עַל הָרַעְיָה אֲשֶׁר דִּבַּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: פ**

(טו) **וַיִּפְּנֶה וַיֵּרַד מֹשֶׁה מִן הַהָר וַשְּׂנֵי לַחַת הַעֲדַת בְּיָדוֹ לַחַת אֱלֹהִים הָיָה** כתביו משני עבריהם צדדיהם **מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתָבִים** וזהו נס נפלא מאוד:

(טז) **וְהַלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הָמָּה** את הלוחות- ה' עשה בעצמו **וְהַמִּכְתָּב** והכתב שעל הלוחות **מִכְתָּב אֱלֹהִים הוּא חֲרוּת** (חרוט) **עַל הַלַּחַת:**

(יז) כאשר משה עלה להר, יהושע עלה אתו עד אמצע הדרך, וכעת כאשר משה יורד- פוגש את יהושע בדרך, ושניהם יורדים יחדיו מההר, **וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת קוֹל הָעָם בְּרַעְיָה** יהושע שומע קולות תרועה (של עם שמריע) למטה **וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל מֹשֶׁה אֲנִי שׁוֹמַע קוֹל שֶׁל תְּרֹעַת מִלְחָמָה בְּמַחְנֶה:**

(יח) **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לַיהוֹשֻׁעַ אֵינִי זֶה קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה** של אנשים המתגברים ומנצחים במלחמה **וְאֵינִי זֶה קוֹל עֲנוֹת חֲלוּשָׁה** אין אלו קולות של עם שנחלש ומפסיד במלחמה, אלא סתם **קוֹל עֲנוֹת** של אנשים שרים ועונים **אֲנֹכִי שְׁמַע** משה יודע מה קורה למטה, בעוד שיהושע אינו יודע כלל:

(יט) **וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב מֹשֶׁה אֶל הַמַּחְנֶה וַיְרֵא אֶת הָעֶגְלָה וּמַחֲלַת וּרִיקוּדִים** מסביב לעגל **וַיָּחֵר אָף וַיִּכְעַס מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת הַלַּחַת וַיִּשְׁבֹּר אֹתָם תַּחַת הַהָר** למדנו שתי סיבות לשבירת הלוחות: 1. משה כועס ומשליך את הלוחות, כאומר: אינכם ראויים ללוחות קדושים כאלו. 2. משה מקבל חלישות הדעת מה שרואה, ופשוט אין לו כבר כח פיזי להחזיק את הלוחות, ולכן משליך אותם מידי אל תחת ההר (משה עדיין נמצא מעט על ההר, וכאשר משה משליך מידי את הלוחות- הוא משליך אותם למטה- אל תחתית ההר:

(כ) ויקח את העגל אשר עשו וישרף באש ואת מה שנשאר מהעגל לאחר השרפה ויטחן עד אשר נהיה לעפר דק ויזר עפר זה על פני המים שהרי לעיל למדנו שיצאו מים מהסלע שהיה בחורב וממנו העם שתי וישק במים אלו את בני ישראל את בני ישראל מדוע משה משקה את בני ישראל? למדנו שתי סיבות: 1. כדי לבזות בעיניהם את העל-ששעתה נמצא בתוך מעיהם ועוד מעט יצא להם עם שאר הפסולת בנוחיות. 2. לבדוק אותם כמו "מי סוטה": כל מי ששעבד עבודה זרה- תכאב לו הבטן וכך משה יזהה את מי עליו להרוג:

(כא) ויאמר משה אל אהרן מה עשה לך העם הזה על פי הבאת עליו חטאה גדלה:

(כב) ויאמר אהרן אל יחר אף אדני כ הרי אתה ידעת את אופי העם כי ברע הוא הוא כבר נכששל הכמה נסיונות אמונה וכד', ולא היתה לי ברירה:

(כג) ויאמרו לי עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו כמו שביארנו לעיל פס' א':

(כד) ואמר להם למי יש זהב? והם התפרקו פרקו את הנזמים ויתנו לי ואשלכהו את הזהב באש ויצא העגל הזה וזה מה שיצא- נכון שאני עשיתי, אך לא היתה לי ולעם מעולם כוונה לעבוד ע"י (כפי שקרה כעת לחלק מהעם):

(כה) וירא משה את העם כי פרע מגולה, והכוונה- ללא סדר הוא כי פרעה אהרן ואהרן הוא זה שגרם להם זאת (משה לא מקבל את תשובת אהרן אליו) לשמצה בקמיהם וע"י חטא זה האויבים (קמיהם) יבזו את בני ישראל (ישמיצו אותם):

(כו) ויעמד משה בשער המחנה ויאמר כל מי שמקנא לידוד יבוא אלי! ויאספו אליו כל בני לוי היו רבים גם משבטים אחרים שלא עבדו ע"י, ורצו לגשת למשה, אך לא הרגישו נעים, כי חלק אחר משבטם- כן עבד ע"י, וההדגשה כאן היא שכל בני לוי נגשו אליו:

(כז) ויאמר להם כה אמר ידוד אלהי ישראל שימו איש את חרבו על ירכו עברו ושובו משער לשער במחנה והרגו איש את אחיו ואיש את רעהו ואיש את קרבו הכוונה שתהרגו את כל מי שעבד ע"י ואפילו אם הוא קרוב משפחה שלכם. והיכן אמר זאת ה'? אלא ששכבר נאמר: "זובח לאלהים יחרם"- והכוונה היא שימותו בחרב: שאלו הילדים: אם כל בני לוי נאספו- כיצד יכול להיות ששמישהו יהרוג את אחיו (הלוי)? וענינו: יכול להיות ששמישהו היה אח מאב ולא מאם ואז הוא אמנם אחיו, אך הוא אינו לוי. מלבד זאת ניתן לומר שזו צורת ביטוי, והכוונה על כל אחד אחר מבני ישראל.

(כח) ויעשו בני לוי כדבר משה ויפל מן העם ביום ההוא פשלת אלפי איש כיצד בני לוי ידעו את מי להרוג? אלא שראו למי "כואבת הבטן" בגלל המים:

(כט) ויאמר משה לבני לוי (ואמר להם זאת לפני שהלכו להרוג: מלאו ידכם היום לידוד זה מה שיכשיר אתכם להיות עבדים ממש לה' כי איש יהרוג אפילו בבנו ובאחיו אם הם עבדו ע"י ולתת וע"י זה יתן עליכם ה' היום ברכה:

(ל) ויהי ממחרת היום בו הרגו בני לוי איש באחיו בגלל חטא העגל ויאמר משה אל העם אתם חטאתם חטאה גדלה ועתה אעלה אל ידוד אולי ע"י תפילתי אכפרה יסלח ה' בעד חטאתכם:

(לא) וישב משה אל ידוד ויאמר: אָנָּה, אני יודע ש חטא העם הזה חטאה גדלה ויעשו להם אלהי זהב: (לב) ועתה אם תסלח ל חטאתם אז טוב ואם אין אם אתה סולח אז מחני מחוק אותי נא מספרך אשר פתבת "ספרך" הוא "ספר החיים" אשר בו כתובים כל האנשים החיים ברגע זה על פני האדמה. ובעצם משה אומר לה' שאם אין הוא סולח לעם ישראל- שיהרוג אותו (את משה):

(לג) ה' לא מקבל את תפילתו זו של משה, ויאמר ידוד אל משה מי האדם אשר חטא לי אותו ומחננו מספרי:

(לד) ועתה לך נחה הובל את העם אל המקום אשר דברתי לך (ארץ ישראל) הנה מלאכי ילך לפניך כפי שהבטחתי לך בפרשת משפטים וביום פקדי וביום שארצה להעניש אותם על חטאם- ופקדתי עליהם חטאתם איני אומר לך כעת מתי יהיה יום זה (ואולי זה לא יהיה ביום אחד אלא בשלבים- לאט לאט):

(לה) ויגף ויתן ה' מגפה ידוד את העם על אשר עשו את העגל אשר עשה להם אהרן שאלו הילדים מה פירוש פסוק זה? הרי אהרן עשה ולא העם!! וענינו שבלי דרישת העם- אהרן לא היה עושה את העגל, ומצד שני אהרן לא היה צריך להכנע ללחצי העם, ולכן זה אשמת שניהם (מי אנחנו שנבין את חטאו של אהרן הצדיק...). דבר נוסף, שאין הכוונה שדווקא כאן ה' נתן מגפה בעם, אלא שבאמת ה' קיים את דברו ונתן עליהם מגיפה על חטא זה, אך היא באה בשלבים ולא בפעם אחת (וכמו שאמרו חז"ל שאין מגפה באה על ישראל בלי שיש בה קצת מעוון העגל): ס

פרק לג

(א) וידבר ידוד אל משה לך עלה מזה המקום הזה (מסיני לכיוון ארץ ישראל) אתה והעם אשר העלית מארץ מצרים אל הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתננה:

(ב) ושלחתי לפניך מלאך וגרשתי את הפנעני האמרי והחתי והפריזי החוי והיבוסים:

(ג) ותביא אותם אל ארץ זבת חלב ודבש (מרום שפע שיש בה) ומדוע אני שולח מלאך (ואין אני הולך לפניכם בעצמי?) כי לא אעלה בקרבך כי עם קשה ערף אתה ומדוע אין אני עולה בקרבך? פן תחטא לי וע"י זה אכלך אותך בקרבך אני מספיק כועס עליכם, ואם אתם תחטאו פעם נוספת- אני עלול לכלות אתכם, ומשום כך אין אני עולה בקרבך, אלא אני שולח מלאך: שאל תומר אמיתי: אבל כבר בפרשת משפטים ראינו שה' מבטיח למשה שהוא ישלח מלאך (ולא שהוא בעצמו ילך לפני בני ישראל), אז איך כאן זה מגיע בתור עונש? והרי זה כבר הובטח!! הפרשנים הרגישו בזה וכל אחד הלך לפי דרכו. אנו פירשנו בעקבות חלקם שמה שהובטח לעיל היה מלאך בדרגה רוחנית גבוהה מאוד, וכאן מדובר על מלאך בדרגה ירודה יותר "שאין אני בקרבך".

(ד) וישמע העם את הדבר הרע הזה ויתאבלו ונהגו במנהגי אבלות ולא שתו שמו איש את עדין תכשיטיו עליו:

(ה) ויאמר ידוד אל משה אמר אל בני ישראל אתם עם קשה ערף ובעקבות כך רגע אחד אעלה בקרבך ואני עלול וכליתיך לכלותך, ולכן אמנם זהו עונש מסוים, אך זו גם ברכה לבני ישראל, שידעו שה' חפץ בטובתם, ואין הוא עולה עמם לטובתם ועתה הורד את עדיך הנמצא עליך מעליך (זה שונה מהפסוק הקודם בו נאמר שבני ישראל לא שמו איש

עדיו עליו, וכאן נאמר שגם את התכשיטים הנמצאים עליהם כבר הם צריכים להוריד) **וְאֶדְעָה אַחֲרַי כִּי מָה אֲעֲשֶׂה לָךְ** כיצד לדון אותך:

(ו) **וַיִּתְנַצְלוּ וַיֹּרִידוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֵדִים** ששמו על עצמם **מֵהָר חוֹרֵב** כאשר קיבלו את התורה (מן הסתם התקשטו אז לכבוד המעמד הגדול) (אמרנו בכיתה- בדרך רמז- מדוע דווקא כאן כותבת התורה "הר חורב" ולא "הר סיני"? ואמרנו אולי לסמל את החורבן שהיה לבני"כעת ואת צערם הגדול):

(ז) **וּמֹשֶׁה יִקַּח מֵעֵתָה וְהִלָּא אֶת הָאֱהָלָה שְׁלוֹ וְנָטָה וּפָרַשׁ לֹו מִחוּץ לַמַּחֲנֶה- הַרְחַק מִן הַמַּחֲנֶה, וְקָרָא לֹו אֱהָל מוֹעֵד** כי שם יפגש (יתוועד) ה' עם משה וְהָיָה כָּל אִישׁ אֲשֶׁר מִבְּקֵשׁ אֶת יְדוּד יֵצֵא אֶל אֱהָל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה:

(ח) **וְהָיָה כִּצְאֵת מֹשֶׁה מִן הַמַּחֲנֶה אֶל הָאֱהָל יָקוּמוּ כָּל הָעָם לִכְבְּדוֹ וְנִצְבּוּ וַיַּעֲמֵדוּ אִישׁ פֶּתַח אֱהָלוֹ וְהִבִּיטוּ אַחֲרַי מֹשֶׁה עַד בָּאוּ הָאֱהָלָה לֵאחֵל מוֹעֵד:**

(ט) **וְהָיָה כִּבְבֵּא מֹשֶׁה בְּכָל פַּעַם הָאֱהָלָה יֵרַד עִמּוֹד הָעֵנָן וְעִמְּדוֹ פֶּתַח הָאֱהָל וְדַבֵּר ה' דֶּרֶךְ עִמּוֹד הָעֵנָן עִם מֹשֶׁה:**
(י) **וְרָאָה כָּל הָעָם אֶת עִמּוֹד הָעֵנָן עֹמֵד פֶּתַח הָאֱהָל וְקָם וְהִתְכַוֵּן כָּל הָעָם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ אִישׁ פֶּתַח אֱהָלוֹ כִּנְגַד גִּילּוּי שְׂכִינָה זֹה:**

(יא) **וְדַבֵּר יְדוּד אֶל מֹשֶׁה פְּנִים אֶל פְּנִים** (והרי לה' אין פנים!! אלא שמשה דיבר עם ה' ממש כמו שאחד מדבר עם חברו פנים בפנים) **כְּאִשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשִׁעַ בֶּן נוֹן נֶעַר מִשְׁרָת- לֹא יָמִישׁ יֵצֵא מִתּוֹךְ הָאֱהָל: ס**

(יב) **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְדוּד** באהל מועד (זה היה אהלו של משה אשר נטה מחוץ למחנה ישראל) **רָאָה הַבֵּט, אֲתָה אָמַרְתָּ אֵלַי הֵעַל לְהַעֲלוֹת אֶת הָעָם הַזֶּה לְכוּוֹן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֶת מִי אֲשֶׁר תִּשְׁלַח עִמִּי** איזה מלאך תשלח איתי וְאַתָּה הָרִי אָמַרְתָּ לִּי יְדַעְתִּיךָ (את משה) **בְּשֵׁם הַכּוֹוֹנָה שֶׁה' אָמַר לְמֹשֶׁה שֶׁהוּא חָשׁוּב בְּעֵינָיו (כְּמוֹ "אֲנָשִׁי הַשָּׁמַיִם- אֲנָשִׁים חָשׁוּבִים) וְגַם מִצְאָתָהּ חוֹן בְּעֵינָי:**

(יג) וממשיך משה ואומר: **וְעַתָּה אִם נָא מִצְאָתִי חוֹן בְּעֵינֶיךָ** או **הוֹדַעְנִי** תודיע לי **נָא אֶת דְּרָכְךָ** שלך (ולא של מלאך) **לֹאן אַתָּה הוֹלֵךְ, אֲנִי רוֹצִים לְלַכֵּת אַחֲרֶיךָ וְלֹא אַחֲרֶיךָ מִלְּאֵךְ וְאֶדְעָךָ לְמַעַן אֲמַצָּא אִמְשִׁיךָ לְמִצְוָא חוֹן בְּעֵינֶיךָ, וְרָאָה ה' כִּי עֹמֵד הַגּוֹי הָעָם הַזֶּה וְרָאוּ לָךְ לְרַחֵם עֲלֵיהֶם:**

(יד) **וַיֹּאמֶר ה':** אני מסכים לבקשתך- **פָּנִי שְׁלִי (ולא מלאך) יֵלְכוּ** לפניכם עד ש **וְהִנְחֵתִי לָךְ** מכל אויביך מסביב, כאשר תגיעו לארץ ישראל:

(טו) **וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה:** "תזכור"- **אִם אֵין פְּנִיךָ הַלְכִים** עמנו כפי שאמרת- אז **אֶל תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה** מהמקום הזה:

(טז) ועתה משה מבקש בקשה נוספת: **וּבִמָּה יוֹדַע אֲפּוֹא** מהיכן אני יכול לדעת בוודאות **כִּי מִצְאָתִי חוֹן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעִמְּךָ- הַלּוֹא הָרִי בְּלִקְתָּךְ עִמָּנוּ** (שלכך כבר הסכמת קודם), ולכן אני מבקש **וְנִפְלִינוּ** נהיה מובדלים **אֲנִי וְעִמְּךָ מִכָּל הָעָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה** משה מבקש כאן שהעם יהיה מובדל מכל שאר העמים בכך שה' ילך לפניו, וכן מבקש שהוא עצמו יהיה מובדל מהעם בכך שכל העם ידעו שהוא השופט והוא הנביא וכו' (ולקמן נראה כיצד דבר זה בא לידי ביטוי): פ

(יז) **וַיֹּאמֶר יְדוּד אֶל מֹשֶׁה גַּם אֶת הַדְּבָר הַנוֹסֵף הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵעֲשֶׂה** (שאתה תהיה מובדל מהעם) **כִּי מִצְאָתָהּ חוֹן בְּעֵינֶיךָ וְאֶדְעָךָ בְּשֵׁם וְאַתָּה אִישׁ חָשׁוּב בְּעֵינָי:**

(יח) **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה:** **הָרָאִי נָא אֶת הַתְּגִלוֹת כְּבֹדְךָ** לשם מה צריך משה לראות את התגלות כבוד ה'? אלא שרצה שה' יכרות לו ברית על ההבטחות הנ"ל כמו שכרת עם אברהם לאחר שאברהם אמר: **"בַּמָּה אֲדַע כִּי אִירָשְׁנָה?** (דומה מאוד ללשונו של משה כאן- **"וּבִמָּה יוֹדַע אֲפּוֹא"**). אצל אברהם ה' כרת ברית בדרך "העברה"; **"וְהָיָה תִּנּוֹר עֵשָׂן וְלִפִּיד אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגּוֹזְרִים הָאֵלֶּה"**, וכן כאן יהיה כתוב: **"וְעַבְרָה ה' עַל פְּנֵינוּ (שֶׁל מֹשֶׁה)"** שזוהי לשון של כריתת ברית- וזו היתה כוונתו של משה:

(יט) **וַיֹּאמֶר ה' אֲנִי אֲעֲבִיר אֶת כָּל מִידוֹת טוֹבַי עַל פְּנֶיךָ וְקָרָאתִי בְּשֵׁם יְדוּד** (ה' יקרא בשם של עצמו- כדי ששמה ידע שה' בא) **לְפָנֶיךָ וּבְאוֹתוֹ זְמַן וְחִנְתִּי אֲנִי אֲחֻזְן אֶת אֲשֶׁר אֲחֻזְן רָאוּי לְחַנִּינָה וְרַחֲמַתִּי אֶת אֲשֶׁר אֲרַחֵם רָאוּי לְרַחֲמִים** (אמר לו משפט זה מכיוון ששמה ביקש רחמים על בני"י):

(כ) **וַיֹּאמֶר ה':** אמנם אעביר את מידותי על פניך, אך **לֹא תִּכְלַל לְרֵאתָ אֶת פְּנֵי כִּי לֹא יֵרָאִי הָאָדָם וְחַי וְיִוְכַל לְהַמְשִׁיךְ לַחַיּוֹת מִשׁוּם שְׁזָהוּ גִילּוּי גְדוֹל מִיָּד:** הסברנו בכיתה שאין לקב"ה פנים ואחור, אלא שהכל כדי לאפשר לאוזן לשמוע ולהבין דברים סתומים ורוחניים. {וכוונת הכתוב, ששמה ישיג את מידות והנהגת ה' באופן "עקיף" ולא באופן המוחלט והישיר- לא התעכבנו על נקודה זו בכיתה}.

(כא) **וַיֹּאמֶר יְדוּד הִנֵּה מְקוֹם מוֹכֵן אֲתִי וְנִצְבַּת עַל הַצּוּר** שבראש ההר (מסתבר שזהו צור שממנו הוציא משה מים והשקה את העם כאשר היו ברפידיס):

(כב) וממשיך ה' ואומר: **וְהָיָה בְּעֵבֶר כְּאֲשֶׁר יַעֲבֹר כְּבֹדִי וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת בְּמַעֲרַת הַצּוּר** בצור זה היתה חפירה שיצרה מערה, ולשם יכניס ה' את משה **וְשִׁפְתֵי כָפִי עָלֶיךָ** וה' ישים את "כפו" על הפתח של מערת הצור כדי ששמה לא יראה **דָּבָר עַד עָבְרִי** עד שה' יעבור על פני המערה:

(כג) **וְהִסְרָתִי אֶת כָּפִי וְרָאִיתָ אֶת אַחֲרַי וּפְנֵי לֹא יֵרָאוּ: ס**

פרק לד

(א) **וַיֹּאמֶר יְדוּד אֶל מֹשֶׁה פֶּסֶל הֵכֵן לָךְ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁינִים** כמו הלוחות הראשונים **וְכַתַּבְתִּי עַל הַלַּחַת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלַּחַת הָרְאשֵׁינִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ** ומדוע משה צריך להביא לוחות משלו? משום שהוא שבר את הראשונות...:

(ב) **וְהָיָה נְכוּן מְזוּמָן וּמוֹכֵן לְבַקֵּר וְעֵלִיתָ בְּבַקֵּר אֶל הַר סִינַי וְנִצְבַּת לִי שָׁם עַל רֹאשׁ הָהָר עַל הַצּוּר:**

(ג) **וְאִישׁ לֹא יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם אִישׁ אֶל יֵרָא וְרָאָה עַת עֲצַמוֹ כְּכֹל תַּחֲוֹם הָהָר גַּם הַצָּאן וְהַבְּקָר אֶל יָרְעוּ יֹאכְלוּ אֶל מוֹל הָהָר הַהוּא:**

(ד) ויפסל משה שני לחת אבנים פראשנים וישכם משה בבקר ויעל אל הר סיני כאשר צוה ידוד אתו ויקח בידו שני לחת אבנים:

(ה) וירד ידוד בענו ויתיצב עמו עם משה שם ויקרא ה' בשם ידוד (ככתוב לעיל פרק ל"ג פס' י"ט):
(ו) ויעבר (לשון כריתת ברית) ידוד על פניו ויקרא ה': (המידות הללו נקראות בפי חז"ל: 13 מידות של רחמים) 1.

ידוד 2. ידוד 3. אל 4. רחום 5. וחונן 6. ארץ אפים 7. ורב חסד ואמת:
(ז) 8. נצר חסד לאלפים 9. נשא עון 10. ופצע 11. וחטאה 12. ונקה לא ינקה 13. פקד עון אבות (דור ראשון) על בנים (דור שני) ועל בני בנים עד כמה שיעור של "בני בנים" זה? עד איזה דור ה' יאריך אפו להם? על שלשים (דור שלישי) ועל רבעים (דור רביעי):

בע"ה נשתדל לבאר מידות אלו:
1-2 - כוונתם: אני ה'. 3 - תקיף. 4 - אני מרחם על אנשים. 5 - אני חונן אותם במתנות חנם אע"פ שלא מגיע להם. 6 - יש לי סבלנות ואיני מעניש מיד. אדם שנשימתו ארוכה והוא סבלן נקרא ארך (לשון ארוך) אפים (לשון אף) - שנשימתו ארוכה. 7 - אני מרבה חסד קיים, חסד אמיתי. זה לא שה' אומר למישהו: בעוד 50 שנה אעשה לך חסד, אלא עושה מיד חסד מורגש. 8 - אני שומר זכויות של מעשי חסד לאלפי דורות אחרי עושי החסד. 9-10-11 - וכן אני סולח לעוונות, פשעים וחטאות. 12 - אך איני סולח לגמרי. ובמה זה תלוי? במידה האחרונה: 13 - אם הדור הראשון יטחא-אאריך אפי להם וכן עד הדור הרביעי. אם עד אז יחזרו בתשובה אזי אני סולח. ואם לאו- אזי אני מעניש.

(ח) וימחר משה ויקד קד קידה ארצה וישתחו והשתחוה:
(ט) ויאמר תוך כדי השתחויה אם נא מצאתי חן בעיניך אדני אזי ילך נא אדני ולא מלאך בקרבני ולמה זה כה חשוב? כי עם קשה ערף הוא ואם הוא עם קשה עורף והוא יחטא לך, מי יכול לסלוח לו אם לא אתה? מלאך לא יכול לסלוח (כפי שאמרת: "כי לא ישא (המלאך) לפשעכם כי שמי בקרבנו") וע"י שתלך אתה בקרבנו- וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו ותקח אותנו לנחלה לך. וכמו שדרך האדם הקונה נחלה שהוא יושב בה, כך אתה קנית אותנו לנחלה לך וראוי שתלך עמנו:

(י) ויאמר ה' הנה אנכי ברת ברית על מה שהבטחתי לך קודם נגד מול כל עמך אעשה לך (משה) נפלאות כפי שבקשת להיות נבדל מהעם, ואלו יהיו נפלאות כאלה אשר לא נבראו עדיין בכל הארץ ובכל הגוים וראה כל העם אשר אתה בקרבן את מעשה ידוד כי נורא הוא אשר אני עשה עמך עם משה בפרט:

(יא) וכעת אומר ה' את תנאי הברית שמוך לך לקיים את אשר אנכי מצוה היום הנני גרש מגרש מפניך את האמרי והכנעני והחתי והפרזי והחוי והיבوسی:
(יב) השמוך לך פן שמה תכרת ברית ליושב הארץ הגוי אשר אתה בא עליה פן יהיה למוקש למכשול בקרבך:
(יג) כי אלא את מזבחתם תתצון (נתיצה שייכת רק בדבר המורכב מחלקים רבים, ולכן מזבח- המורכב מחלקים רבים נאמרה בו לשון נתיצה) ואת מצבתם תשברון (מצבה היא אבן אחת שלמה, ולכן עליה ראוי לומר לשון שבירה- כי אין שוברים אלא דבר שלם במהותו, ולא שמורכב מחלקים רבים כמו מזבח) ואת אשוריו עצים שעבדו אותם ע"ז תכרתון:

(יד) כי לא תשתחוה לאל אחר כי ידוד קנא שמו הוא קנאי ולא יסלח על דבר כזה אל קנא הוא:
(טו) פן תכרת ברית ליושב הארץ ומה עלול לקרות בעקבות כך? וזנו הגויים אחרי אלהיהם וזבחו קרבנות לאלהיהם וקרא לך הגוי כדי שתאכל מהקרבן (ואפילו אם הוא יקרא לך מפני שהוא מחשיב אותך לחשוב ממנו) ואכלת מזבחן ואתה תחשוב שאין בכך רע:

(טז) ומה יקרה בעקבות כך? ולקחת מבנותי הגויות להתחתן לבניך וזנו בנותי אחרי אלהיהן והזנו גם את בניך אחרי אלהיהן ובכך בניך ח"ו יעבדו ע"ז:
(יז) ואני חוזר ואומר: אלהי מסכה ע"ז שיצרו אותה ע"י ניסוך לא תעשה לך:
(יח) ומכיוון שהזכירה התורה מאיזה קרבן אסור לאכול, תזכיר לנו התורה מאיזה קרבן מצוה לאכול את חג המצות תשמוך שבעת ימים תאכל מצות אשר צויתך למועד לזמן חדש האביב כי בחדש האביב יצאת ממצרים:
(יט) ומכיוון שהזכרנו את פסח- נזכיר את ענין הבכורות: כל פטר בכור (שפטר רחם אמו בתחילה) רחם שייך לי לה' ותקריב לי אותו, וכל ובכל מקנך המקנה שלך תזכר כאשר בהמה תלד זכר פטר בכור שור ושה תקריב אותם קרבן לי:
(כ) ופטר ובכור חמור אין אתה יכול להקריב משום שזוהי בהמה טמאה, ולכן תפדה אותו בשה ואת השה תקריב, ואם לא תפדה את החמור אזי וערפתו תערוף את ראשו, כל בכור בניך תפדה, ולא יראו פני ריקם כאשר אתה עולה לרגל להר הבית, אל תבוא בידים ריקות, אלא תביא אתך משהו להקריב:
(כא) ששת ימים תעבד וביום השביעי תשבת בהריש ובקציר ואפילו ממלאכת החריש והקציר (שהן העבודות העיקריות שהיו אז) תשבת:
(כב) ויחג שבעת הוא חג הקציר תעשה לך שבו תביא בפניך קציר חטים ויחג האסיף הוא סוכות יבוא תקופת השנה לאחר שהשנה תגמר ותתחיל שנה חדשה: את חג שבועות וסוכות הזכרנו כאן משום שכבר הזכרנו את פסח, ואת ענין השבת הזכרנו כאן משום שבאה התורה לומר לצריך לשבות אף ממלאכות חשובות אלו הנוהגות בדרך כלל בין פסח לשבועות- ולכן דווקא שם התורה דברה על השבת (בין הפסוק על פסח לפסוק של שבועות).
(כג) שלש פעמים בשנה (בפסח, בשבועות ובסוכות) יראה כל זכוך כל הזכרים שבך את פני האדן ידוד אלהי ישראל:
(כד) ואומר ה': כי כאשר אוריש אגרש את ה גוים מפניך והרחבתי את גבולך את גבול ארצך, ואתה עלול לגור רחוק מירושלים, וכאשר תעלה לירושלים עם כל אנשי עירך- מי ישמור לכם על העיר מפני הגוים שעלולים לקפוץ על ההזדמנות ולהכנס לעירך באין מפריע ולהשתלט עליה? על זה באה ההבטחה: ולא יחמד איש את ארצך בעלתך כאשר תעלה לראות את פני ידוד אלהיך שלש פעמים בשנה:

(כה) לא תִשְׁחַט עַל חֶמֶץ אֶת דָּם זִבְחֵי קֶרֶבן הַפֶּסַח, וְלֹא יִלִּין וְאֵל תִּשְׁאִיר לִבְקָר מִבֶּשֶׂר זֶבַח חֵג הַפֶּסַח אֲךָ "הַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ בֹאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ":

(כו) רֵאשִׁית אֶת הַהֲתַחֲלָה שֶׁל בְּכוֹרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא אֶל בֵּית יְדֹד אֱלֹהֶיךָ, וְכֵן לֹא תִבְשֵׁל גְּדֵי בְּחֵלֶב אִמּוֹ שֶׁזֶה מַעֲשֵׂה אֲכֹזְרִי (וְעֵינֵינוּ בִּפְרוּשׁוֹ לַפְּרָשָׁה הַמְּקַבֵּלָה בַּפְּרָשָׁה מִשְׁפָּטִים): פ

(כז) וַיֹּאמֶר יְדֹד אֶל מֹשֶׁה כְּתֹב לְךָ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶת דְּבַרֵי הַבְּרִית הַנִּיִּל כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְּךָ בְּרִית וְגַם בְּרִית וְאֶת יִשְׂרָאֵל:

(כח) וַיְהִי שָׁם מֹשֶׁה עִם יְדֹד אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב ה' עַל הַלְּחָת שִׁמְשָׁה הַעֵלָה לְהַר אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית אֶת עֲשֻׁרֵת הַדְּבָרִים שֶׁהָיוּ כְּתוּבִים עַל הַלּוּחוֹת הָרִאשׁוֹנִים (עֵינִין לְעִיל פְּסִי אִי- "וּכְתַבְתִּי עַל הַלּוּחוֹת"):

(כט) וַיְהִי בְּרִדַת מֹשֶׁה מִהָרַסִּינִי וּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת בְּיַד מֹשֶׁה בְּרִדְתּוֹ מִן הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע כִּי קָרַן וּזְרַח עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ שֶׁהוּא דָּבַר אִתּוֹ עִם מֹשֶׁה:

(ל) וַיֵּרָא אֶהְרֹן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה וְהִתְקַרְבוּ אֵלָיו, וְאִזּוֹ רָאוּ וַהֲנִיחַ קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ וַיִּפְחַדוּ מִגֹּשֶׁת אֵלָיו וְנִסּוּגוּ אַחֲרָיו:

(לא) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים מֹשֶׁה וַיִּשְׁבּוּ אֵלָיו אֶהְרֹן וְכָל הַנְּשָׂאִים בְּעֵדָה הַנְּשִׂאִים שֶׁל הָעֵדָה אֱלוֹ רֵאשֵׁי הַשְּׁבֵטִים וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֱלֹהִים וְאוֹלֵי אִמֵּר לְהֵם אֶת דְּבַרֵי הַבְּרִית:

(לב) וְאַחֲרַי כֵּן נִגְשׂוּ כָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוּם אֶת כָּל אִשְׁרָךְ דְּבַר יְדֹד אִתּוֹ בְּהָרַסִּינִי הַכּוּוֹנָה אֶת דְּבַרֵי הַבְּרִית (וּלְמַעֲשֵׂה אֶת פְּרָשׁוֹת תְּרוּמָה, תְּצוּהָ וְתַחֲלִילת כִּי תִשָּׂא עֲדִיין לֹא אִמֵּר לְהֵם. וַיֹּאמֶר לְהֵם בְּתַחֲלִילת פְּרָשָׁת וַיִּקְהַל):

(לג) וַיִּכַּל וַיִּסִּיֵם מֹשֶׁה מִדְּבַר אֱתָם וַיִּתֵּן עַל פָּנָיו מִסּוּהָ מַעֲיִן מִסַּכָּה כַּדִּי שֶׁלֹּא יִרְאוּ אֶת זְרִיחַת עוֹר פָּנָיו כֹּל הַזְּמַן:

(לד) וַיָּבֵא מֹשֶׁה לְפָנָיו יְדֹד לְדַבֵּר אִתּוֹ יְסִיר אֶת הַמִּסּוּהָ עַד צֵאתוֹ מֵאֵהֶל מוֹעֵד וַיִּצֵּא וְדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אִשְׁרָיָהּ מִפִּי ה', וְהַמִּסּוּהָ עֲדִיין לֹא עַל פָּנָיו:

(לה) וַיֵּרָאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנָיו מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו מֹשֶׁה וְאִזּוֹ וַהֲשִׁיב מֹשֶׁה אֶת הַמִּסּוּהָ עַל פָּנָיו עַד בֹּאוֹ בַּפְּעַם הַבֹּאָה לְדַבֵּר אִתּוֹ עִם ה': ס

פרשת ויקהל

התחלנו בשמחה את פרשת ויקהל ובעצם בכך חזרנו על חלק מפרשת תרומה. בפרשת תרומה אומר ה' למשה מה לעשות וכעת בפרשת ויקהל, משה מצוה זאת לעם והם בונים את המשכן. לכן, בדף קשר זה לא אכתוב את פירוש הפסוקים מכיוון שכבר עשינו זאת בפרשת תרומה, ואין מן הצורך לחזור על הדברים בכתב. לחזרה על החומר הנלמד בשבת, מומלץ פשוט לשבת עם חומש, לעבור פסוק פסוק ולהסבירו (למדנו מתחילת פרשת ויקהל עד פרק ל"ו פסוק י"ט- חמישי). בדף זה אכתוב נקודות שצריכות ביאור מסוים לפי סדר הפסוקים. בכיתה, פרשה זו (וכן פרשת פקודי) היא ממש מעין חזרה טובה ויסודית על הנכתב בפרשות הקודמות.

פרק לה

(א) ויקהל משה- ויאסוף משה.

(ב) משה מקדים להם קודם כל את הציווי שלא לבנות את המשכן בשבת. זוהי מעין כותרת לכל מה שיאמר אח"כ. יש לבנות את המשכן, אך לא בשבת.

(ג) לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת- משה מזכיר דווקא ענין זה של איסור הבערת אש, מכיוון שזוהי מלאכה הנמרכת מאוד לצורך בנין המשכן. שכן, צריכים להתיך את הזהב וכו': פ

(ה) יביאה- יביא אותה.

(יא) את יריעות המשכן את אהלו יריעות האהל (העזים) ואת מכסהו יריעות האילים המאדמים והתחשים את קרסיו הקרסים שאתם מחברים את היריעות קבוצה לקבוצה ואת קרשיו של המשכן את בריחו "המנעולים" שנועלים את קרשי המשכן מבחוץ שיהיו יציבים את עמדיו של הפרוכות (שבין הקדש לקדש הקדשים, ואת מסך הפתח- לפתח המשכן) ואת אדניו:

(יב) פרקת המסך- זוהי הפרוכת המבדילה בין הקדש לבין קה"ק:

(יז) את קלעי הוילונות שתוחמים את החצר של המשכן את עמדיו ואת אדניה ואת מסך שער החצר שהוא ממש הכניסה לחצר (ובכניסה למשכן עצמו ישנה פרוכת אחרת):

(יח) את יתדת המשכן היתדות עוזרות לייצב ולהעמיד את היריעות שלא יעופו ברוח וכד' ואת יתדת החצר שמחזיקות את הקלעים, ומה מחבר בין היתדות ליריעות: ואת מיתריהם חבלים:

(יט) את בגדי השרד לשרת בקדש ומהם "בגדי השרד"? את בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן:

(כא) ויבאו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אתו הביאו את תרומת ידוד למלאכת אהל מועד לבנות ממש את המבנה ולכל כלי עבדתו כגון השלחן, המנורה וכד' ולבגדי הקדש של הכהנים:

(כב) ויבאו האנשים על יחד עם הנשים כל נדיב לב הביאו חח ונזם שניהם סוגי נזמים המקשטים את האוזן והאף וטבעת על האצבע וכוונת צמיד על הזרוע, וכן הביאו כל כלי זהב וכל איש אשר הניף תנופת זהב לידוד פירוש: כל מי שהביא תרומה של זהב, הרי זו תרומה חשובה ביותר, הן מצד שזהו חומר יקר מאוד (יותר מכסף ונחושת) והן משום שהיו צריכים זהב רב כדי לצפות את הכלים וכו'. לכן, כל מי שהביא זהב, מיד משה "הניף" והרים את הזהב כדי להראות לכולם ולפרסם את שמו של הנדיב. מאותה סיבה גם מזכירה התורה ומפרטת דווקא את התרומה של הזהב לפרטי פרטים; חח ונזם וכו', מפאת חשיבותו:

(כה) וכל אשה שהיתה חכמת לב בנדיה טוו הנשים המוכשרות במלאכת הטווה- (מלאכה שעל ידה הופכים צמר גולמי לחוטים) טוו חוטים מהצמר ויביאו מטוה חוטים מוכנים טוויים את התכלת ואת הארגמן את תולעת השני ואת השש:

(כו) וכל הנשים אשר נשא לבן אתנה בחכמה טוו את העזים ומדוע מפרטת התורה דווקא את העזים? משום שקשה יותר לטוות חוטים מצמר עזים מאשר מחומרים אחרים:

(כז) והנשאים הביאו את הדברים היקרים יותר שלא היו בהשג ידם של שאר בניי.

(לד) ולהזרת- ה' נתן בלב בצלאל ואהליאב גם כשרון ללמד את המלאכה לבניי, ולא רק לדעת אותה בעצמם.

פרק לו

(א) וממשיך משה ואומר לבניי ועשה בצלאל ואהליאב וכל איש חכם לב אשר נתן ידוד חכמה ותבונה בהמה לדעת לעשות את כל מלאכת עבדת הקדש לכל אשר צוה ידוד ואין הכוונה שהם כבר עשו, אלא שהם צריכים לעשות:

(ב) ורק עכשיו ויקרא משה אל בצלאל ואל אהליאב ואל כל איש חכם לב אשר נתן ידוד חכמה בלבם כל אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה לעשות אתה:

(ג) והם בניי הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר בכל בוקר ובוקר:

(ה) מדי- יש כבר די, מספיק.

(ו) ויפלא העם מהביא- העם רצה להמשיך להביא, אך משה אמר שלא (וזה דומה לאדם הנמצא בכלא- שרוצה לצאת, אך אינו יכול) (ויראה ה' בעני עמו ויחיש גאולתנו מהרה...):

(ז) והמלאכה היתה זים מספיקה לכל המלאכה כדי לעשות אתה, והזתר ואפילו נשאר מיותר: ס

פרשת פקודי

פרק לח

(כא) אלה מה שיכתב לקמן פקודי סך כל התרומות שהורמו לצורך עשיית המשכן, וכדי להבהיר שאין מדובר כעת על "יריעות המשכן" אלא על המשכן עצמו (כולו) לכן פרטה כאן התורה ואמרה: על איזה משכן מדובר? על משכן העדת אשר פקד על פי משה היה אחראי על הספירה, וכן הוא מינה את עבדת הלויים דהיינו נשיאת המשכן ממקום למקום (כפי שיורחב בספר במדבר) שיהיה ממונה עליה ביד איתמר בן אהרן הכהן:

(כב) ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה את כל אשר צוה ידוד את משה:

(כג) ואתו אהליאב בן אחיסמך למטה דן והם היו ממונים על כל מלאכת חרש וחשב ורקם בתכלת ובארגמן ובתולעת השני ובשש: ס

(כד) ועתה עוברים אנו למנין: כל הזהב העשוי שעשו ממנו למלאכה בכל מלאכת הקדש ויהי זהב התנופה הזהב שהניפו והביאו אותו למשכן הצטבר לסכום של תשע ועשרים פגר ושבע מאות ושלשים שקל במשקל של בשקל הקדש: חשוב להבהיר ש"ככר" אחד שווה 3000 שקל.

(כה) עד כאן מנין הזהב. כמה כסף הצטבר? וכסף שהתקבל מאת פקודי העדה עלה לסך של מאת פגר ואלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקל בשקל הקדש אם ככר אחד = 3000 שקל, יוצא לנו אפוא ש100 ככר = 300,000 שקל. נוסף לזה עוד 1775 שקל (כלשון הפסוק) יוצא לנו סה"כ: 301,775 שקל:

(כו) כעת התורה מפרטת כיצד הגיעו לסכום זה בכסף, ואמרת: סכום זה הגיע מ בקע זהו המשקל של מחצית השקל שנתנו בניי לגלגלת כל אחד ואחד נתן ("העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל") מחצית השקל בשקל הקדש ומי נתן? לכל העבר על הפקדים כל מי שספרו אותו כבר, והיה מן עשרים שנה ומעלה ומה היה המנין המדויק של בניי? לשש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים (603,550) לפי זה יוצא שאם כל אחד מ603,550 בניי הביאו מחצית השקל- זה אומר שמספר השקלים השלמים הוא בדיוק חצי ממספר בניי, ואכן זה כך- שמנין השקלים השלמים היה 301,775 כפי שראינו בפסוק הקודם:

(כז) מה עשו בשקלי כסף אלו? ויהי מאת פגר הכסף עשו מהם לצקת את אדני הקדש ואת אדני הפרכת הפרוכת המבדילה בין הקדש ובין קה"ק שהאדנים של העמודים האלו היו מכסף (בעוד ששתי הפרוכות האחרות- האדנים של העמודים שעליהם עמדו הפרוכות היו מנחושת) מאת אדנים למאת הכפר פגר לאדן מכל ככר כסף אחד- עשו אדן מכסף:

(כח) ומה עשו עם שאר 1775 שקלים שנשארו? ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה מהם וויים לעמודים וצפה ראשיהם וחשק אתם בכסף:

(כט) כמה נחושת הצטברה? ונחשת התנופה שבעים פגר ואלפים וארבע מאות שקל:

(ל) ויעש בה את אדני פתח אהל מועד ואת מזבח הנחשת ואת מכפר הנחשת אשר לו ואת כל כלי המזבח:

(לא) ואת אדני החצר סביב ואת אדני שער החצר ואת כל יתדות המשכן ואת כל יתדות החצר סביב אך לא את הכיור. אמנם גם הכיור היה עשוי מנחושת, אך עשו אותו מהמראות של הנשים הצובאות (המתאספות) אל פתח אהל מועד (שעד אז היה אהלו של משה) כדי לשמוע את דבר ה':

פרק לט

(ג) כיצד עשו פתילי זהב? (שהרי הזהב הוא מוצק) וירקעו את פחי הזהב עשו את הזהב דק כמו פח (מלאכה זו נקראת "רקיעה") ומפח זה וקצץ פתילים קצצו רצועות דקיקות ששמשו כעין חוטי זהב לעשות את הזהב בתוך התכלת ובתוך הארגמן ובתוך תולעת השני ובתוך השש מעשה חשב:

(כח) ואת המצנפת עשו מ שש פשתן לבן ואת פארי המגבעת שש ("פארי" פירושו- גבוה. בלשון זמננו משתמשים במילה "מפואר" כתיאור למשהו יפה. אך בלשון המקרא וחז"ל "פארי" משמע גבוה, ובהקשר הזה- המגבעות היו תנונות בגובה הראש- על הראש) ואת מכנסי הבד שש משזר:

(לב) ותכל ותסתיים כל עבדת משכן אהל מועד ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ידוד את משה כן עשו: פ

(לג) וביאו בניי את יריעות המשכן אל משה וגם את יריעות האהל ואת כל כליו שהם קרסיו קרסיו בריחיו ועמדיו ואדניו:

(לד) ואת מכסה עורת האילים המאדמים ואת מכסה ערת התחשים ואת פרכת המסך:

(לז) את המנרה הטהרה את נרתייה נרת המערכה פירושו הנרות הסדורים ואת כל כליה ואת שמן המאור:

(מב) ככל אשר צוה ידוד את משה כן עשו בני ישראל את כל העבדה ואת כל הנ"ל הביאו אל משה (אך עדיין לא הקימו את המשכן בפועל):

(מג) וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אתה כאשר צוה ידוד כן עשו ויברך אתם משה: פ

פרק מ

(א) וידבר ידוד אל משה לאמר:

(ב) כעת תמתין עד שיגיע ביום החדש הראשון באחד לחדש ביום הראשון בחדש תקים את משכן אהל מועד:

(ג) וְשַׁמֵּת שָׁם אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְסִכַּת מַלְשׁוֹן סֹכֵךְ- צַל עַל הָאָרֶץ אֶת הַפְּרִכָּת תִּשִּׂים אֶת הַפְּרוּכָת בְּצוּרָה כְּזוֹ שֶׁתִּסְתִּיר אֶת הָאָרוֹן:

(ד) וְהִבַּאת אֶת הַשְּׁלֶחַן וְעִרְכָתָּהּ וְסִידַרְתָּ אֶת עַרְכּוֹ אֶת מַה שֶּׁצִּרִיךְ לִהְיוֹת מְסוּדָר עֲלֵיו (הֵינּוּ לֶחֶם הַפָּנִים) וְהִבַּאת אֶת הַמִּנְרָה וְהַעֲלִיתָ תַכְיִן וְתִסְדַּר אֶת נִרְתִּיהָ:

(יב) וְהִקְרַבְתָּ אֶת אֹהֶל וְאֶת בְּנֵי אֵל פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחַצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם וְתִשְׁגִּיחַ שֶׁהֵם יִרְחֲצוּ בַמַּיִם:
(יג) וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת אֹהֶל וְאֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ וּמִשְׁחָתָּ אֹתוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְכֹהֵן לִי:

(יד) וְאֶת בְּנֵי תִקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּ אֹתָם כְּתַנְתָּ:
(טו) וּמִשְׁחָתָּ אֹתָם בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה כַּאֲשֶׁר מִשְׁחָתָּ אֶת אֲבִיהֶם וְכֹהֵנוּ לִי וְהִיְתָה לְהִיֵּת לָהֶם מִשְׁחָתָם הַמְּשִׁיחָה בְּשֶׁמֶן לְכַהֲנֵת עוֹלָם לְדוֹרָתָם אִין פִּירוּשׁוֹ לְתַמִּיד יִמְשְׁכוּ אֶת הַכֹּהֲנִים בְּשֶׁמֶן, אֲלֵא שִׁכְעַת מוֹשְׁחִים אוֹתָם בְּשֶׁמֶן וְלְדוֹרוֹת הֵם כָּבַר מִמְּשִׁיכֵי הַכֹּהֲנֵה בְּטַבַּע- בְּהוֹלְדָה:

(טז) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְדוֹד אֱלֹהֵי כֹן עָשָׂה: ס

(יז) וַיְהִי בַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיית בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הַיּוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן:

(יח) וְכִיצַד הוּא הַיּוֹקֵם? וַיְקַם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן כֻּלּוֹ, וּפְרָטָיו אַחֲרָיו וַיִּתֵּן אֶת אֲדָנָיו (שֶׁהָרִי לֹא אֲדָנִים אִי אִפְשָׁר לְהַעֲמִיד אֶת הַמִּשְׁכָּן) וַיִּשֶׂם אֶת קַרְשָׁיו בְּתוֹךְ הָאֲדָנִים וַיִּתֵּן אֶת בְּרִיחָיו וַיְקַם אֶת עַמּוּדָיו (לֹא כוֹלֵל עַמּוּדֵי הַחֲצָרָה):

(יט) וַיִּפְרֹשׂ אֶת יְרִיעוֹת הָאֹהֶל עַל יְרִיעוֹת הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת מַכְסֵה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמַעְלָה (עוֹרוֹת אֵילִים מְאֻדָּמִים וְעוֹרוֹת תַּחֲשִׁים) כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְדוֹד אֱלֹהֵי מֹשֶׁה: ס

(כ) וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת לוחות העדות אל תוך הארון וַיִּשֶׂם אֶת הַבְּדִים עַל הָאָרֶץ וַיִּתֵּן אֶת הַכַּפְּרִית עַל הָאָרֶץ מִלְמַעְלָה:

(כא) וַיָּבֵא אֶת הָאָרֶץ אֶל הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת פְּרִכַת הַמִּסְדָּה שֶׁמְבַדִּילָה בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קַהֲ"ק וַיִּסָּדֵף אֶת הַפְּרוּכָת (עֵינִין לְעִיל פִּס' ג') עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְדוֹד אֱלֹהֵי מֹשֶׁה: ס

(כב) וַיִּתֵּן אֶת הַשְּׁלֶחַן בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יַרְדֵּי הַמִּשְׁכָּן צִפְנָה מִחוּץ לַפְּרִכָּת:

(כג) וַיַּעֲרֹף עָלָיו עֲרֹף לֶחֶם לִפְנֵי יְדוֹד כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְדוֹד אֱלֹהֵי מֹשֶׁה: ס

(כד) וַיִּשֶׂם אֶת הַמִּנְרָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח מוֹל הַשְּׁלֶחַן עַל יַרְדֵּי צֵד הַמִּשְׁכָּן נִגְבָּה מִדְּרוֹם:

(כה) וַיַּעַל וַיִּסְדַּר (וַיִּדְלִיק) הַנֵּר לִפְנֵי יְדוֹד כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְדוֹד אֱלֹהֵי מֹשֶׁה: ס

(לג) וַיְקַם אֶת הַחֲצָר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן וְלַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן אֶת מִסְדָּה שַׁעַר הַחֲצָר וַיְכַל מֹשֶׁה אֶת הַמִּלְאָכָה: פ

(לד) וַיְכַס הָעֵנָן אֶת אֹהֶל מוֹעֵד מִבְּחוּץ וַיְכַבּוּד יְדוֹד מִלֵּא אֶת הַמִּשְׁכָּן גַּם מִבְּפָנִים:

(לה) וְלֹא יָכַל מֹשֶׁה מִשֶּׁה לֹא מְסוּגָל לְבוֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד כִּי שָׁכַן עָלָיו הָעֵנָן וַיְכַבּוּד יְדוֹד מִלֵּא אֶת הַמִּשְׁכָּן:

(לו) וְכַעַת מִתְאַרְתַּת הַתּוֹרָה תִּיאוֹר כֻּלְּלִי: וּבְהַעֲלוֹת הָעֵנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן אִזּוֹ יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכֹל מִסְעֵיהֶם:

(לז) וְאִם לֹא יַעֲלֶה הָעֵנָן אֲלֵא יִשְׁאָר עַל הַמִּשְׁכָּן, אִזּוֹ וְלֹא יִסְעוּ עַד יוֹם הָעֲלָתוֹ וְאִזּוֹ כֹן יִסְעוּ:

(לח) כִּי עָנַן יְדוֹד עַל הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם בְּיוֹם, וּבַדְּמוֹת שֶׁל וְאֵשׁ תִּהְיֶה בְּלִילָה בּוֹ וְכֹל זֶה הִיָּה לְעֵינֵי כָל בְּיַת יִשְׂרָאֵל בְּכֹל מִסְעֵיהֶם:

חֲזַק חֲזַק וּנְתַחֲזַק